

K a r l M a r x

**LISÄARVOTEORIOITA. LIITTEITÄ
(»PÄÄOMAN» 4. OSA)**

PÄÄOMAN TUOTTAVUUS. TUOTTAVA JA TUOTTAMATON TYÖ

[a) Pääoman tuottavuus yhteiskunnallisen työn tuottavuuden kapitalistisena ilmenemisenä]

[XXI—1317]* Emme ole nähneet ainoastaan, kuinka pääoma tuottaa, vaan kuinka se itse tuotetaan ja kuinka se tulee tuotantoprosessista olennaisesti muuttuneena suhteena, siinä kehityttyään. Toisaalta se muovaa tuotantotavan uudelleen, toisaalta tämä tuotantotavan muuttunut hahmo ja aineellisten tuotantovoimien erikoinen kehitysaste ovat itse pääoman perusta ja elto, sen oman muodostumisen edellytys.

Koska elävä työ — pääoman ja työläisen välisen vaihdon välityksellä — on yhdistetty pääomaan sen ainesosana, ilmenee sille kuuluvana toimintana niin pian kuin työprosessi alkaa, kaikki yhteiskunnallisen työn tuotantovoimat esiintyvät pääoman tuotantovoimina, aivan niin kuin työn yleinen yhteiskunnallinen muoto ilmenee rahassa olion ominaisuutena. Siten yhteiskunnallisen työn tuotantovoima ja sen erikoiset muodot esiintyvät nyt pääoman, *esineellistyneen* työn, esineellisten työnehtojen tuotantovoimina ja muotoina — esineellisten työnehtojen, jotka ovat henkilöityneet tällaisena itsenäistyneenä hahmona kapitalistissa elävää työtä vastaan. Tässä on jälleen kysymyksessä se suhteen nurinkääntyminen, jota rahan tarkastelussa nimitimme *fetisismiksi*.¹²⁸

Kapitalistilla itsellään on valtaa vain *pääoman henkilöitymänä*. (Italialaisessa kirjanpidossa tämä hänen roo-

* Hakasulkuihin on merkitty Marxin vuosien 1861—1863 käsikirjoitusten julkaisemattoman osan vihkojen ja sivujen numerot. *Toim.*

linsa *kapitalistina*, henkilöityneenä pääomana, on alituisen asetettu vastakkain hänen kanssaan pelkkänä henkilönä, jona hän esiintyy vain yksityisenä kuluttajana ja oman pääomansa velallisena.)

Pääoman *tuottavuus*, vaikka tarkastellaan pelkästään työn *muodollista* alistamista pääomalle, sisältyy lähinnä *lisätyön pakkoon*, pakkoon työskennellä yli välittömän tarpeen, pakkoon, joka on kapitalistiselle tuotantotavalle yhteinen aikaisemman tuotantotavan kanssa, mutta jota kapitalistinen tuotantotapa harjoittaa, kehittää tuotannolle suotuisammalla tavalla.

Silloinkin kun tarkastellaan tätä pelkästään muodollista suhdetta, kapitalistisen tuotannon *yleistä* muotoa, joka on yhteinen sen vähemmän ja enemmän kehittyneille tavoille — eivät *tuotantovälineet*, esineelliset työnehdot — työn materiaali, työvälineet (ja elintarpeet) — esiinny työläiselle alistettuina, vaan hän niille alistettuna. Hän ei käytä niitä, vaan ne käyttävät häntä. Ja tämän kautta ne ovat pääomaa. »Pääoma käyttää työtä.» Työläiselle esineelliset työnehdot eivät ole välineitä tuotteiden tuottamiseksi, ei välittömien olemassaolovälineiden muodossa, eikä vaihtovälineinä, tavaroina. Päinvastoin työläinen on niille väline niiden arvon säilyttämiseksi, pääomaksi muuttumiseksi, siis suurentamiseksi, lisätyön imemiseksi.

Jo tämä suhde yksinkertaisuudessaan on nurinkääntymä, esineen henkilöitymä ja henkilön esineellistymä, sillä tämän muodon erottaa kaikista aikaisemmista se, että kapitalisti ei hallitse työläistä missään henkilökohtaisessa ominaisuudessa, vaan ainoastaan sikäli kuin hän on »pääoma»; hänen herruutensa on vain esineellistetyin työn herruutta elävään työhön, työläisen tuotteen herruutta työläiseen itseensä.

Mutta suhde tulee monimutkaisemmaksi ja näennäisesti salaperäisemmäksi, kun erikoisesti kapitalistisen tuotantotavan kehityksen myötä eivät ainoastaan nämä välittömästi aineelliset oliot {kaikki työntuotteita; käyttöarvon kannalta tarkasteltuna esineellisiä työnehtoja sekä työntuotteita; vaihtoarvon kannalta yleistä yhteiskunnallista työaikaa eli rahaa} nouse takajaloilleen työläistä vastaan ja ole häntä vastassa »pääomana», vaan

myös yhteiskunnallisesti kehittyneen työn muodot, yhteistyö, manufaktuuri (työnjaon muotona), tehdas (koneiden varaan, aineellisena perustana, organisoidun yhteiskunnallisen työn muotona) — esiintyvät *pääoman kehitysmuotoina* ja sen vuoksi näistä yhteiskunnallisen työn muodoista kehittyneet työn tuotantovoimat, sen vuoksi myös tiede ja luonnonvoimat, esiintyvät *pääoman tuotantovoimina*. Todellakin, samanlaisten työn lajien yhteys yhteistyössä, työn eri lajien kombinaatio työnjaossa, luonnonvoimien, tieteen ja työn tuotteiden käyttö koneistetussa tuotannossa — kaikki tämä on yksittäistä työläistä vastassa yhtä *vieraana* ja *esineellisenä*, heistä riippumattomien ja heitä hallitsevien työvälineiden pelkkänä olemassaolomuotona, kuin nämä itse ovat heitä vastassa yksinkertaisessa näkyvässä hahmossaan materiaalina, instrumenttina jne. *pääoman* ja sen vuoksi *kapitalistin* funktioina.

Heidän oman työnsä yhteiskunnalliset muodot tai heidän oman [1318] yhteiskunnallisen työnsä muodot ovat yksittäisistä työläisistä aivan riippumatta muodostuneita suhteita; työläisistä, pääomalle alistettuina, tulee näiden yhteiskunnallisten muodostumien elementtejä, mutta nämä yhteiskunnalliset muodostumat eivät kuulu heille. Sen vuoksi ne ovat työläisiä vastassa pääoman itsensä *hahmoina* — erotukseksi työläisten yksittäisestä työkyvystä — pääomalle kuuluvina, siitä juontuvina ja siihen yhdistettyinä kombinaatioina. Ja tämä saa sitä reaalisemman muodon, mitä enemmän toisaalta työläisten työkyky itse tulee näiden muotojen modifioimaksi niin, että se tulee itsenäisenä, siis tämän kapitalistisen suhteen *ulkopuolella*, voimattomaksi, sen itsenäinen tuotantokyky tuhoutuu; toisaalta koneiden kehityksen myötä työn ehdot esiintyvät työtä hallitsevina myös teknologisesti ja samalla korvaavat sitä, alistavat sitä, tekevät sen itsenäisissä muodoissaan tarpeettomaksi.

Tässä prosessissa, jossa heidän työnsä *yhteiskunnalliset* luonteet ovat heitä vastassa tietystä määrin *kapitalisoituina* (niin kuin esimerkiksi koneistossa työn näkyvät tuotteet esiintyvät työtä hallitsevina), tapahtuu sama tietysti luonnonvoimille ja tieteelle, yleisen historiallisen kehityksen — abstraktissa olemuksessaan — tuotteelle —

ne ovat työläisiä vastassa pääoman *voimina*. Tiede ja sen käyttö eroavat todellakin yksittäisen työläisen taidosta ja tietämyksestä — ja vaikka ne, alkuperänsä puolesta tarkasteltuna, ovat jälleen työn tuotteita — ne esiintyvät kaikkialla, missä tulevat mukaan työprosessiin, *pääomaan yhdistettyinä*. Kapitalistin, joka käyttää konetta, ei tarvitse ymmärtää sitä (katso Ure)¹²⁹. Mutta *koneessa* realisoitu tiede on työläisiä vastassa *pääomana*. Ja todellakin kaikki tämä *yhteiskunnalliseen työhön* perustuva tieteen, luonnonvoiman ja työn tuotteiden valtavan määrän käyttö esiintyykin vain työn *riistämisen välineenä*, lisätyön anastamisen välineenä, sen vuoksi pääomalle kuuluvana *voimana* vastakohtana työlle. Pääoma käyttää kaikkia näitä keinoja luonnollisesti vain riistääkseen työtä, mutta riistääkseen sitä sen täytyy käyttää niitä tuotantoon. Ja niin työn *yhteiskunnallisten* tuotantovoimien kehitys ja tämän kehityksen ehdot esiintyvät *pääoman tekona*, johon yksittäinen työläinen ei ainoastaan suhtaudu passiivisesti, vaan joka toteutuu vastakohtaisesti suhteessa häneen.

Pääoma itse on kaksinainen, koska se koostuu tavaroista:

1. *Vaihtoarvo* (raha); mutta *itseään lisäävä arvo*, arvo, joka luo arvoa, *kasvaa arvona*, saa lisäyksen siksi, että on *arvo*. Tämä palautuu tietyn esineellistetyn työn määrän vaihtamiseen suurempaan määrään elävää työtä.

2. *Käyttöarvo*. Tässä pääoma ilmenee niiden tiettyjen suhteidensa kannalta, joissa se on työprosessissa. Mutta tässä ei ole kyse vain työaineesta, työvälineistä, joihin *työ* kuuluu, vaan työn kanssa pääomaan kuuluvista myös työn *yhteiskunnallisista kombinaatioista* ja näitä yhteiskunnallisia kombinaatioita vastaavasta työvälineiden kehityksestä. Kapitalistinen tuotanto kehittää ensi kertaa suuressa mitassa työprosessin ehtoja, sekä esineellisiä, että subjektiivisia, — repii ne irti yksittäisestä, itenäisestä työläisestä — mutta kehittää niitä *yksittäistä työläistä* hallitsevina ja hänelle *vieraina* voimina.

Niin pääomasta tulee hyvin salaperäinen olio. [1318]

[1320] Pääoma on siis tuottava: 1. lisätyöhön *pakotavana* voimana, 2. yhteiskunnallisen työn tuotantovoimien ja yleisten yhteiskunnallisten tuotantovoimien, kuten tieteen, itseensä imijänä ja anastajana (henkilöitymänä).

Herää kysymys, miten tai millä perusteella pääomaa vastassa oleva työ ilmenee tuottavana, eli *tuottavana työnä*, vaikka työn tuotantovoimat on siirretty pääomaan. Eihän samaa tuotantovoimaa voida ottaa lukuun kahdesti, kerran työn tuotantovoimana ja toisen kerran pääoman tuotantovoimana? {Työn tuotantovoimana on pääoman tuotantovoima. Mutta *työvoima* on tuottava *arvonsa* ja *tuottamansa arvon* välisen *erotuksen* nojalla.}

[b) Tuottava työ kapitalistisen tuotannon järjestelmässä]

Vain porvarillinen ahdaskatseisuus joka pitää tuotannon kapitalistisia muotoja sen absoluuttisina muotoina — sen vuoksi tuotannon ikuisina luonnonmuotoina — voi sekoittaa kysymyksen, mikä on *tuottavaa työtä* pääoman näkökannalta kysymykseen, mikä työ ylipäänsä on tuottavaa tai mitä tuottava työ ylipäänsä on, ja kuvitella olevansa hyvin viisas vastatessaan, että jokainen työ, joka ylipäänsä tuottaa jotakin, josta on tuloksena jotakin, on juuri sillä perusteella tuottavaa työtä.

Vain työ, *joka muuttuu suoraan pääomaksi*, on *tuottavaa*; siis vain työ, joka tekee vaihtelevan pääoman vaihtelevaksi ja jonka vuoksi kokonaispääoma C on yhtä suuri kuin $C + \Delta$ ¹³⁰. Jos vaihteleva pääoma on ennen vaihtumistaan työhön yhtä kuin x niin että meillä on yhtälö $y = x$, niin työ, joka muuttaa $x:n$ $x + h$:ksi ja tekee yhtälöstä $y = x$ yhtälön $y' = x + h$, on tuottavaa työtä. Tämä on *ensimmäinen* kohta, jota täytyy käsitellä. Työ, joka tuottaa lisäarvoa eli palvelee pääomaa liikkeelle panevana voimana lisäarvon tuottamiseksi ja siten sen esiintymiseksi pääomana, itseään lisäävänä arvona.

Toiseksi: työn yhteiskunnalliset ja yleiset tuotantovoimat ovat pääoman tuotantovoimia; mutta nämä tuotantovoimat koskevat vain työprosessia eli ne koskevat vain käyttöarvoa. Ne esiintyvät ominaisuuksina, jotka kuulu-

vat pääomaan oliona, sen käyttöarvona. Ne eivät koske välittömästi *vaihtoarvoa*. Työskentelipä sata miestä yhdessä tai kukin sadasta erikseen, heidän tuotteensa arvo on 100 työpäivää, esiintyvätpä ne suuressa tai pienessä tuotemäärässä, ts. työn tuottavuudesta riippumatta.

[1321] Vain yhdellä tavalla työn erilainen tuottavuus koskee vaihtoarvoa.

Jos työn tuottavuus kehittyy esim. jollakin yksittäisellä tuotannon haaralla — jos esim. mekaanisilla kangaspuilla ei kudota käsikangaspuiden sijasta vain poikkeustapauksessa ja jos yhden kyynärän kutominen mekaanisilla kangaspuilla vaatii vain puolet siitä työajasta minkä vaatii kutominen käsikangaspuilla, niin käsinkutojan 12 tuntia ei enää esitä itseään 12 tunnin vaan 6 tunnin arvossa, koska *välttämätön* työaika on nyt tullut 6 tunniksi. Käsinkutojan 12 t on enää 6 t yhteiskunnallista työaikaa, vaikka hän työskentelee 12 tuntia nyt niin kuin ennenkin.

Mutta nyt ei ole kysymys siitä. Ottakaamme sen sijaan jokin toinen tuotannonala, esim. latominen, jolla ei käytetä vielä mitään koneita, niin 12 t tuottavat tällä alalla aivan yhtä paljon *arvoa* kuin tuotannonaloilla, joilla koneisto jne. on äärimmäisen kehittynyt. *Arvoa* tuottavana työ pysyy siten aina *yksittäisen työläisen* työnä, joka vain on ilmaistu *yleisessä työssä*. Tuottava työ arvoa tuottavana työnä on sen vuoksi aina pääomaa vastassa yksittäisen työkyvyn, *erillisen työläisen* työnä, olkootpa nämä työläiset tuotantoprosessissa sitten millaisessa yhteiskunnallisessa kombinaatiossa tahansa. Kun pääoma siten edustaa suhteessa työläiseen työn yhteiskunnallista tuotantovoimaa, edustaa työläisen tuottava työ suhteessa pääomaan aina vain *erillisen työläisen* työtä.

Kolmanneksi: koska lisätyön puristaminen ja työn yhteiskunnallisten tuotantovoimien omaksuminen ilmenee pääoman luonnonominaisuutena — sen vuoksi sen käyttöarvosta juontuvana ominaisuutena —, niin kääntäen ilmenee työn luonnonominaisuutena, että se esittää *omat yhteiskunnalliset tuotantovoimansa* pääoman tuotantovoimina ja oman lisätuotteensa pääoman tuottamana lisäarvona, pääoman arvon itselisyksenä.

Näitä 3 kohtaa on nyt kehiteltävä ja johdettava niistä tuottavan ja tuottamattoman työn ero.

1. kohtaan. Pääoman tuottavuus on siinä, että se asettaa työn palkkatyönä itseään vastaan ja työn tuottavuus siinä, että se asettaa tuotantovälineet pääomana itseään vastaan.

Olemme nähneet, että raha muutetaan pääomaksi, ts. tietty vaihtoarvo muutetaan itselisiäntyväksi arvoksi, arvoksi ja lisäarvoksi siten, että osa siitä muutetaan sellaisiksi tavaroiksi, jotka palvelevat työtä työvälineinä (raaka-aine, instrumentti, lyhyesti: esineelliset työnehdot), toinen osa käytetään työvoiman ostamiseen. Tämä ensimmäinen vaihto rahan ja työvoiman välillä eli pelkkä jälkimmäisen osto ei kuitenkaan vielä muuta rahaa pääomaksi. Tämä osto yhdistää työvoiman käytön tietyksi ajaksi pääomaan eli tekee tietyn määrän elävää työtä yhdeksi pääoman itsensä olemassaolotavoista, niin sanoakseni pääoman entelekhiaksi.*

Todellisessa tuotantoprosessissa elävä työ muuttuu pääomaksi toisaalta uusintaessaan työpalkan — siis vaihtelevan pääoman arvon — toisaalta tuottaessaan lisäarvon; ja tämän muutosprosessin välityksellä muutetaan pääomaksi koko sijoitettu rahasumma, vaikka vain työpalkkaan sijoitettu osa on sen välittömästi vaihteleva osa. Jos arvo oli $c + v$, niin nyt se on $c + (v + x)$, mikä on sama kuin $(c + v) + x$ eli alkuperäinen rahasumma, arvomäärä, on lisääntynyt, on määrätynyt samalla itsensä säilyttäväksi ja itseään lisääväksi arvoksi.

{On huomattava tämä: se seikka, että vain pääoman *vaihteleva osa* saa aikaan sen lisäyksen, ei millään tavoin muuta sitä, että tämän prosessin välityksellä koko alkuperäinen arvo näyttää lisänneen arvoaan, on suurentunut lisäarvolla, että siis koko alkuperäinen rahasumma on muuttunut pääomaksi. Sillä alkuperäinen arvo on $c + v$ (pysyvä ja vaihteleva pääoma). Prosessissa siitä tulee $c + (v + x)$; $v + x$ on uusinnettu osa, joka on syntynyt elävän työn muuttuessa esineellistetyksi, muutos, jonka edellytyksenä ja lähtökohtana on v :n vaihto työvoimaan

* — toimintana, toteutuneena muotona. *Toim.*

eli vaihtelevan pääoman muuttaminen palkaksi. Mutta $c + (v + x) = c + v$ (alkuperäinen pääoma) $+ x$. Sitä paitsi v :n muuttuminen $v + x$:ksi, siis $(c + v)$:n $(c + v) + x$:ksi saattoi tapahtua vain siten, että osa rahasta muutetaan c :ksi. Toinen osa voi muuttua *vaihtelevaksi* pääomaksi vain toisen muuttuessa pysyväksi pääomaksi.}

Todellisessa tuotantoprosessissa työ muuttuu *realiter** pääomaksi, mutta tämän muuttumisen ehtona on alkuperäinen rahan vaihto työvoimaan. Tämän työn *välittömän* muuttumisen kautta, ei työläiselle vaan kapitalistille kuuluvaksi *esineellistetyksi* työksi, raha vasta muuttuu pääomaksi, myös se osa siitä, joka on saanut tuotantovälineitten, työnehtojen muodon. Tätä ennen raha on vain *an sich*** pääomaa, olipa se sitten olemassa omassa muodossaan tahi sellaisten tavaroiden (tuotteiden) muodossa, joilla on sellainen hahmo, että ne voivat palvella uusien tavaroiden tuotantovälineinä.

[1322] Vasta tämä tietty *suhde* työhön muuttaa rahan tai tavaran pääomaksi, ja *tuottavaa* työtä on *työ*, joka tässä suhteessaan tuotannonehtoihin — suhteessa, jota todellisessa tuotantoprosessissa vastaa määrätty menettely — muuttaa rahan tai tavaran pääomaksi, ts. säilyttää työvoimaa vastaan itsenäistyneen *esineellisen työn* arvon ja lisää sitä. Tuottava työ on vain lyhentävä ilmaus koko sille erityissuhteelle, jossa työvoima esiintyy kapitalistisessa tuotantoprosessissa. Tuottavan työn ero *muista* työn laaduista on kuitenkin mitä tärkein, koska se ilmaisee juuri sen työn muotomäärityksen, jolle koko kapitalistinen tuotantotapa ja pääoma itse perustuu.

Tuottava työ on siis sellaista — kapitalistisen tuotannon järjestelmässä — joka tuottaa *lisäarvoa* käyttäjälleen eli joka muuttaa objektiiviset työnehdot pääomaksi ja niiden omistajan kapitalistiksi, siis työtä, joka tuottaa oman tuotteensa pääomana.

Kun siis puhumme *tuottavasta työstä*, niin puhumme *yhteiskunnallisesti määrätystä* työstä, joka edellyttää aivan määrättyä suhdetta työn ostajan ja myyjän välillä.

* todella. *Toim.*

** — »itsessään», mahdollisuutena. *Toim.*

Vaikka nyt työvoiman ostajan hallussa oleva raha, tahi tavara — tuotantovälineet ja työläisiä varten tarkoitettut elintarpeet — tulee pääomaksi vasta mainitussa prosessissa, jossa ne muutetaankin pääomaksi (ja nämä oliot eivät sen vuoksi ole pääomaa ennen joutumistaan prosessiin, vaan niiden on vasta määrä tulla pääomaksi)— ne ovat kuitenkin *an sich* pääomaa. Ne ovat sitä sen itsenäisen hahmon nojalla, jossa ne ovat työvoimaa ja työvoima niitä vastassa — suhde, joka edeltää ehtona ja varmistaa vaihdon työvoiman kanssa ja sitä seuraavan työn todellisen pääomaksi muuttumisen prosessin. Tuotantovälineillä ja elintarpeilla on alunperin suhteessa työläisiin *yhteiskunnallinen määräitys*, joka tekee ne pääomaksi ja antaa niille käskyvallan työhön. Sen vuoksi ne on *edellytetty* suhteessa työhön pääomana.

Tuottavaksi työksi voidaan sen takia nimittää sellaista työtä, joka vaihtuu suoraan *rahaan pääomana*, tai, mikä on vain lyhennetty ilmaus samalle asialle, joka vaihtuu välittömästi *pääomaan*, ts. rahaan, joka on *an sich* pääomaa, jolla on määre toimia pääomana, eli on *pääomana* työkykyä vastassa. Ilmauksessa »työ, joka vaihtuu *välittömästi pääomaan*», on edellytettynä, että työ vaihtuu rahaan *pääomana* ja muuttaa sen actu* pääomaksi. Mitä *välittömyyden* määre merkitsee, käy kohta selvemmäksi.

Tuottava työ on siis sellaista, joka uusintaa työläiselle vain hänen työvoimansa etukäteen määrätyn arvon, mutta sitä vastoin arvoaluovana toimintana lisää pääoman arvoa eli asettaa luomansa arvot työläistä itseään vastaan pääomana.

[c) Pääoman ja työn välisen vaihdon kaksi olennaisesti erilaista momenttia]

Pääoman ja työn välisessä vaihdossa on, kuten näimme tuotantoprosessin tarkastelussa¹³¹, erotettava kaksi olennaisesti erilaista, vaikkakin toinen toisensa ehtona olevaa momenttia.

Ensiksi: alkuperäinen vaihto työn ja pääoman välillä on *muodollinen prosessi*, jossa pääoma esiintyy *rahana*

* — todella. *Toim.*

ja työvoima *tavarana*. Työkyvyn myynti tapahtuu ideaalisesti tai juridisesti tässä ensimmäisessä prosessissa, vaikka työ *maksetaan* vasta sen suorituksen jälkeen päivän, viikon jne. lopussa. Se ei muuta mitenkään tätä liiketointa, jossa työvoima *myydään*. Tässä myydään *välittömästi työvoiman itsensä käyttö*, siis tosiasiallisesti *työ itse*, koska työkyvyn käyttö on sen toiminta — työ, eikä suinkaan tavaraa, jossa työ jo on realisoitunut. Kysymyksessä ei siis ole tavaravaihdon välittämä työn vaihto. Kun *A* myy saappaat *B*:lle, niin molemmat vaihtavat työtä, toinen saappaissa, toinen rahassa realisoitua työtä. Mutta tässä vaihdetaan toiselta puolelta *esineellistynyttä työtä* yleisessä yhteiskunnallisessa muodossaan, ts. *rahana*, toistaiseksi vain *työvoimana olemassa olevaa työtä vastaan*; ja se, mikä ostetaan ja myydään, on tämän voiman käyttö, siis työ itse, vaikka myydyn tavarana *arvo* ei ole työn arvo (irrationaalinen ilmaus), vaan työvoiman *arvo*. Tapahtuu siis välitön vaihto *esineellistyneen* työn ja *työvoiman* välillä, työvoiman, joka de facto* purkautuu eläväksi työksi; siis vaihto *esineellistyneen* ja elävän työn välillä. Palkka — työvoiman arvo — esiintyy sen vuoksi, kuten aikaisemmin on kehitelty, välittömänä kauppahintana, *työn hintana*.¹³²

Tässä ensimmäisessä momentissa työläisen ja kapitalistin suhde on tavarana myyjän ja ostajan suhde. Kapitalisti maksaa työvoiman *arvon*, siis sen tavarana *arvon*, jonka hän ostaa.

Samalla työvoima ostetaan kuitenkin vain siksi, että työ, jonka se voi suorittaa ja jonka se sitoutuu suorittamaan, on suurempi kuin se työ joka vaaditaan hänen työvoimansa uusintamiseen, ja joka sen vuoksi esittää itsensä työvoiman arvoa suurempana arvona.

[1323] *Toiseksi*: pääoman ja työn *vaihdon* toisella momentilla ei ole itse asiassa mitään tekemistä ensimmäisen kanssa, ankarasti ottaen se ei ole ollenkaan *vaihto*.

Ensimmäisessä momentissa tapahtuu rahan ja tavarana — vastikkeiden — vaihto, ja työläinen ja kapitalisti

* — tosiasiallisesti. *Toim.*

ovat suhteessa toisiinsa vain tavaranomistajina. Vaihdetaan vastikkeita (ts. suhteeseen ei lainkaan vaikuta se, *milloin* ne vaihdetaan; eikä se, onko työn hinta työvoiman *arvon ylä-* tai *alapuolella* tai *yhtä suuri* kuin se, vaikuta kauppaan mitenkään. Se *voi* siis tapahtua tavaravaihdon yleisen lain mukaan).

Toisessa momentissa ei tapahdu mitään vaihtoa. Rahanomistaja on lakannut olemasta tavarän ostaja ja työläinen tavarän myyjä. Rahanomistaja toimii nyt kapitalistina. Hän kuluttaa tavarän, jonka on ostanut, ja työläinen toimittaa sen, koska hänen työvoimansa käyttö on hänen työnsä itse. Aikaisemman liiketoimen välityksellä *työ* itse on tullut osaksi esineellistä rikkautta. Työläinen suorittaa työn, mutta se *kuuluu* pääomaan ja on enää vain yksi sen funktio. Se tapahtuu sen vuoksi välittömästi pääoman valvonnan ja johdon alaisena; ja tuote, jossa se esineellistyy, on uusi hahmo, jossa pääoma esiintyy tai jossa se pikemminkin *todellistuu* teossa pääomana. Tässä prosessissa työ *esineellistyy* sen takia suoraan, muuttuu *välittömästi* pääomaksi, sen jälkeen kun se on jo *muodollisesti* yhdistetty pääomaan ensimmäisen liiketoimen välityksellä. Ja tässä muuttuukin enemmän työtä pääomaksi kuin aikaisemmin työkyvyyn ostossa sijoitettiin pääomaa. Tässä prosessissa anastetaan osa maksamatonta työtä, ja vain siten raha muuttuu pääomaksi.

Vaikka tässä nyt ei todellisuudessa tapahdukaan mitään vaihtoa, on tuloksena, jos jätetään välirenkait huomioonottamatta, että prosessissa — molemmat momentit yhdistettynä — on tietty määrä esineellistynyttä työtä vaihtunut suurempaan määrään elävää työtä. Tämä ilmenee prosessin tuloksena siten, että työ, joka on esineellistynyt tuotteessaan, on suurempi kuin työvoimassa esineellistynyt työ ja sen vuoksi suurempi kuin se esineellistynyt työ, joka maksetaan palkkana työläiselle; eli siten, että todellisessa prosessissa kapitalisti ei saa takaisin, siis säilytä, ainoastaan sitä osaa pääomasta, jonka hän on sijoittanut työpalkkaan, vaan myös lisäarvon, joka ei maksa hänelle mitään. Työn *välitön* vaihto pääomaan merkitsee tässä: 1. työn välitöntä muuttumista pääomaksi, yhdeksi pääoman esineelliseksi osaksi tuo-

tantoprosessissa; 2. tietyn esineellistyneen työn määrän vaihtoa samaan määrään elävää työtä plus lisämäärään elävää työtä, joka anastetaan *ilman vaihtoa*.

Ilmaus, että *tuottava työ* on sellaista työtä, joka vaihtuu *välittömästi pääomaan*, käsittää kaikki nämä momentit ja on vain johdettu kaava sille, että se on *työtä*, joka muuttaa rahan pääomaksi, vaihtuu tuotannonehtoihin *pääomana* eikä siis suinkaan yksinkertaisina tuotannonehtoina, ei suhtaudu tuotannonehtoihin *työnä* yleensä, vailla erikoista sosiaalista määrittystä.

Tämä kattaa seuraavat seikat: 1. rahan ja työvoiman suhteen toisiinsa tavaroina, oston ja myynnin rahanomistajan ja työvoiman omistajan välillä; 2. työn suoran alistamisen pääomalle; 3. työn todellisen muuttamisen pääomaksi tuotantoprosessissa tai, mikä on sama asia, lisäarvon luominen pääomalle. Tapahtuu *kahdenlainen työn ja pääoman vaihto*. Ensimmäinen ilmaisee pelkästään työvoiman ja sen vuoksi todellisuudessa työn ja sen vuoksi sen tuotteen oston; toinen *elävän* työn välittömän muuttamisen pääomaksi eli sen esineellistämisen pääoman todellistamisena.

[d) Tuottavan työn erikoinen käyttöarvo pääomalle]

Kapitalistisen tuotantoprosessin tulos ei ole pelkkä tuote (käyttöarvo) eikä *tavara*, ts. käyttöarvo, jolla on tietty vaihtoarvo. Sen tulos, sen tuote on *lisäarvon* luominen pääomalle ja siten rahan tai tavaran tosiasiallinen *muuttaminen* pääomaksi, mitä ne ovat ennen tuotantoprosessia vain tarkoitukseltaan, an sich, määreeltään. Tuotantoprosessissa imetään enemmän työtä kuin on ostettu ja tämä imeminen, [1324] vieraan maksamattoman työn *anastaminen*, joka toteutuu tuotantoprosessissa, on kapitalistisen tuotantoprosessin välitön tarkoitusperä; sillä pääoma pääomana (sen vuoksi kapitalisti kapitalistina) ei halua tuottaa välittömästi käyttöarvoa omaan kulutukseen eikä tavaraa muuttaakseen sen ensin rahaksi ja myöhemmin käyttöarvoksi. Sen tarkoitusperä on *rikastuminen*, *arvon lisääminen*, sen *suurentaminen*, siis vanhan arvon säilyttäminen ja lisäarvon luominen. Ja tämän kapitalistisen tuotantoprosessin *erikoisen tuotteen* pääoma

saavuttaa vain vaihdossa työn kanssa, työn, jota sen vuoksi sanotaan *tuottavaksi työksi*.

Jotta työ tuottaisi *tavar*an, sen täytyy olla hyödyllistä työtä, tuottaa *käyttöarvo*, esittää itsensä *käyttöarvossa*. Ja vain työ, joka esittää itsensä *tavarassa*, siis käyttöarvoissa, on sen vuoksi työtä, jonka kanssa pääoma vaihtuu. Tämä on itsestään selvä edellytys. Mutta tämä työn konkreettinen luonne, sen käyttöarvo sellaisenaan — se, että se siis on esim. räätälintyötä, suutarintyötä, kehräämistä, kutomista jne. — ei muodosta sen erikoista käyttöarvoa pääomalle eikä leimaa siis sitä *tuottavaksi työksi* kapitalistisen tuotannon järjestelmässä. Sen *erikoista käyttöarvoa pääomalle* ei suinkaan muodosta sen tietty hyödyllinen luonne, yhtä vähän kuin sen tuotteen erikoiset hyödylliset ominaisuudet, jossa se esineellistyy. Työn käyttöarvon pääomalle muodostaa työn luonne vaihtoarvon luovana elementtinä, abstraktisena työnä, ei kylläkään se, että se ylipäänsä esittää tietyn määrän tätä yleistä työtä, vaan että se esittää sitä *suuremman määrän* kuin työn hintaan, ts. *työvoiman arvoon, sisältyy*.

Työvoiman käyttöarvo pääomalle on juuri se työmäärän ylijäämä, jonka se suorittaa yli sen työmäärän, joka on esineellistynyt siinä itsessään ja on sen vuoksi välttämätön sen uusintamiseksi. Se suorittaa tämän määrän luonnollisesti siinä *tietyissä muodossa*, joka sillä on erikoisena hyödyllisenä työnä, kehruutyönä, kutomistyönä jne. Mutta tämä työn konkreettinen luonne, joka ylipäänsä tekee sille mahdolliseksi esittää itsensä tavarassa, ei ole sen *erikoinen käyttöarvo* pääomalle. Pääomalle tämä erikoinen käyttöarvo on työn määrässä työnä yleensä ja erotuksessa, jolla sen suorittama työmäärä *ylittää* sen työmäärän, jonka se maksaa.

Tietystä rahasummasta x tulee pääomaa siten, että se esittää itsensä tuotteessaan $x + h$:na, ts. että työmäärä, joka sisältyy siihen tuotteena, on suurempi kuin se työmäärä, joka sisältyi siihen alunperin. Ja tämä on rahan ja tuottavan työn välisen vaihdon tulos, eli vain se työ on *tuottavaa*, joka tekee esineellistyneelle työlle mahdolliseksi vaihdossa sen kanssa esittää itsensä suurentuneena määränä esineellistynyttä työtä.

Kapitalistinen tuotantoprosessi ei sen vuoksi olekaan pelkästään tavaroiden tuotantoa. Se on prosessi, joka imee maksamatonta työtä, tekee raaka-aineen ja työvälit — tuotantovälineet — maksamattoman työn imemisen välineiksi.

Tähänastisesta käy selväksi, että »tuottava työ» on työn määre, jolla ei ole ehdottomasti mitään tekemistä työn *tietyn sisällön*, sen erikoisen hyödyllisyyden tai sen erikoislaatuisen käyttöarvon kanssa, jossa se esittää itsensä.

Lajiltaan *sama* työ voi olla *tuottavaa* tai *tuottamatonta*.

Esim. Milton, joka kirjoitti »Kadotetun paratiisin» 5 punnasta, oli *tuottamaton työläinen*. Sitä vastoin kirjailija, joka tekee tehdasmaista työtä kirjakauppiaalleen, on *tuottava työläinen*. Milton tuotti »Kadotetun paratiisin» samasta syystä, josta silkkiäistoukka tuottaa silkkiä. Se oli hänen luontonsa toimintaa. Hän myi myöhemmin tuotteen 5 punnasta. Mutta leipzigiläinen kirjallinen proletaari, joka valmistaa kirjoja (esim. taloustieteen yleiskatsauksia) kirjakauppiaansa johdon alaisena on *tuottava työläinen*, sillä hänen tuotteensa on alunpitäen alistettu pääomalle ja tehdään vain pääoman arvon lisäämiseksi. Laulajatar, joka myy lauluaan omaan laskuunsa, on *tuottamaton työläinen*. Mutta sama laulajatar, kun hänet on kiinnittänyt yrittäjä, joka tehdäkseen rahaa antaa hänen laulaa, on *tuottava työläinen*, sillä hän tuottaa pääomaa.

[e] Tuottamaton työ työnä, joka suorittaa palveluksia. Palvelusten osto kapitalismin oloissa.

Vulgaari käsitys pääoman ja työn suhteesta palvelusten vaihtona]

[1325] Tässä on erotettava eri kysymyksiä.

Ostanko housut vai ostanko kangasta ja otan kotiini räätälinkisällin, jolle maksan hänen *palveluksensa* (ts. hänen räätälintyönsä), tämän kankaan muuttamisen housuiksi, on minulle täysin yhdentekevää, sikäli kuin on kysymys vain housuista. Ostan housut kauppiasräätälistä sen sijaan että toimisin yllä mainitulla tavalla, koska

yllä mainittu tapa on kallis ja housut maksavat vähemmän työtä, ovat siis huokeammat, kun kapitalistiräätäli tuottaa ne kuin jos teetän ne yllä mainitulla tavalla. Mutta kummassakaan tapauksessa en muuta rahaa, jolla ostan housut, pääomaksi vaan housuiksi ja kummassakin tapauksessa kysymys on minun kannaltani rahan käyttämisestä pelkkänä kiertokulkuvälineenä, ts. sen muuttamisesta täksi tietyksi käyttöarvoksi. Tässä raha ei siis toimi pääomana, vaikka se toisessa tapauksessa vaihtuu *tavaraan*, toisessa ostaa itse *työn tavarana*. Se toimii vain rahana, tarkemmin sanottuna kiertokulkuvälineenä.

Toisaalta räätälinkisälli ei ole *tuottava työläinen*, vaikka hänen työnsä tuottaa minulle tuotteen, housut, ja hänelle hänen työnsä hinnan, rahan. On mahdollista, että työ määrä, jonka kisälli suorittaa, on suurempi kuin se, mikä sisältyy siihen hintaan, jonka hän saa minulta. Ja tämä on jopa todennäköistä, koska hänen työnsä hinta määräytyy siitä hinnasta, jonka *tuottavat räätälinkisällit* saavat. Mutta minulle tämä on täysin yhden-tekevää. Työskenteleekö hän 8 vai 10 tuntia sen jälkeen, kun hinta kerran on lyöty lukkoon, on minulle täysin yhden-tekevää. Kysymys on vain *käyttöarvosta*, housuista, jolloin minun etuni mukaista on, ostanpa ne kummalla tavalla tahansa, maksaa niistä mahdollisimman vähän, mutta ei kuitenkaan toisessa tapauksessa sen enempää eikä vähempää kuin toisessakaan, eli *maksaa niistä niiden normaali hinta*. Minulle tämä on rahan *meno*a kulutukseen, ei rahani lisääntymistä, vaan vähentymistä. Se ei ole lainkaan rikastumiskeino, niin kuin ei mikään muukaan tapa käyttää rahaa *henkilökohtaiseen kulutukseen* ole rikastumiskeino.

Joku Paul de Kockin »oppineista» saattaa sanoa minulle, että en voi ilman tätä ostoa, niin kuin en ilman leivänkään ostoa, elää enkä siis *rikastuakaan*, että se siis on rikastumiseni epäsuora väline tai ainakin ehto. Samalla tavalla voitaisiin pitää verenkiertoani ja hengitysprosessiani rikastumiseni ehtona. Mutta ei verenkiertoni eikä hengitysprosessini itsessään tee minua sen takia rikkaaksi. Pikemminkin ne molemmat edellyttävät kallista aineenvaihduntaa —ⁿ jos tämä ei olisi välttämätöntä, maan päällä ei olisi yhtään köyhää. Pelkkä rahan *välitön*

vaihto työhön ei siis muuta rahaa pääomaksi eikä työtä tuottavaksi työksi.

Mikä sitten on luonteenomainen piirre tässä vaihdossa? Miten se eroaa rahan vaihdosta tuottavaan työhön? Toisaalta siten, että *raha* kulutetaan *rahana*, vaihtoarvon itsenäisenä muotona, vaihtoarvon, jonka on määrä muuttua *käyttöarvoksi*, elintarpeeksi, henkilökohtaisen kulutuksen kohteeksi. Rahasta ei siis tule pääomaa, vaan päinvastoin se menettää olemassaolonsa vaihtoarvona tullakseen käytetyksi, kulutetuksi käyttöarvona. Toisaalta työ kiinnostaa minua pelkästään käyttöarvona, *palveluksena*, joka muuttaa kankaan housuiksi — palvelus, jonka työn määrätty hyödyllinen luonne suorittaa minulle.

Sitä vastoin ei palvelus, jonka sama räätälinkisälli kauppiasräätälin käyttämänä suorittaa tälle kapitalistille, ole lainkaan siinä, että hän muuttaa kankaan housuiksi, vaan siinä, että välttämätön työaika, joka esineellistyy housuissa, on 12 työtuntia ja palkka, jonka kisälli saa, on vain 6 tuntia. Palvelus, jonka hän tekee kapitalistille, on siis siinä, että hän työskentelee 6 tuntia ilmaiseksi. Se, että tämä tapahtuu housujen tekemisen muodossa, vain *peittää* todellisen suhteen. Sen vuoksi kauppiasräätäli yrittää heti, kun vain voi, muuttaa housut jälleen rahaksi, ts. muotoon, jossa räätälintyön määrätty luonne on täysin hävinnyt ja jossa suoritettu palvelus esiintyy sen vuoksi niin, että 6 tunnin työajan sijasta, joka [1326] saa ilmauksensa tietystä rahasummassa, on käsillä 12 tunnin työaika, joka saa ilmauksensa kaksinkertaisessa rahasummassa.

Ostan räätälintyön sen palveluksen takia, jonka se tekee minulle *räätälintyönä* — tyydyttää vaatetustarpeeni, palvelee siis yhtä *tarpeistani*. Kauppiasräätäli ostaa sen välineenä tehdä yhdestä taalerista kaksi. Minä ostan sen, koska se tuottaa tietyn käyttöarvon, tekee tietyn palveluksen. Kapitalisti ostaa sen, koska se tuottaa enemmän vaihtoarvoa kuin maksaa, pelkkänä välineenä vaihtaa vähemmän työtä enempään työhön.

Siinä tapauksessa, missä raha vaihtuu suoraan työhön jälkimmäisen tuottamatta pääomaa, *olematta* siis *tuottavaa* työtä, työ ostetaan *palveluksena*, mikä ylipäänsä on

vain ilmaus erikoiselle käyttöarvolle, jonka työ toimittaa niin kuin jokainen muukin tavara; mutta erityinen ilmaus työn erikoiselle käyttöarvolle, sikäli kuin tämä ei suorita palvelusta *esineenä* vaan *toimintana*, mikä ei kuitenkaan erota sitä mitenkään jostakin koneesta, esimerkiksi kellosta. *Do ut facias, facio ut facias, facio ut des, do ut des*¹³³ ovat tässä saman suhteen aivan yhtä päteviä muotoja, kun taas kapitalistisessa tuotannossa *do ut facias* ilmaisee hyvin erikoisen suhteen esineellisen arvon, joka on annettu, ja elävän toiminnan, joka anastetaan, välillä. Koska siis tähän *palvelusten* ostoon ei lainkaan sisälly työn ja pääoman erityistä suhdetta — se on joko kokonaan hajonnut tai sitä ei ole tässä lainkaan, se on tietenkin Sayn, Bastiatin ja kumppanien mielimuoto *pääoman ja työn suhteen* ilmaisemiseksi.

Miten näiden palvelusten *arvo* säännellään ja miten tämä *arvo* itse määräytyy työpalkan laeista, on kysymys, jolla ei ole mitään tekemistä esillä olevan suhteen tutkimisen kanssa, vaan kuuluu lukuun työpalkasta.

On siis ilmeistä, ettei pelkkä rahan vaihto työhön muuta jälkimmäistä *tuottavaksi työksi*, että toisaalta tämän työn *sisältö* on lähinnä yhdentekevä.

Työläinen itse voi ostaa työtä, ts. tavaroita, jotka tuotetaan palvelusten muodossa, ja hänen palkkansa kuluttaminen sellaisiin palveluksiin on palkan kuluttamista, joka ei lainkaan eroa hänen palkkansa kuluttamisesta mihin tahansa muihin tavaroihin. Palvelukset, joita hän ostaa, voivat olla enemmän tai vähemmän välttämättömiä, esim. lääkärin tai papin palvelus, aivan niin kuin hän voi ostaa leipää tai viinaa. Ostajana — ts. rahan edustajana suhteessa tavarahan — työläinen kuuluu aivan samaan kategoriaan kuin kapitalisti, milloin tämä esiintyy vain ostajana, ts. on kysymys vain rahan muuttamisesta tavarahan muotoon. Miten näiden palvelusten hinta määräytyy ja mikä suhde sillä on varsinaiseen työpalkkaan, missä määrin sitä säätelevät jälkimmäisen lait, missä määrin ei, ovat kysymyksiä, joita on tarkasteltava työpalkkaa koskevassa tutkimuksessa ja jotka ovat aivan yhdentekeviä nyt käsillä olevalle tutkimukselle.

Jos siis pelkkä rahan ja työn vaihto ei muuta jälkimmäistä *tuottavaksi työksi*, tai, mikä on sama, rahaa pää-

omaksi, niin myös työn *sisältö*, konkreettinen luonne, erityinen hyödyllisyys näyttää lähinnä yhdentekevältä, niin kuin olemme juuri nähneet, että saman räätälinkisällin sama työ on toisessa tapauksessa tuottavaa, toisessa ei.

Tietyt *palvelukset* eli *käyttöarvot*, tiettyjen toimintojen tai töiden tulokset, ruumiillistuvat *tavaroiksi*, toiset taas eivät jätä jälkeensä mitään käsinkosketeltavaa, henkilöistä itsestään *erillistä* tulosta; eli niiden tulos ei ole *myytävä tavara*. Esimerkiksi palvelus, jonka laulaja tekee minulle, tyydyttää esteettisen tarpeeni, mutta se mitä nautin on olemassa vain laulajasta itsestään erottamattomassa toiminnassa, ja heti kun hänen työnsä, laulaminen, on lopussa, on nautintokin lopussa: minä nautin itse toimintaa — sen heijastumista korvaani. Itse nämä palvelukset voivat, niin kuin tavarat, joita ostan, olla välttämättömiä tai vain näyttää välttämättömiltä, esim. sotilaan tai lääkärin tai asianajajan palvelus, tai ne voivat olla palveluksia, jotka tuottavat minulle nautintoa. Tämä ei vaikuta mitenkään niiden taloudelliseen määritykseen. Jos olen terve enkä tarvitse lääkäriä tai jos minulla on onni välttyä oikeusjutuilta, niin kartan rahan panemista lääkärin tai asianajajan palveluksiin kuin ruttoa.

[1328] *Palvelukset* voivat olla myös pakotettuja, *virkamiesten palvelukset* jne.

Jos ostan opettajan palveluksen, en kehittäkseni taipumuksiani, vaan hankkiakseni jonkin taidon, jolla voin ansaita rahaa — tai jos muut ostavat tämän opettajan minulle — ja jos todella opin jotakin, mikä sinänsä on täysin riippumatonta palveluksen maksusta, niin nämä oppikustannukset kuuluvat aivan niin kuin ylläpitokustannuksenikin työvoimani tuotantokustannuksiin. Mutta tämän palveluksen erikoinen hyödyllisyys *ei lainkaan muuta taloudellista suhdetta*; se ei ole suhde, jossa minä muutan rahaa pääomaksi tai jonka välityksellä palveluksen suorittaja, opettaja, muuttaa minut *kapitalistikseen*, isännäkseen. Tämän suhteen *taloudelliselle määritykselle* on sen vuoksi täysin yhdentekevää, parantaako lääkäri minut, onko opettajalla menestystä opetuksessaan, voittaako asianajaja juttuni. Se, mistä maksetaan, on palvelus sellaisenaan, palvelus, jonka tulosta sen suoritta-

ja ei sen luonteen vuoksi voi taata. Suuri osa *palveluksista* kuuluu tavaroiden *kulutuskustannuksiin*, kuten kokki, palvelustyttö jne.

Kaikkien *tuottamattomien töiden* luonteenomainen piirre on, että ne ovat käytettävissäni vain samassa suhteessa — kuten kaikki muut tavarat ovat ostettavissani kulu- tukseen — kuin riistän *tuottavia työläisiä*. Kaikista henkilöistä *tuottavalla työläisellä* on sen vuoksi vähiten käytettävissään tuottamattomien työläisten *palveluksia*, vaikka hänen on eniten maksettava *pakotetuista* palveluksista (valtio, verot). Valtani käyttää *tuottavia työläisiä* ei sitä vastoin suinkaan kasva samassa suhteessa, jossa käytän *tuottamattomia työläisiä*, vaan päinvastoin on siihen käänteisessä suhteessa.

Tuottavat työläiset itse voivat olla suhteessa minuun *tuottamattomia työläisiä*. Esimerkiksi jos annan tapetoida taloni ja nämä tapetoijat ovat yrittäjän, joka myy minulle tämän työsuorituksen, palkkatyöläisiä, niin asia on minulle sama kuin jos olisin ostanut tapetoidun talon, käyttänyt rahaa tavaraan, jonka itse kulutan; mutta yrittäjille, joka antaa näiden työläisten tapetoida, he ovat tuottavia työläisiä, sillä he tuottavat hänelle lisäarvoa. [1328]

* * *

[1333] Kuinka suuressa määrin kapitalistisen tuotannon näkökannalta sellainen työläinen, joka kylläkin tuottaa myytävää tavaraa — mutta vain työvoimansa hintaa vastaavasti, ei siis lisäarvoa pääomalle — *ei ole tuottava*, nähdään jo niistä kohdista Ricardolla, joissa sanotaan, että sellaisten ihmisten pelkkä olemassaolo on epäkohta¹³⁴. Tämä on pääoman teoria ja käytäntö.

»Pääoman teoria sekä käytäntö, jonka mukaan työ pysäytetään hetkellä, jolloin se voi tuottaa työläisen ylläpidon lisäksi *votton* kapitalistille, näyttävät olevan vastoin niitä luonnonlakeja, jotka säätelevät tuotantoa.» (Thomas Hodgskin. Popular Political Economy, London 1827, s. 238.) [1333]

* * *

[1336] Olemme nähneet ettei pääoman tuotantoprosessi ole vain *tavaroiden* tuotantoprosessi, vaan *lisäarvon*

tuotantoprosessi, lisätyön imemistä ja sen vuoksi pääoman tuotantoprosessi. Rahan ja työn tai pääoman ja työn ensimmäinen muodollinen vaihtotoimitus on vain *mahdollisesti* vieraan elävän työn anastamista esineellistyneen työn avulla. Todellinen anastusprosessi tapahtuu vasta todellisessa tuotantoprosessissa, jonka takana menneenä vaiheena on tuo ensimmäinen muodollinen liiketoimi, jossa kapitalisti ja työläinen ovat toisiaan vastassa pelkinä tavaranomistajina, ostajana ja myyjänä. Tästä syystä kaikki vulgaaritaloustieteilijät pysähtyvät tuohon ensimmäiseen muodolliseen liiketoimeen — näin Bastiat — juuri saadakseen kapitalismille ominaisen suhteen katoamaan tällä tempulla. Rahan vaihdossa tuottamattomaan työhön tulee ero terävästi näkyviin. Tässä raha ja työ vaihtuvat toisiinsa vain tavarina. Sen sijaan, että tämä vaihto muodostaisi tällöin pääomaa, se on *tulon kulutusta*. [1336]

[f) Käsityöläisten ja talonpoikien työ kapitalistisessa yhteiskunnassa]

[1328] Miten sitten on itsenäisten käsityöläisten ja talonpoikien laita, jotka eivät käytä työläisiä, siis eivät tuota kapitalisteina? Joko he ovat *tavarantuottajia*, kuten aina talonpoikien {mutta esim. ei puutarhurin, jonka otan talooni} tapauksessa, ja minä ostan heiltä *tavarana*, jolloin asiaan ei vaikuta mitään esimerkiksi se, että käsityöläinen toimittaa sen tilauksesta, talonpoika tuottaa välineittensä sallimassa mitassa. Tässä suhteessa he ovat minua vastassa tavaroiden myyjinä, eivätkä työn myyjinä, eikä tällä suhteella siis ole mitään tekemistä pääoman ja työn vaihdon kanssa, ei siis myöskään *tuottavan ja tuottamattoman työn* eron kanssa, mikä perustuu vain siihen, vaihdetaanko työ rahaan rahana vai rahaan pääomana. Sen vuoksi he eivät kuulu *tuottavien* eivätkä *tuottamattomien työläisten* kategoriaan, vaikka he ovat tavaroiden tuottajia. Mutta heidän tuotantoaan ei ole alistettu kapitalistiselle tuotantotavalle.

On mahdollista, että nämä tuottajat, jotka työskentelevät omilla tuotantovälineillä, eivät ainoastaan uusina työvoimaansa, vaan luovat lisäarvoa, sikäli kuin

heidän asemansa sallii heidän ottaa haltuunsa oman lisätyönsä tai osan siitä (jolloin osa otetaan heiltä pois verojen jne. muodossa). Ja tässä tapaamme omalaatuisuuden, joka on luonteenomainen yhteiskunnalle, jossa on vallitsevana yksi tuotantotavan määrittäminen, vaikka kaikki tuotantosuhteet eivät vielä olekaan sille alistettuja. Feodaalisessa yhteiskunnassa esimerkiksi — sellaisena kuin sitä voidaan parhaiten tutkia Englannissa, koska feodaalinen järjestelmä tuotiin tänne valmiina Normandiasta ja sen muoto painettiin monessa suhteessa erilaiseen yhteiskuntaperustaan — saavat feodaalisen ilmauksen myös ne suhteet, jotka ovat etäällä feodalismien olemuksesta, esimerkiksi pelkät rahasuhteet, joissa ei millään tavoin ole kysymys herran ja vasallin vastavuoroisista henkilökohtaisista palveluksista. Esimerkkinä on myös kuvitelma että pientalonpoika hallitsee tilaansa läänityksenä.

Aivan samoin kapitalistisessa tuotantotavassa. Riippumaton talonpoika tai käsityöläinen esiintyy kahtena henkilönä*. Tuotantovälineiden omistajana hän on kapitalisti, työläisenä hän on palkkatyöläisensä. Hän siis maksaa palkkansa kapitalistina ja saa voittonsa pääomastaan, ts. hän riistää itse itsensä palkkatyöläisenä ja maksaa itselleen lisäarvona sen pakkoveron, jonka työ on velkaa pääomalle. Ehkäpä hän maksaa itselleen vielä kolmannen osan maanomistajana (maankoron), aivan niin kuin myöhemmin tulemme näkemään, että teollisuuskapitalisti toimiessaan omalla [1329] pääomalla maksaa itselleen korkoa ja pitää tätä jonakin, jota hän ei ole velkaa itselleen teollisuuskapitalistina, vaan kapitalistina yleensä.

Tuotantovälineiden *tietty yhteiskunnallinen luonne* kapitalistisessa tuotannossa — niin että ne ilmaisevat tietyn *tuotantosuhteen* — on kasvanut niin kiinni näiden tuotantovälineiden materiaaliseen olemassaoloon tuotantovälineinä ja on porvarillisen yhteiskunnan käsitystavassa siitä niin erottamaton, että tuota yhteiskunnallista luonetta (määrättynä kategoriana) sovelletaan myös sellai-

* »Pienissä yrityksissä... *yrittäjä* on usein *oma työläisensä.*» (Storch. Cours d'économie politique, nide I, Pietarin laitos, s. 242).

sissa tapauksissa, joissa suhde on sen kanssa suoraan ristiriidassa. Tuotantovälineistä tulee pääomaa vain sikäli, kuin ne ovat itsenäistyneet itsenäiseksi mahdiksi työtä vastaan. Puheena olevassa tapauksessa tuottaja — työläinen — on tuotantovälineidensä haltija, omistaja. Ne eivät siis ole pääomaa sen enempää kuin hankään suhteessa niihin palkkatyöläinen. Siitä huolimatta ne käsitetään pääomaksi ja hänet itsensä jakautuneeksi niin, että *hän* kapitalistina käyttää itse itseään palkkatyöläisenä.

Todellakin tämä esitystapa, niin irrationaalinen kuin se ensi näkemältä onkin, on toki seuraavassa määrin oikea: tuottaja kylläkin luo puheena olevassa tapauksessa oman lisäarvonsa {olettaen, että hän myy tavaransa sen arvosta}, eli koko tuote esineellistää vain hänen omaa työtään. Mutta siitä, että hän voi itse ottaa *haltuunsa* oman työnsä koko tuotteen, eikä kolmas, *isäntä*, anasta sitä osaa hänen tuotteensa arvosta, joka menee yli esimerkiksi hänen päivätyönsä keskimääräisen hinnan, siitä hänen ei ole kiittäminen työtään (joka ei erota häntä muista työläisistä), vaan tuotantovälineiden omistusta. Siis ainoastaan tuotantovälineiden omistuksen nojalla hän ottaa haltuunsa oman lisätyönsä ja niin hän suhtautuu omana kapitalistinaan itseensä palkkatyöläisenä.

Ero ilmenee tässä yhteiskunnassa normaalina suhteena. Missä sitä tosiasiallisesti siis ei ole, siellä se oletetaan, ja siinä määrin oikein, kuin juuri osoitettiin; sillä (erotukseksi esim. muinaisen Rooman tai Norjan oloista tai Yhdysvaltain luoteisosien oloista) *yhdistyminen* ilmenee tässä satunnaisena, ero normaalina, ja *eroa* pidetään olemassa olevana suhteena silloinkin kun yksi henkilö yhdistää eri funktiot. Tässä käy ilmi hyvin terävästi, että kapitalisti sellaisenaan on vain pääoman funktio, työläinen työvoiman funktio. Sillä on myös laki, että taloudellinen kehitys jakaa funktiot eri henkilöille; ja käsityöläisestä tai talonpojasta, joka tuottaa omilla tuotantovälineillään, tulee vähitellen joko pieni kapitalisti, joka riistää myös vierasta työtä, tai hän menettää tuotantovälineensä {tämä voi tapahtua, vaikka hän pysyykin niiden *nimellisenä* omistajana, kuten talonpoika hy-

poteekkilaitoksen ollessa kysymyksessä} ja muuttuu palkkatyöläiseksi. Tämä on tendenssi yhteiskuntamuodossa, jossa kapitalistinen tuotantotapa on vallitsevana.

[g) Tuottavan työn sivumääre työnä, joka realisoituu aineellisessa rikkaudessa]

Kapitalistisen tuotannon olennaisten suhteiden tarkastelussa voidaan siis olettaa, että koko tavaroiden maailma, aineellisen tuotannon — aineellisen rikkauden tuotannon — kaikki piirit on (muodollisesti tai todellisesti) alistettu kapitalistiselle tuotantotavalle {koska tämä tapahtuu yhä kasvavassa määrin, koska tämä on prosessin periaatteellinen päämäärä ja koska vain tässä tapauksessa työn tuotantovoimat kehitetään huippuunsa}. Tällä edellytyksellä — joka ilmaisee prosessin raja-arvon ja joka siis alati tulee yhä tarkemmin todellisuutta vastaavaksi — kaikki tavaroiden tuotannossa toimivat työläiset ovat palkkatyöläisiä, ja tuotantovälineet ovat kaikissa näissä piireissä heitä vastassa pääomana. Silloin voidaan pitää tuottavien työläisten, ts. pääomaa *tuottavien työläisten* luonteenomaisena piirteenä sitä, että heidän työnsä realisoituu *tavaroissa*, aineellisessa rikkaudessa. Ja niin *tuottava työ* olisi saanut ratkaisevasta luonteenpiirteestään, joka on *työn sisältöön* nähden täysin yhdenkertainen ja siitä riippumaton, eroavan toisen sivumääreen.

[h) Kapitalismin ilmentymiä immateriaalisen tuotannon alueella]

Ei-materiaalinen tuotanto, silloinkin kun sitä harjoitetaan yksinomaan vaihtoa varten, siis tuottaa *tavaroita*, voi olla kahdenlaista:

1. Sen tuloksena on sellaisia *tavaroita*, käyttöarvoja, joilla on sekä tuottajista että kuluttajista eriävä itsenäinen hahmo, voivat siis olla olemassa jonkin ajan tuotannon ja kulutuksen välillä, voivat kiertää tänä väliaikana *myytävänä tavaroina*, kuten kysymyksen ollessa kirjoista, maalauksista, lyhyesti sanottuna kaikista taiteentuotteista, jotka eriävät toimivan taiteilijan taidesuorituksesta. Tässä kapitalistinen tuotanto on vain hyvin rajoit-

tetussa määrin soveltuva, siinä määrin kuin esimerkiksi kirjailija käyttää toisia apulaisina yhteisen teoksen — esim. tietosanakirjan — tuottamiseksi. [1330] Tässä tapauksessa, että erilaiset tieteelliset ja taiteelliset tuottajat, käsityöläiset tai ammattimiehet työskentelevät kirjakauppiaiden yhteiselle kauppiaanpääomalle — suhde, jolla ei ole mitään tekemistä varsinaisen kapitalistisen tuotantotavan kanssa ja jota ei ole vielä edes muodollisesti alistettu sille — on kysymys enimmäkseen *siirtymämuodosta kapitalistiseen tuotantoon*. Se, että juuri näissä siirtymämuodoissa työn riistö on suurimmillaan, ei lainkaan muuta asiaa.

2. Tuotanto ei ole erotettavissa tuottamisen aktista, kuten kaikkien esittävien taiteilijoiden, puhujien, näyttelijöiden, opettajien, lääkäreiden, pappien jne. tapauksessa. Tässäkin kapitalistinen tuotantotapa voi olla olemassa vain vähäisessä laajuudessa ja asian luonteen vuoksi vain muutamilla aloilla. Esimerkiksi oppilaitoksissa opettajat voivat olla pelkkiä oppilaitosyrittäjän palkkatyöläisiä; tällaisia opetustehtaita on Englannissa lukuisasti. Vaikka he eivät ole *tuottavia työläisiä* suhteessa oppilaisiin, he ovat sitä suhteessa yrittäjäänsä. Tämä vaihtaa pääomaansa heidän työkykyynsä ja rikastuu tämän prosessin välityksellä. Samoin teatteriyritysten, huvittelulaitosten jne. tapauksessa. Yleisöön näyttelijä suhtautuu tällöin taiteilijana, mutta suhteessa yrittäjäänsä hän on *tuottava työläinen*. Kaikki nämä kapitalistisen tuotannon ilmentymät tällä alueella ovat niin merkityksettömiä tuotannon kokonaisuuteen verrattuna, että ne voidaan jättää kokonaan huomioon ottamatta.

(i) Tuottavan työn ongelma materiaalisen tuotannon kokonaisprosessin näkökulmasta]

Spesifisesti kapitalistisen tuotantotavan kehityksen myötä, tuotantotavan, jossa useat työläiset työskentelevät yhdessä saman tavaran tuotannossa, täytyy sen suhteen, jossa heidän työnsä välittömästi on tuotannon esineeseen, luonnollisesti vaihdella suuresti. Esimerkiksi aikaisemmin mainituilla aputyömiehillä tehtaassa¹³⁵ ei ole välittömästi mitään tekemistä raaka-aineen muokkaa-

misen kanssa. Työläiset, jotka toimivat muokkauksen kanssa välittömästi tekemisissä olevien valvojina, ovat askeleen kauempana; insinöörillä on jälleen toisenlainen suhde, hän työskentelee pääasiallisesti vain päällään jne. Mutta näiden työläisten kokonaisuus, työläisten, joilla on arvoltaan erilaiset työkyvyt, vaikka työssä olevien suuri joukko on suurin piirtein samalla tasolla, tuottaa tuloksen, joka — pelkän työprosessin tulosta tarkasteltaessa — ilmenee tavarassa tai aineellisessa tuotteessa: ja kaikki yhdessä, työpajana, ovat näiden tuotteiden elävä tuotantokoneisto, vastaavasti kuin he — koko tuotantoprosessia tarkasteltaessa — vaihtavat työnsä pääomaan ja uusintavat kapitalistin rahan pääomana, ts. itseään lisäävänä arvona, itseään suurentavana arvona.

Kapitalistiselle tuotantotavalle onkin juuri ominaista se, että se erottaa erilaiset työt, siis myös henkisen ja ruumiillisen työn — tai työt joissa jompikumpi puoli on vallitsevana — ja jakaa ne eri henkilöille. Tämä ei kuitenkaan estä materiaalista tuotetta olemasta näiden henkilöiden yhteinen tuote tai heidän yhteistä tuotettaan esineellistymästä materiaalisessa rikkaudessa; toisaalta tämä ei estä sitä seikkaa, että näistä henkilöistä jokaisen yksittäisen suhde on palkkatyöläisen suhde pääomaan ja tässä erityisessä mielessä tuottavan työläisen suhde. Kaikki nämä henkilöt eivät ainoastaan toimi välittömästi materiaalsen rikkauden tuotannossa, vaan he vaihtavat työnsä välittömästi rahaan pääomana ja uusintavat sen vuoksi välittömästi palkkansa lisäksi lisäarvon kapitalistille. Heidän työnsä koostuu maksetusta työstä plus maksamattomasta lisätyöstä.

[k] Kuljetusteollisuus materiaalsen tuotannon haarana. Tuottava työ kuljetusteollisuudessa]

Kaivannaisteollisuuden, maanviljelyksen ja tehdasteollisuuden lisäksi on olemassa vielä neljäs aineellisen tuotannon piiri, joka myös käy läpi käsityön, manufaktuurin ja mekaanisen tuotannon eri vaiheet; tämä on kuljetusteollisuus, kuljettaapa se sitten ihmisiä tai tavaroita. Tuottavan työn, ts. palkkatyöläisen, suhde kapitalistiin on tässä aivan sama kuin materiaalsen tuotannon

muissa piireissä. Tässä työn esineeseen aiheutetaan edelleen myös materiaallinen muutos — *tilaa koskeva*, paikanmuutos. Ihmisten kuljetuksen ollessa kysymyksessä tämä esiintyy vain *palveluksena*, jonka yrittäjä tekee heille. Mutta tämän *palveluksen* ostajan ja myyjän suhteella ei ole mitään tekemistä tuottavan työläisen ja pääoman suhteen kanssa, ei sen enempää kuin langan ostajan ja myyjän suhteella.

Jos sitä vastoin tarkastelemme prosessia suhteessa tavaroihin, niin [1331] tässä työprosessissa kylläkin tapahtuu muutos työesineessä, *tavarassa*. Sen sijaintipaikkaa muutetaan ja samalla tapahtuu muutos sen käyttöarvossa, koska tämän käyttöarvon sijaintipaikka muuttuu. Sen vaihtoarvo kasvaa samassa määrin, kuin tämä sen käyttöarvon muutos vaatii työtä, — työmäärä, joka määräytyy osaksi pysyvän pääoman kulutuksesta, siis siitä esineellistyneen työn määrästä, joka sisältyy tavarahan, osaksi elävän työn määrästä, niin kuin kaikkien muidenkin tavaroiden arvonlisäysprosessissa.

Heti kun tavara on saapunut määräpaikkaansa, tämä sen käyttöarvolle tapahtunut muutos on hävinnyt, se ilmenee enää vain sen kohonneessa vaihtoarvossa, tavarahan kallistumisessa. Vaikka todellinen työ ei tässä nyt ole jättänyt jälkeäkään käyttöarvoon, niin se on silti realisoitunut tämän materiaallisen tuotteen vaihtoarvossa, ja niin siis pätee tähän teollisuuteen niin kuin materiaallisen tuotannon muihinkin piireihin nähden, että se ruumiillistuu *tavarassa*, vaikka ei olekaan jättänyt näkyvää jälkeä tavarahan käyttöarvoon.

* * *

Tässä olemme vielä tekemisissä vain *tuottavan pääoman*, ts. *välittömässä tuotantoprosessissa* toimivan pääoman kanssa. Myöhemmin tulemme *kiertokulukuprosessissa* toimivaan pääomaan. Ja vasta myöhemmin tarkasteltaessa sitä erikoista hahmoa, jonka pääoma ottaa *kauppapääomana*, voidaan vastata kysymykseen, missä määrin sen työllistämät työläiset ovat tai eivät ole tuottavia.¹³⁶ [XXI—1331]

**TULO JA SEN LÄHTEET.
VULGAARITALOUSTIEDE**

[1)] Korkoatuottavan pääoman kehitys kapitalistisen tuotannon perustalla [Kapitalististen tuotantotavan suhteiden tekeminen fetissiksi. Korkoatuottava pääoma eräänä fetissin täydellisimpänä ilmenemisenä. Vulgaaritaloustieteilijät ja vulgaarisosialistit pääomankorosta]

[XV—891] Tulon muoto ja tulon lähteet ilmaisevat kapitalistisen tuotannon suhteet *fetissimäisimmässä* muodossa. Tässä on kysymyksessä niiden oleminen sellaisena kuin se näkyy pinnalla, kätketystä yhteydestä ja välittävistä välijäsenistä erillään. Siten *maasta* tulee *maankoron* lähde, *pääomasta* *voiton* lähde ja *työstä* *työpalkan* lähde. Se vääristynyt muoto, missä todellinen nurinkääntyminen saa ilmauksensa, on luonnollisesti jäljentynyt tämän tuotantotavan edustajien käsityksiin. Kysymyksessä on tapa kuvitella ilman mielikuvitusta, vulgaarin ihmisen uskonto. Vulgaaritaloustieteilijät — heidät on erotettava tarkasti niistä taloustieteellisistä tutkijoista, joita olemme arvostelleet — kääntävät tosiasiaissa [kansantaloustieteen kielelle] kapitalistisen tuotannon vankeina olevien tuotannon edustajien käsitykset, motiivit jne., joissa tämä tuotanto heijastuu vain pinnallisessa näennäisyydessään. He kääntävät ne doktrinaariselle kielelle, mutta [yhteiskunnan] hallitsevan puolen, kapitalistin näkökannalta, eivätkä sen vuoksi naiivisti ja objektiivisesti, vaan apologeettisesti. Niiden vulgaarikäsitysten ahdaskatseinen ja pikkutarkka ilmaiseminen, jotka välttämättä syntyvät tämän tuotantotavan edustajissa, eroaa suuresti sellaisten poliittisten taloustieteilijöiden kuin

fysiokraattien, A. Smithin ja Ricardon pyrkimyksestä käsittää ilmiöiden sisäinen yhteys.

Kaikista näistä muodoista täydellisin fetissi on kuitenkin *korkeatuottava pääoma*. Tässä meillä on pääoman alkuperäinen lähtökohta — raha — ja kaava $R - T - R'$ kahteen äärijäseneensä $R - R'$ palautettuna. Raha, joka luo lisää rahaa. Se on pääoman alkuperäinen ja yleinen kaava järjettömäksi tiivistelmäksi kutistettuna.

Maa tai *luonto maankoron*, ts. maaomaisuuden lähteenä on kyllin fetissimäinen. Mutta käyttöarvon ja vaihtoarvon mukava sekoittaminen antaa tavalliselle käsitykselle vielä mahdollisuuden turvautua maankoron selittämiseksi luonnon itsensä tuotantovoimaan, joka henkilöityy jonkin silmänkääntötempun välityksellä maanomistajassa.

Työ työpalkan lähteenä, ts. sen osuuden lähteenä, joka määräytyy työläiselle hänen omasta tuotteestaan työn ominaisesti yhteiskunnallisen muodon nojalla, työ sen lähteenä, että työläinen ostaa työllään tuotteelta (pääomalta, aineellisesti tarkasteltuna) luvan tuottaa, ja että hänellä on työssä lähde, jonka kautta osa hänen tuotteestaan virtaa hänelle takaisin maksuna tältä tuotteelta työnantajana — tämäkin on kyllin kaunista. Mutta tavallinen käsitys on toki tässä sikäli sopusoinnussa asian itsensä kanssa, että vaikka se sekoittaaakin työn palkkatyöhön, ja sen vuoksi palkkatyön tuotteen — työpalkan — työn tuotteeseen, niin terveelle ihmisjärjelle pysyy kuitenkin selvänä se seikka, että työ luo itse oman palkkansa.

Pääomasta, sikäli kuin sitä tarkastellaan *tuotantoprosessissa*, säilyy aina suuremmassa tai pienemmässä määrin se käsitys, että se on väline vieraan työn kalastamiseksi. Tätä voidaan käsitellä »oikeutena» tai »vääryytenä», perusteltuna tai perusteettomana, kapitalistin suhde työläiseen on tässä aina oletettu ja ajateltu.

Sikäli kuin *pääoma* esiintyy *kiertokulkuprosessissa*, jolloin tavallinen käsitys kohtaa sen erityisesti *kauppiaan-pääomassa*, sen laatuksena pääomana, jonka tehtävänä on vain tämä operaatio, niin tässä voitto yhdistetään osaksi epämääräiseen käsitykseen yleisestä petkutuksesta tai nimenomaisemmin siihen, että kauppias petkuttaa

teollisuuskapitalistia tai myös kuluttajaa niin kuin teollisuuskapitalisti työläistä tai tuottajat toistaan. Joka tapauksessa voiton selitetään tässä johtuvan vaihdosta, siis yhteiskunnallisesta suhteesta eikä esineestä.

Sitä vastoin *korkoatuottavassa pääomassa* fetissi on täydellinen. Tämä on valmis pääoma — jollaisena se on tuotantoprosessin ja kiertokulkuprosessin ykseys — ja tuottaa sen vuoksi tiettyssä ajanjaksossa tietyn voiton. Korkoatuottavan pääoman muodossa on jäljellä vain tämä määritys, ilman tuotantoprosessin ja kiertokulkuprosessin välitystä. Pääomassa ja voitossa on vielä muisto niiden menneisyydestä, vaikkakin sen vuoksi, että voitto eroaa lisäarvosta, kaikkien pääomien yhtäläisen voiton — yleisen voiton suhdeluvun — vuoksi pääoma [892] hämärtyy jo kovasti, siitä tulee hämärä ja salaeräinen olio.

Korkoatuottavassa pääomassa tämä *automaattinen fetissi*, itseään lisäävä arvo, rahaa tekevä raha on täydellinen, eikä siinä ole tässä muodossa enää mitään syntymämerkkejä. Yhteiskunnallinen suhde on täydellinen esineen (rahan, tavaran) suhteena itseensä.

Laajempi tutkimus korosta ja sen suhteesta voittoon ei kuulu tähän; sen enempiä kuin tutkimus siitä, missä suhteessa voitto jakautuu teollisuusvoitoksi ja koroksi. Niin paljon on selvää, että pääomassa ja korossa pääoma on viety loppuun koron, lisääntymisensä, salaperäisenä ja itsensä luovana lähteenä. Nimenomaisesti tässä muodossa pääoma sen vuoksi myös [tavallisesti] käsitetään. Se on *par excellence** pääoma.

Koska kapitalistisen tuotantotavan perustalla tietty arvosumma, rahassa tai tavaroissa esitettyinä — varsinaisesti rahassa, tavaran muuttuneessa muodossa — antaa vallan kiskoa työläisistä tietty erä työtä gratis**, anastaa tiettyl isäarvo, lisätyö, lisätuote, niin on selvää, että raha itse voidaan myydä pääomana, sui generis*** tavarana, eli että pääomaa voidaan ostaa tavaran tai rahan muodossa.

* — varsinainen. *Totm.*

** — ilmaiseksi. *Totm.*

*** — omalajisenaan. *Totm.*

Pääomaa voidaan myydä voiton lähteenä. Rahan jne. kautta teen toiselle mahdolliseksi anastaa lisäarvoa. On siis paikallaan, että minä saan osan tästä lisäarvosta. Kuten maalla on arvoa, koska se tekee minulle mahdolliseksi kaapata osan lisäarvosta, siis maksan maasta pelkästään tämän sen avulla kaapatun lisäarvon, niin maksan pääomasta sen avulla luodun lisäarvon. Koska pääoman arvo ikuistuu, uusintuu lisäarvon realisoitumisen ohella kapitalistisessa tuotantoprosessissa, niin on paikallaan, että, kun rahaa tai tavaraa myydään pääomana, ne palaavat tietyn ajanjakson kuluttua myyjälle ja että tämä ei luovuta niitä koskaan niin kuin tavaraa; hän säilyttää niiden omistuksen. Rahaa tai tavaraa ei siis myydä rahana tai tavarana, vaan toisessa potenssissa, *pääomana*, itseään lisäävänä rahana tai tavarana. Se ei ainoastaan lisäännä, vaan myös säilyy tuotannon kokonaisprosessissa. Se pysyy sen vuoksi pääomana myyjälle, palaa hänelle. Myynti merkitsee sitä, että kolmannen, joka käyttää sitä tuottavana pääomana, on maksettava pääoman omistajalle tietty osa voitostaan, jonka hän tekee vain tämän pääoman avulla. Pääoma vuokrataan maan tavoin arvoaluovana oliona, joka säilyttää itsensä tässä arvonluonnissa ja palaa alituisesti ja voidaan niin ollen palauttaa myös alkuperäiselle myyjälle. Vain sen virtaaminen takaisin hänelle tekee siitä pääomaa. Muuten hän myisi sen tavarana tai ostaisi sillä rahana.

Mutta joka tapauksessa muoto itsessään tarkasteltuna on sellainen (tosiasiassa raha luovutetaan jaksottaisesti työn riistämisen, lisäarvon tekemisen välineenä), että esine ilmenee nyt pääomana ja pääoma pelkkänä esineenä, kapitalistisen tuotanto- ja kiertokulkuprosessin koko tulos esineeseen erottamattomasti kuuluvana ominaisuutena, ja riippuu kokonaan rahan, ts. aina vaihtokelpoisessa muodossaan olevan tavarana, omistajasta, haluaako hän kuluttaa sen rahana vai vuokrata pääomana.

Tässä on kysymyksessä pääoman suhde summana siihen itseensä hedelmän ominaisuudessa, ja sen tuottama voitto mitataan suhteessa sen omaan arvoon, joka ei katoa tässä prosessissa (mikä vastaa pääoman luonnetta).

Näin ollen on selvää, miksi pinnallinen kritiikki — aivan niin kuin se haluaa säilyttää tavarana ja vastustaa

rahaa — kääntyy nyt niin innokkaasti reformoivassa viisaudessaan korkoatuottavaa pääomaa vastaan kajoamatta todelliseen kapitalistiseen tuotantoon, hyökäten vain yhtä sen tulosta vastaan. Tämä väittely korkoatuottavaa pääomaa vastaan kapitalistisen tuotannon näkökannalta, väittely joka pöyhkeilee nykyään »sosialismina», esiintyy muuten pääoman itsensä kehittymomenttina esimerkiksi 17. vuosisadalla, jolloin teollisuuskapitalistin oli pidettävä puoliaan häneen nähden silloin vielä ylivoimaista vanhanaikaista koronkiskojaa vastaan.

[839] Pääoman täydellinen *esineellistyminen* [*Ver-sachlichung*], *nurinkääntymisen* ja *järjettömyys* korkoatuottavana pääomana — jossa kuitenkin vain kapitalistisen tuotannon sisäinen luonne, sen järjettömyys, ilmenee kouriintuntuvimmassa muodossa — on pääoma, joka tuottaa korkoa korolle. Tällöin se esiintyy moolokina, joka vaatii koko maailmaa itselleen kuuluvana uhrina, mutta saa aina nähdä salaperäisen kohtalon asettuvan sen oikeutettujen, sen omasta luonnosta johtuvien vaatimusten tyydyttämisen tielle.

Pääoman luonteenomainen liike sekä tuotantoprosessissa että kiertokulkuprosessissa on rahan tai tavaran palaaminen lähtökohtaansa, kapitalistille. Tämä ilmaisee sekä sen todellisen metamorfoosin, että tavara muutetaan sen tuotannonehdoiksi ja tuotannonehdot jälleen tavaran muotoon: uusintaminen. Toisaalta sen muodollisen metamorfoosin, että tavara muutetaan rahaksi, raha jälleen tavaraksi. Viimein tämän palaamisen lähtökohhtaansa ilmaisee arvon moninkertaistaminen, $R - T - R'$. Alkuperäinen arvo, mutta prosessissa suurentuva, pysyy aina saman kapitalistin kädessä. Ainoastaan ne muodot vaihtelevat, joissa se on hänen kädessään, rahana, tavarana tai itse tuotantoprosessin muodossa.

Tämä pääoman *palaaminen* lähtökohtaansa saa korkoatuottavassa pääomassa aivan *ulkoisen*, siitä todellisesta liikkeestä, jonka muoto se on, erotetun asun. A ei kuluta rahaansa rahana vaan pääomana. Raha ei muutu tässä mitenkään. Se vain vaihtaa käsiä. Sen todellinen muuttuminen pääomaksi totentuu vasta B :n kädessä. Mutta A :lle rahasta on tullut pääomaa sen siirtyessä A :n kädestä B :n käteen. Pääoman todellinen palaaminen tuo-

tanto- ja kiertokulkuprosessista tapahtuu *B*:lle. Mutta *A*:lle palaaminen tapahtuu samalla tavalla kuin luovuttaminenkin. Raha palaa *B*:n kädestä jälleen *A*:n käteen. *A* lainaa rahan sen sijaan, että kuluttaisi sen.

Rahan jokainen paikanvaihto pääoman todellisessa tuotantoprosessissa ilmaisee uusintamisen momentin, oli pa kysymyksessä rahan muuttuminen työksi, valmiin tavarän muuttuminen rahaksi (tuotantotapahtuman päätös), tai rahan muuttuminen takaisin tavaraksi (tuotantoprosessin uusiminen, uusintamisen jälleäaloitus). Rahan paikanvaihto, milloin raha *lainataan pääomana*, siis sitä ei muuteta pääomaksi, vaan se astuu pääomana kiertokulkuun, ilmaisee pelkästään saman rahan siirtymisen kädestä toiseen. Omistusoikeusperuste pysyy lainanantajan käsissä, mutta hallinta siirtyy teollisuuskapitalistin käsiin. Mutta lainanantajalle rahan muuttuminen pääomaksi alkaa siitä hetkestä, jolloin hän kuluttaa sen pääomana sen sijaan, että kuluttaisi sen rahana, ts. antaa teollisuuskapitalistin käteen. (Hänelle se pysyy pääomana silloinkin, kun hän ei lainaa sitä teollisuudenharjoittajalle, vaan tuhlarille, tai kun hän lainaa sen työläiselle, joka ei pysty maksamaan vuokraansa. Tälle perustuu koko panttilainaamon tarina.) Toinen kylläkin muuttaa sen pääomaksi, mutta se tapahtuu lainanantajan ja lainanottajan välisen operaation ulkopuolella. *Tässä operaatiossa tuo välitys on hävinnyt*, se ei näy siinä, ei sisälly siihen välittömästi. Rahan todellisen pääomaksi muuttumisen sijasta tässä näyttäytyy vain sen sisällyksetön muoto. Kuten työvoiman tapauksessa tulee *rahan käyttöarvoksi tässä luoda vaihtoarvoa, suurempaa vaihtoarvoa, kuin siihen itseensä sisältyy*. Se annetaan lainaksi itseään lisäävänä arvona, tavarana, mutta sellaisena tavaranä, joka juuri tämän ominaisuuden nojalla eroaa tavarasta sellaisenaan ja jolla näin ollen on myös *omalaatuinen luovuttamismuoto*.

Pääoman lähtökohta on tavaränomistaja, rahanomistaja, lyhyesti sanottuna kapitalisti. Koska lähtökohta ja paluukohta pääoman tapauksessa lankeavat yhteen, pääoma palaa kapitalistille takaisin. Mutta tässä kapitalisti on olemassa kaksinkertaisesti, pääoman omistajana ja teollisuuskapitalistina, joka todella muuttaa rahan

pääomaksi. Tosiasiallisesti [894] pääoma virtaa häneltä ja palaa hänelle, mutta vain sikäli kuin hän on sen haltija. Kapitalisti on olemassa kaksinkertaisesti: juridisesti ja taloudellisesti. Omaisuutena pääoma palaa sen vuoksi myös juridiselle kapitalistille, sivupuolisolle. Mutta pääoman palaaminen, johon sisältyy sen arvon säilyminen, joka määrittää sen säilyväksi ja ikuistuvaksi arvoksi, on toki välitetty kapitalistille n:o 2, mutta ei kapitalistille n:o 1. Palaaminen ei näin ollen ilmene tässä monien taloudellisten prosessien seurauksena ja tuloksena, vaan ostajan ja myyjän erityisestä juridisesta toimesta johtuvana; siitä, että se *lainataan myymisen sijasta, siis luovutetaan vain väliaikaisesti*. Se, mikä itse asiassa *myydään*, on *sen käyttöarvo*, joka tässä on *vaihtoarvon* luominen, voiton tuottaminen, sen sisältämää arvoa suuremman arvon luominen. Rahana se ei muutu käytössä. Mutta se pannaan menemään rahana ja rahana se virtaa takaisin.

Muoto, jossa se virtaa takaisin, riippuu pääoman uusintamistavasta. Jos se lainataan rahana, niin se palaa liikkuvan pääoman muodossa, sen koko arvo plus lisäarvo, tässä se osa lisäarvosta tai voitosta, joka eriytyy koroksi: lainattu rahasumma plus siitä syntynyt lisäsumma.

Jos se lainataan koneiden, rakennusten jne. muodossa, lyhyesti sanottuna sellaisessa aineellisessa muodossa, jossa sen täytyy toimia tuotantoprosessissa kiinteänä pääomana, niin se palaa kiinteän pääoman muodossa, vuotuisena maksuna, ts. korvauksena kulumisesta, joka vastaa kiertokulkuun mennyttä kiinteän pääoman osaa, plus se osa lisäarvosta, joka on laskettu voittona (tässä voiton osana, korkona) kiinteälle pääomalle (ei sikäli kuin se on kiinteää pääomaa, vaan sikäli kuin se on ylipäänsä tietyn suuruinen pääoma).

Voitossa sellaisenaan on lisäarvo ja niin ollen voiton todellinen lähde jo hämärtynyt ja mystifioitunut:

1. Koska — muodollisesti tarkasteltuna — voitto on *lisäarvo* koko sijoitetulle pääomalle laskettuna, jolloin pääoman jokainen osa, kiinteä tai liikkuva, raaka-aineseen, koneistoon tai työhön sijoitettu, tuottaa yhtä suuren voiton;

2. Koska *yleisen voiton suhdeluvun* määräytymisen vuoksi — kuten yhden yksittäisen 500 suuruisen pääoman ollessa kysymyksessä esimerkiksi jokainen viidennes tuottaa 10 %, jos lisäarvo on 50 — nyt jokainen 500 tai 100 suuruisen pääoma — toimipa se millä alalla tahansa, olipa vaihtelevan ja pysyvän pääoman suhde siinä mikä tahansa, olipa sen kiertoaika minkä pituinen tahansa jne. — tuottaa samassa ajanjaksossa saman keskimääräisen voiton, esimerkiksi 10 %, kuin jokainen toinenkin, aivan toisilla elimellisillä edellytyksillä toimiva pääoma. Siis koska yksittäisten pääomien *voitto*, erillään tarkastettuna, ja niiden itse omalla tuotannonalallaan luoma *lisäarvo* tulevat todella eri suureiksi.

Kohdassa kaksi on kylläkin vain pidemmälle kehiteltynä se, mikä sisältyi jo kohtaan yksi.

Mutta korko perustuu lisäarvon olemiseen *voittona*, tähän jo ulkoistuneeseen lisäarvon muotoon, joka eroaa ensimmäisestä yksinkertaisesta, napanuoransa vielä näyttävästä asustaan ja jota ei mitenkään voi tunnistaa ensi silmäyksellä. Se ei edellytä välittömästi lisäarvoa, vaan *voittoa*, josta se itse on vain erityiseen kategoriaan, erityisen otsikon alle asetettu osa. Korossa lisäarvo on siis paljon vaikeammin tunnistettavissa kuin voitossa, koska se suhtautuu suoraan lisäarvoon vain voiton muodossa.

Paluuaika riippuu todellisesta tuotantoprosessista; korkoatuottavan pääoman tapauksessa sen palaaminen pääomana *näyttää* riippuvan pelkästään lainanantajan ja lainanottajan välisestä sopimuksesta. Niin että pääoman paluu tämän liiketoimen yhteydessä ei enää ilmene tuotantoprosessin määräämänä tuloksena, vaan niin että pääoma ei ikään kuin hetkeksikään menettäisi rahan muotoa. Nämä liiketoimet kylläkin ovat todellisten takaisinvirtaamisten määräämiä, mutta se *ei ilmene* liiketoimessa itsessään.

[895] Voitosta eroten korko esittää *pelkän pääoman omistuksen arvon*, ts. tekee rahan (arvosumman, tavaran, olkoon muoto mikä hyvänsä) omistuksen sinänsä pääoman omistukseksi ja näin ollen rahan tai tavaran sinänsä itseään lisääväksi arvoksi. Työnehdot ovat kylläkin pääomaa vain sikäli, kuin ne toimivat suhteessa työläiseen hänen ei-omaisuutenaan ja niin muodoin vieraana

omaisuutena. Sellaisena ne toimivat kuitenkin vain vastakohtana työlle. *Näiden ehtojen vastakohtainen oleminen suhteessa työhön tekee niiden omistajista kapitalisteja* ja näistä heidän omistamistaan ehdoista pääomaa. Raha-kapitalistin *A* kädessä pääomalla ei kuitenkaan ole tätä vastakohtaista luonnetta, joka tekee sen pääomaksi, siis saa myös rahan omistuksen ilmenemään pääoman omistuksena. *Se todellinen muotomääritys, joka tekee rahasta tai tavarasta pääomaa, on hävinnyt.* Rahakapitalisti *A* ei ole millään tavoin vastakkain työläisen kanssa, vaan vain toisen kapitalistin *B* kanssa. Itse asiassa hän myy tälle rahan »käytön», vaikutukset, jotka se saa aikaan, kun se muutetaan tuottavaksi pääomaksi. Itse asiassa käyttö ei ole kuitenkaan se, minkä hän myy suoraan. Jos myyn tavaran, niin myyn tietyn käyttöarvon. Jos ostan rahaa tavaralla, niin ostan toiminnallisen käyttöarvon, joka rahalla tavaran muuttuneena muotona on. En myy tavaran käyttöarvoa sen vaihtoarvon ohella, enkä osta rahan erityistä käyttöarvoa rahan itsensä ohella. Mutta rahana rahalla ei ole — ennen muuttumistaan ja toimintaansa pääomana, mitä se ei tee rahanlainaajan kädessä — muuta käyttöarvoa kuin se, mikä sillä on tavarana (kulta ja hopea on rahan aineellinen substanssi) tai rahana, tavaran muuttuneena muotona. Itse asiassa se, mitä rahanlainaaja myy teollisuuskapitalistille, mitä tässä liiketoimessa tapahtuu, on vain tämä: lainanantaja siirtää rahan omistuksen teollisuuskapitalistille tietyksi ajaksi. Hän luovuttaa omistusoikeusperusteensa tietyksi ajaksi, ja samalla teollisuuskapitalisti on ostanut omistuksen tietyksi ajaksi. Hänen rahansa ilmenee näin ollen pääomana ennen kuin se luovutetaan; pelkkä rahan tai tavaran omistus kapitalistisesta tuotantoprosessista irrallaan ilmenee pääomana.

Se, että raha osoittautuu pääomaksi vasta luovutuksen jälkeen, ei muuta asiaa lainkaan, sen enempää kuin puuvillan käyttöarvoon vaikuttaa se, että sen käyttöarvo osoittautuu todeksi vasta kun se on luovutettu kehrääjälle, tai lihan käyttöarvo vasta kun se on siirtynyt liha-kauppiaan puodista kuluttajan pöytään. Raha, kun sitä ei käytetä kulutukseen, ja tavara, kun sekään ei palvele omistajansa kulutusta, tekevät sen vuoksi omistajastaan

kapitalistin ja ovat itsessään — irrallaan kapitalistisesta tuotantoprosessista ja *ennen* muuttumistaan »tuottavaksi» pääomaksi — pääomaa, ts. itseään lisäävää, itsensä säilyttävää ja itseään suurentavaa arvoa. Arvon luominen, koron tuottaminen on niiden sisäinen ominaisuus aivan kuin päärynäpuun ominaisuudet tuottaa päärynöitä. Ja sellaisena korkoatuottavana oliona rahanlainaaja myy rahansa teollisuuskapitalistille. Koska raha säilyttää itsensä, on itsensä säilyttävä arvo, niin teollisuuskapitalisti voi palauttaa sen minkä tahansa sovitun ajanjakson kuluttua. Koska se luo vuosittain tietyn lisäarvon, koron, tai siihen pikemminkin kasvaa lisää arvoa kunakin ajanjaksona, niin lainanottaja voi myös maksaa tämän lisäarvon lainanantajalle vuosittain tai minä muina sopimuksella määritettyinä ajanjaksoina tahansa. Rahahan tuottaa pääomana lisäarvoa päivittäin samoin kuin palkkatyö. Samaan aikaan kun korko on vain *erityistä nimeä käyttäen* määritelty voiton osa, korko *ilmenee tässä* pääomalle sellaisenaan luonteenomaisena *lisäarvonluontina*, tuotantoprosessista erotettuna, ja näin ollen luonteenomaisena pääomaomaisuudelle, rahan ja tavaran omistukselle, irrallaan niistä suhteista, jotka antavat tälle omaisuudelle kapitalistisen omaisuuden luonteen antaessaan sille työn vastakohtan luonteen; korko ilmenee vain pelkälle pääoman omistukselle ja näin ollen pääomalle ominaisena. *Teollisuusvoitto* taas ilmenee päinvastoin pelkkänä koron lisäkkeenä, jonka lainanottaja hankkii käyttämällä pääomaa tuottavasti, ts. riistämällä työläisiä lainatun pääoman välityksellä (eli kuten asia myös ilmaistaan, työllään kapitalistina; toiminta kapitalistina asetetaan tässä yhtäläiseksi työn kanssa; se jopa samastetaan palkkatyöhön, koska [896] tuotantorposessissa todella toimiva teollisuuskapitalisti tosiasiaassa ilmenee tuotannon toimivana tekijänä, työläisenä verrattuna laiskaan, toimeentomaan rahanlainaajaan, joka hoitaa omistajan tehtävää tuotantoprosessista erotettuna ja sen ulkopuolella).

Näin *korko*, eikä *voitto*, ilmenee pääomasta sellaisenaan ja näin ollen pelkästä pääoman omistuksesta virtaavana pääoman *arvonhuomuksena*; ja siten 'ominaisesti pääoman luomana tulona. Sen vuoksi myös vulgaarita-

loustieteilijät käsittävät sen tässä muodossa. Tässä muodossa on hävinnyt kaikki välitys, ja sekä pääoman *fetisiasu* että käsitys *pääomafetisistä* on valmis. Asu syntyy välttämättä siksi, että pääoman juridinen omistus eroaa sen taloudellisesta omistuksesta, ja yksi voitosta anastettu osa virtaa koron nimellä tuotantoprosessista täysin irralliselle *pääomalle sinänsä* eli *pääomanomistajalle*.

Vulgaaritaloustieteilijälle, joka haluaa esittää pääoman arvon, arvonluomisen itsenäisenä lähteenä, tämä muoto on tietenkin oikea makupala, muoto, jossa voiton lähde ei enää ole tunnistettavissa ja kapitalistisen prosessin tulos — prosessista erotettuna — saa itsenäisen olemisen. $R - T - R'$ sisältää vielä välityksen. $R - R'$:ssa meillä on pääoman sisällyksetön muoto, tuotantosuhteen nurinkääntyminen ja esineellistyminen [Versachlichung] korkeimmassa potenssissa.

Yleistä voiton suhdelukua vastaa tietenkin yleinen *koron suhdeluku* eli yleinen *korkokanta*. Tässä ei tarkoituksenamme kuitenkaan ole kehittää tätä seikkaa pidemmälle, koska korkoatuottavan pääoman analyysi ei kuulu tähän yleiseen jaksoon, vaan *luottoa* käsittelevään jaksoon. Sen sijaan tämän pääoman ilmenemismuodon selvittämiseksi kokonaisuudessaan on se havainto tärkeä, että yleinen voiton suhdeluku esiintyy verrattomasti vähemmän kouriintuntuvana, kiinteänä tosiasiana kuin *koron suhdeluku* eli *korkokanta*. Tosin korkokanta heilahtelee alituisesti. Se on tänään (rahamarkkinoilla teollisuuskapitalistille, ja yksinomaan tästä on kysymys) 2, huomenna 3, ylihuomenna 5 %. Mutta se on 2, 3, 5 prosenttia kaikille lainaajille. Jokainen 100 punnan rahasumma tuottaa yleisesti 2, 3, 5 %, sitä vastoin kun sama arvosumma tuottaa todellisessa toiminnassaan pääomana erityisillä tuotannonaloilla hyvin erilaiset todelliset voitot. Näiden todellisten voittojen poikkeamisesta ideaalisesta keskimääräistasosta muodostuu prosessin, vastavaikutuksen tuloksena kyseinen taso, tämä tapahtuu vain pääoman melko pitkien kiertokulkuajien kuluessa. Joidenkin vuosien aikana voiton suhdeluku on tietyillä aloilla korkeampi, seuraavien aikana matalampi. Yhdistämällä vuodet tai sarja sellaisia kehityskulkuja saadaan *keskimääräinen* voitto. Siten se ei kuitenkaan esiinny koskaan

välittömästi annettuna, vaan ainoastaan vastakkaisten heilahtelujen keskimääräisenä tuloksena. Korkokannan laita on toisin. Se on *yleisyydessään* päivittäin määrätty tosiasia, joka on teollisuuskapitalistille jopa edellytys ja tekijä, joka palvelee häntä liiketoimien laskelmoinnissa. Yleinen voiton suhdeluksi on *tosiasiassa* olemassa vain ideaalisena keskimääräislukuna, sikäli kuin se palvelee todellisten voittojen arvioinnissa; se on olemassa vain *keskimääräislukuna*, abstraktiona, sikäli kuin se määritetään joksikin itsessään valmiiksi, määrättyksi, annetuksi; mutta todellisuudessa se on olemassa vain todellisten erilaisten voiton suhdelukujen tasoittumisliikkeen määrävissä tendenssissä, olipa kysymys yhdellä ja samalla tuotannonalalla toimivan yksittäisen pääoman tai eri aloilla toimivien eri pääomien voiton suhdeluvuista.

[897] Se, mitä lainanantaja vaatii kapitalistilta, on laskettu *yleisen voiton suhdeluvun* (keskimäärän) perusteella, ei sen poikkeaman perusteella, jolla tämän yksilöllinen voitto eroaa siitä. *Keskimäärästä* tulee tässä *edellytys*. Korkokanta itse *vaihtelee*, mutta kaikkien *lainanottajien* kohdalla.

Tietty yhtäläinen korkokanta ei sitä vastoin ole olemassa vain keskimääräisesti, vaan tosiasiallisesti (joskin se vaihtelee minimin ja maksimin välillä sen mukaan, onko lainanottaja hyvämaineinen vai ei), ja pikemminkin poikkeamat esiintyvät erityisten olosuhteiden aiheuttamina poikkeuksina. Ilmatieteelliset tiedotteet eivät osoita ilmapuntarin lukemaa sen tarkemmin kuin pörssitiedotteet korkokannan tasoa, ei sille tai tälle pääomalle, vaan *rahamarkkinoilla olevalle, ts. lainattavissa olevalle pääomalle*.

Tässä ei ole paikallaan eritellä sitä, mistä johtuu korkokannan suurempi kiinteys ja yhtäläisyys lainattavissa olevalle pääomalle, vastakohtana yleisen voiton suhdeluvun vähemmän kouriintuntuvalla muodolla ja erotukseksi siitä. Sen erittely kuuluu luottoa käsittelevään jaksoon. Näin paljon on kuitenkin selvää: *voiton suhdeluvun* heilahtelut kullakin tuotannonalalla — ottamatta lainkaan huomioon niitä erityisiä etuja, joita yksittäiset kapitalistit nauttivat saman tuotannonalan puitteissa — riippuvat kulloisestakin markkinahintojen

tasosta ja niiden heilahteluista kustannushintojen molemmin puolin. *Eri alojen voiton suhdelukujen* ero voidaan saada selville vain vertaamalla eri alojen, siis *eri* tavaroitten markkinahintoja niiden kustannushintoihin. Voiton suhdeluvun lasku jollakin erityisellä alalla ideaalisen keskimäärän alapuolelle on pitkittyessään riittävä vetämään pääomaa pois tältä alalta tai estämään uuden pääoman tuomisen tälle alalle keskimääräisessä laajuudessa. Sillä pääoman jakaantumista erityisille aloille tasoittaa vielä enemmän uuden lisäpääoman tuominen kuin sijoitetun pääoman jakaminen. Sitä vastoin erityisten alojen *lisävoitto* tulee havaittavaksi [samoin] vasta verrattaessa markkinahintoja tuotantohintoihin. Niin pian kuin ero tavalla tai toisella tulee näkyviin, alkaa pääomien vaellus erityisiltä tuotannonaloilta toisille. Puuttumatta tässä siihen, että tämä on aikaa vaativa tasoittumistapahtuma, ilmenee keskimääräinen voitto itse kullakin erityisellä alalla vain niiden voiton suhdelukujen keskimäärässä, jotka realisoidaan esimerkiksi 7 vuoden jakson aikana jne., aina pääoman luonteen mukaan. Pelkät heilahdukset *ala-* ja *yläpuolelle*, kun ne eivät ylitä keskipaljoutta eivät-kä saa poikkeuksellista muotoa, eivät siis ole riittäviä vaikuttamaan pääoman siirtymiseen, minkä lisäksi tulevat vielä ne vaikeudet, joita kiinteä pääoma aiheuttaa siirtymiselle. Hetkelliset suhdanteet voivat vaikuttaa vain rajoitetussa määrin ja enemmänkin lisäpääoman vetämiseen alalle tai työntämiseen siltä pois kuin eri aloille sijoitetun pääoman uudelleen jakamiseen.

Nähdään, että tämä kokonaisuus muodostaa hyvin monimutkaisen liikkeen, jossa tarkasteluun tulevat sekä markkinahinnat kullakin erityisellä tuotannonalalla, eri tavaroitten suhteelliset kustannushinnat, kysynnän ja tarjonnan taso kullakin alalla että eri alojen kapitalistien kilpailu, ja jossa sitä paitsi tasoittumisen nopeus tai hitaus riippuu pääomien erilaisesta elimellisestä kokoonpanosta (esimerkiksi enemmän kiinteätä tai liikkuvaa pääomaa) ja niiden tuottamien tavaroitten erityisestä luonteesta aina sen mukaan, miten nopean vetämisen pois markkinoilta, miten helpon tarjonnan pienentämisen tai suurentamisen markkinahintojen tasoa vastaavasti niiden luonne käyttöarvona sallii.

Sitä vastoin rahapääoman tapauksessa — rahamarkkinoilla — on toisiaan vastassa vain kaksi kategoriaa: ostajia ja myyjiä, kysyntää ja tarjontaa. Toisella puolen on lainaa ottava kapitalistiluokka, toisella lainaa autava. Tavaralla on yksi ja sama muoto — rahan muoto. Tässä ovat hävinneet kaikki erityiset asut, joita pääoma omaksuu aina sen erityisen tuotannonalan tai kierronpiirin mukaan, johon se on sijoitettu. Se on olemassa tässä itseenäisen vaihtoarvon, rahan erotuksettomassa, itsensä kanssa yhtäläisessä asussa. Erityisten alojen kilpailu loppuu tässä; ne ovat kaikki yhdessä lainanottajana, ja pääoma on myös niitä kaikkia vastassa muodossa, missä se vielä suhtautuu yhdentekevästi käyttömuotoihinsa. Sinä minä tuottava pääoma [898] *esiintyy vain eri alojen välisessä liikkeessä ja kilpailussa, luokan yhteisenä pääomana, sinä se esiintyy tässä todella, koko massallaan pääomaan kohdistuvassa kysynnässä.* Toisaalta rahapääomalla (pääomalla rahamarkkinoilla) on todella asu, jossa se jakautuu yhteisenä elementtinä, yhdentekevänä suhteessa erityiseen käyttöönsä, eri alojen kesken, kapitalistiluokan kesken, aina kunkin erityisen alan tuotantotarpeiden mukaan. Tähän tulee lisäksi se, että suurteollisuuden kehityksen myötä rahapääomaa, sikäli kuin se esiintyy markkinoilla, ei enää edusta yksittäinen kapitalisti, markkinoilla olevan pääoman sen tai tämän murto-osan omistaja, vaan se keskittyy, organisoituu ja on pääomaa edustavien pankkiirien kontrollissa aivan toisella tavalla kuin todellinen tuotanto. Kysynnän puolella rahapääomaan suuntautuu luokan paine, tarjonnan puolella taas se esiintyy lainattavissa olevana pääomana *en masse**, yhteiskunnan lainakelpoisena pääomana, harvoinhin varastoihin keskitettynä.

Nämä ovat eräitä niistä syistä, joiden vuoksi *yleinen voiton suhdeluku* ilmenee *kiinteän korkokannan* rinnalla katoavana utukuvana. Korkokannan suuruus tosin heilahtelee, mutta tämä ei estä sitä heilahtelemasta samalla tavalla kaikille lainanottajille eikä siten esiintymästä suhteessa heihin aina kiinteänä, annettuna, sen enempää kuin rahan arvonmuutos estää sitä, että sillä on sama

* — kokonaisuudessaan. *Toim.*

arvo suhteessa kaikkiin tavaroihin. Niin kuin tavaroiden markkinahinnat heilahtelevat päivittäin, mikä ei estä sitä, että ne ilmoitetaan päivittäin, niin heilahtelee korkokantakin, joka ilmoitetaan yhtä säännöllisesti rahan *hintana*. Pääomaa itseään tarjotaan tässä erikoisena tavarana — *rahana*. Sen hinnan määrittäminen on niin ollen *markkinahinnan* määrittäminen, kuten kaikkien muidenkin tavaroiden kohdalla. Koron suhdeluku esiintyy sen vuoksi aina *yleisenä koron suhdelukuna*, niin ja niin paljon rahaa niin ja niin suurelle rahamäärälle, kun taas voiton suhdeluku voi olla *samalla* alalla erilainen tavaroiden markkinahintojen ollessa yhtäläiset (aina niiden ehtojen mukaan, joilla yksittäiset pääomat tuottavat samaa tavaraa; sillä voiton erityinen suhdeluku ei riipu tavaroiden markkinahinnasta, vaan markkinahinnan ja kustannushinnan välisestä erosta) ja se tasoittuu eri alojen sisällä vain alituisessa heilahteluprosessissa. Sanalla sanoen: vasta rahapääomassa, lainattavissa olevassa rahapääomassa on pääomasta tullut *tavara*, jonka arvonlisäysominaisuudella on *kiinteä hinta*, joka ilmoitetaan kulloisenakin korkona.

Korkoatuottavana pääomana ja nimenomaan välittömässä muodossaan *korkoatuottavana rahapääomana* (korkoatuottavan pääoman muut muodot, jotka eivät liikuta meitä tässä, ovat puolestaan tästä muodosta johdettuja ja edellyttävät tätä) pääoma on näin ollen saanut puhtaan fetissimuotonsa. *Ensinnäkin* sen vuoksi, että se on jatkuvasti olemassa *rahana*, muodossa, jossa sen kaikki määrittäykset ovat hävinneet ja sen todelliset elementit ovat näkymättömiä; se on olemassa pelkkänä itsenäisenä vaihtoarvona, itsenäistyneenä arvona. Pääoman todellisessa prosessissa rahamuoto on häviävä muoto. Rahamarkkinoilla pääoma on aina olemassa tässä muodossa. *Toiseksi*, pääoman luoma lisäarvo, jälleen rahan muodossa, ilmenee sen osalle sellaisenaan tulevana ja niin ollen pelkän rahapääoman, prosessistaan erotetun pääoman, omistajan osalle tulevana. $R - T - R'$:sta tulee tässä $R - R'$, ja aivan niin kuin sen muoto on tässä erotukseton rahamuoto, niin ilmenee rahapääoman luoma lisäarvo — lisäraha, joksi se muuttuu tai jota se on — tiettyinä rahamäärinä itseensä suhteutettuna suhdelukuna,— onhan

raha juuri sellainen muoto, jossa on hävinnyt se ero, mikä tavaroilla on käyttöarvoina, niin ollen myös *tuotavien pääomien, jotka koostuvat näiden tavaroiden olemassaolodellytyksistä, välinen ero, itse tuottavien pääomien erityinen muoto*. Koron ollessa 5 % on 100 punnan pääomana 105 puntaa. Tämä on itseään lisäävän arvon eli rahaa luovan rahan aivan käsinkosketeltava muoto — samalla aivan ajatukseton mystifioitu muoto. Käsittämättömän, mystifioitu. Lähdimme pääoman kehittämissä kaavasta $R - T - R$, josta $R - R'$ oli vain tulos.¹³⁷ Löydämme nyt $R - R'$:n *subjektina*. Niin kuin kasvaminen on ominaista puulle, niin on rahan synnyttäminen (τόκος)* ominaista pääomalle tässä sen puhtaassa muodossa rahana. Käsittämättömän muodon, jonka tapaamme pinnalta ja josta sen vuoksi lähdimme analyysissä, löydämme jälleen prosessin tuloksena, prosessin, jossa pääoman asu tulee vähä vähältä yhä vieraantuneemmaksi sen sisäiselle olemukselle ja siitä riippumattomammaksi.

[899] Raha tavaran muuttuneena muotona oli se, mistä lähdimme. *Raha pääoman muuttuneena muotona* on se, mihin päädyimme, aivan kuten olemme havainneet tavaran sekä pääoman tuotantoprosessin edellytykseksi että sen tulokseksi.

Tässä ihmeellisimmässä asussaan, joka on samalla lähimpänä kansanomaisinta käsitystä, pääoma on sekä vulgaaritaloustieteilijöiden »perusmuoto» että pinnallisen kritiikin lähin hyökkäyskohde. Ensin mainittu osaksi sen vuoksi, että sisäinen yhteys ilmenee tässä vähiten ja pääoma esiintyy muodossa, jossa se näyttää arvon itsenäiseltä lähteeltä; osaksi sen vuoksi, että tässä muodossa sen *vastakohtainen* luonne on kokonaan peittyneet ja hävinnyt, se ei ole vastakohta työlle. Toisaalta pääoma on tässä muodossaan hyökkäyskohde, koska se on muoto, jossa pääoma esiintyy järjestöimmillään, tarjoaa helpoimman hyökkäyskohdan vulgaarisosialisteille.

Porvarillisten taloustieteilijöiden väittely 17. vuosisadalla (Child, Culpeper jne.) korkoa vastaan lisäarvon

* — synnitetty; korko. *Toim.*

itsenäisenä muotona on vain nousevan teollisuusporvariston taistelua vanhanaikaisia koronkiskoja, sen ajan rahaomaisuuden monopolisoijia vastaan siihen aikaan. Korkoatuottava pääoma on tässä vielä vedenpaisumusta edeltävä pääoman muoto, jonka täytyy tulla alistetuksi teollisuuspääomalle ja joutua siitä riippuvaan asemaan, asemaan, joka sen täytyy omaksua teoreettisesti ja käytännöllisesti kapitalistisen tuotannon perustalla. Porvaristo ei ole empinyt ottaa vastaan valtion apua tässä, kuten ei muissakaan tapauksissa, joissa on ollut kysymys sen kohtaamien perinteellisten tuotantosuhteiden saattamisesta sen omia tuotantosuhteita vastaaviksi.

On selvää, ettei voiton muunlainen jakaminen eri lajin kapitalistien kesken, siis teollisuusvoiton kohottaminen korkokantaa alentamalla ja kääntäen, kajoa millään tavoin kapitalistisen tuotannon olemukseen. Sosialismi, joka on suuntautunut korkoatuottavaa pääomaa vastaan pääoman »perusmuotona», ei itse siis ole ainoastaan täydellisesti porvarillisen näköpiirin vanki. Sikäli kuin sen kynäsota ei ole väärinymmärretty, pääomaa itseään vastaan epämääräisesti suunnattu hyökkäys ja arvostelu — pääomaa, jonka se kuitenkin samastaa sen yhteen johdettuun muotoon — se on kauttaaltaan vain sosialistiseen asuun puettua halua kehittää porvarillista luottoa. Se ilmaisee siis vain suhteiden kehittymättömyyttä siinä maassa, jossa tuollainen väittely menettelee sosialistisesti, se on itse vain teoreettinen kapitalistisen kehityksen oire, vaikka tämä porvarillinen pyrkimys voikin omaksua varsin hätkähdyttäviä muotoja, kuten esim. »ilmainen luotto». ¹³⁸ Samoin saintsimonismi pankkiiritoiminnan ihannoiteineen. (*Crédit Mobilier*¹³⁹ ilmaantui myöhemmin.)

[2]) Korkoatuottava pääoma ja kauppapääoma suhteessa teollisuuspääomaan. Vanhempia muotoja.

Johdettuja muotoja

Koska kaupallinen ja korkomuoto ovat vanhempia kuin kapitalistisen tuotannon muoto, teollisuuspääoma, joka on porvarillista yhteiskuntaa hallitsevien kapitalististen suhteiden *perusmuoto* — ja josta johdettuina tai sekundaarisina kaikki muut muodot esiintyvät — joh-

dettuina, kuten korkoatuottava pääoma; sekundaarisina, ts. pääomana jossakin erityisessä tehtävässä (joka kuuluu sen kiertokulkuprosessiin), kuten kauppapääoma. Niinpä teollisuuspääoman on syntyprosessissaan ensin alistettava nämä muodot ja muutettava ne oman itsensä johde-
tuiksi tai erityisiksi tehtäviksi. Nämä vanhemmat muodot se tapaa muodostumis- ja syntymiskaudellaan. Se tapaa ne *edellytyksinä*, mutta ei sen itsensä asettamina edellytyksinä, ei sen oman elämänprosessin muotoina. Samalla tavalla se tapaa alunperin tavaran, mutta ei omana tuotteenaan, ja rahankierron, mutta ei oman uusintamisensa momenttina. Jos kapitalistinen tuotanto on kehittynyt muotojensa koko laajuudessa ja on hallitseva tuotantotapa, niin teollisuuspääoma hallitsee korkoatuottavaa pääomaa, ja kauppapääoma on vain kiertokulkuprosessista johdettu teollisuuspääoman itsensä asu. Mutta molemmat on ensin murskattava itsenäisinä muotoina [900] ja alistettava teollisuuspääomalle. Korkoatuottavaa pääomaa vastaan käytetään hallitusvaltaa (valtio) alentamalla korkokantaa väkivalloin niin, ettei se voi enää sanella ehtoja teollisuuspääomalle. Tämä on kuitenkin kapitalistisen tuotannon kehittymättömmimpiin vaiheisiin kuuluva muoto. Teollisuuspääoman todellinen tapa alistaa korkoatuottava pääoma on sille luonteenomaisen muodon — *luottojärjestelmän* luominen. Korkokannan väkivaltainen alentaminen on muoto, jonka teollisuuspääoma itse vielä lainaa aikaisemman tuotantotavan menetelmien joukosta ja jonka se hylkää hyödyttömänä ja epätarkoituksenmukaisena heti, kun se on vahvistunut ja vallannut alueensa. *Luottojärjestelmä* on sen oma luomus, se on itse teollisuuspääoman muoto, joka saa alkunsa manufaktuurin mukana ja kehittyy edelleen suurteollisuuden myötä. *Luottojärjestelmä* on alunperin vanhanaikaisia koronkiskojia (kultasepät Englannissa, juutalaiset, lombardit jne.) vastaan suuntautunut *poleeminen muoto*. Kirjoitukset, joissa selvitetään sen ensimmäisiä salaisuuksia 17. vuosisadalla, on kaikki esitetty tässä poleemisessä muodossa.

Kauppapääoma alistetaan eri muodoissa teollisuuspääomalle tai, mikä on sama, siitä tulee sen funktio, teollisuuspääomaa erityisessä tehtävässä. Sen sijaan että

ostaisi tavaran, *kauppias* ostaa palkkatyötä, jolla tuottaa tavaran myydäkseen sen markkinoilla. Mutta tällöin kauppapääoma itse menettää sen kiinteän muodon, joka sillä oli suhteessa tuotantoon. Manufaktuuri voitti siten keskiaikaiset ammattikunnat käyttäen kauppiaan muuttumista tuottajaksi ja työnsi käsityön ahtaampaan piiriin. Keskiajalla *kauppias* (lukuunottamatta hajanaisia pisteitä, joissa manufaktuuri kehittyi, Italiassa, Espanjassa jne.) oli pelkästään tuotettujen *tavaroiden kustantaja* — olivatpa tavarat kaupunkien ammattikuntien tahi talonpoikain tuottamia.

Tämä kauppiaan muuttuminen teollisuuskapitalistiksi on samalla kauppapääoman muuttumista pelkäksi teollisuuspääoman muodoksi. Toisaalta *tuottajasta* tulee kauppias. Esimerkiksi verankutoja ostaa itse raaka-aineensa suhteessa pääomansa suuruuteen jne. sen sijaan, että saisi sen pieninä erinä kauppiaalta ja työskentelisi tälle. Tuotannonehdot sisältyvät prosessiin hänen itsensä ostamina tavaroina. Ja yksittäisen kauppiaan tai tiettyjen asiakkaiden sijasta verankutoja tuottaa nyt kauppa-maailmalle.

Ensimmäisessä muodossa kauppias hallitsee tuotantoa, ja kauppapääoma hallitsee liikkeeseen panemaansa käsityötuotantoa ja talonpoikaista kotiteollisuutta. Elinkeinot ovat sille alistettuja. Toisessa muodossa tuotanto muuttuu kapitalistiseksi. Tuottaja on itse kauppias; kauppapääoma välittää enää vain kiertokulkuprosessia, toteuttaa tietyn tehtävän pääoman uusintamisprosessissa. Tässä on kaksi muotoa. Kauppiaasta tulee kauppiaana tuottaja, teollisuudenharjoittaja. Teollisuudenharjoittajasta, tuottajasta tulee kauppias.

Alunperin *kauppa* on edellytys ammattikuntamaisen tuotannon, maaseudun kotiteollisuuden ja feodaalisen maataloustuotannon muuttumiselle kapitalistiseksi. Se kehittää tuotteen tavaraksi, osaksi luomalla sille markkinat, osaksi hankkimalla uusia tavaravastikkeita, osaksi hankkimalla tuotannolle uusia materiaaleja ja avaamalla siten tuotantoaloja, jotka alusta pitäen perustuvat kauppaan, sekä markkinoita varten tuottamiseen että maailmanmarkkinoilta peräisin oleviin tuotannon elementteihin.

Niin pian kuin manufaktuuri on jonkin verran vahvistunut — ja vielä enemmän tämä pätee suurteollisuuteen nähden — se puolestaan luo markkinat, valloittaa ne, avaa osaksi väkivalloin markkinoita, jotka se kuitenkin valloittaa itse omilla *tavaroillaan*. Tästä eteenpäin kauppa on vain teollisuustuotannon palvelija, teollisuustuotannon, jolle alituisesti laajenevista markkinoista on tullut elinehto alati laajenevan massatuotannon — jota eivät rajoita olemassa olevat kaupan rajat (sikäli kuin kauppa ilmaisee vain olemassa olevaa kysyntää), vaan ainoastaan ja yksinomaan olemassa olevan pääoman suuruus ja työn tuotantovoiman kehittyneisyys — tulviessa alituisesti olemassa olevien markkinoiden yli ja toimiessa sen vuoksi jatkuvasti rajojensa laajentamiseksi ja työntämiseksi etäämmälle. Tässä kauppa on teollisuuspääoman palvelija, koska täyttää yhden sen tuotannonehdoista juontuvan tehtävän.

Siirtomaajärjestelmällä (samanaikaisesti tuontikieltojärjestelmän kanssa) teollisuuspääoma yrittää ensimmäisinä kehityskausinaan varmistaa väkivalloin itselleen markkinoita ja markkina-alueita. Teollisuuskapitalistilla on edessään maailmanmarkkinat; hän vertaa [901] ja hänen täytyy sen vuoksi jatkuvasti verrata omia kustannushintojaan koko maailmanmarkkinoiden eikä ainoastaan kotimaan markkinahintoihin. Hän tuottaa jatkuvasti ottaen tämän huomioon. Tämä vertailu lankeaa aikaisempina kausina vain kauppiassäädyn tehtäväksi ja varmistaa siten kauppapääomalle ylivallan tuottavaan pääomaan nähden. [901]

* *

*

[902] *Korko* ei siis ole mitään muuta kuin osa sitä voittoa (joka puolestaan itse ei ole muuta kuin lisäarvoa, maksamatonta työtä), jonka teollisuuskapitalisti maksaa vieraan pääoman omistajalle, vieraan pääoman, jolla hän »työskentelee» yksinomaan tai osittain. Korko on osa sitä voittoa — lisäarvoa, — joka erikoiseksi kategoriaksi kiinteytyneenä, omalla nimellä varustettuna erotetaan kokonaisvoitosta; kysymyksessä on erottaminen, joka ei ole missään suhteessa koron alkuperään,

vaan ainoastaan sen *maksamis-* tai haltuunottotapaan. Sen sijaan että teollisuuskapitalisti itse anastaisi tämän voiton osan — vaikka hän on henkilö, jonka kädessä koko lisäarvo välittömästi on, miten se sitten jakautuukin maankoron, teollisuusvoiton ja koron nimisenä hänen ja muiden henkilöiden kesken,— hän vähentää sen omasta tulostaan ja maksaa pääoman omistajalle.

Jos voiton suhdeluku on annettu, niin koron suhdeluvun suhteellinen korkeus riippuu siitä suhteesta, jossa voitto jakautuu koroksi ja teollisuusvoitoksi; jos jakautumissuhde on annettu, niin koron suhdeluvun absoluuttinen korkeus (ts. koron suhde pääomaan) riippuu voiton suhdeluvusta. Sen tutkiminen, miten tämä jakautumissuhde määräytyy, ei kuulu tähän, vaan pääoman todellisen liikkeen, ts. pääomien liikkeen tarkasteluun, kun taas tässä olemme tekemisissä vain pääoman yleisten muotojen kanssa.

Korkoatuottavan pääoman muodostuminen, sen eroaminen teollisuuspääomasta on itse teollisuuspääoman, itse kapitalistisen tuotantotavan kehityksen *välttämätön* tuote. Rahalla (arvosummalla, joka on aina muutettavissa tuotannonehdoiksi) tai tuotannonehdoilla, joiksi se on joka hetki muutettavissa ja joiden muutettu muoto se vain on, pääomana käytettynä, on käskyvallassaan tietty määrä vierasta työtä, enemmän työtä kuin siihen itseensä sisältyy. Se ei ainoastaan säilytä arvoaan vaihdossa työn kanssa, vaan lisää sitä, tuottaa lisäarvoa. Rahan tai tavaroiden arvo *pääomana* ei määräydy siitä arvosta, mikä niillä on rahana tai tavaroina, vaan siitä lisäarvomäärästä, jonka ne »tuottavat» omistajalleen. Pääoman tuote on voitto. Kapitalistisen tuotannon perustalla on se, kulutetaanko raha rahana vai pääomanaan, vain rahan erilaista käyttöä. Raha (tavara) on kapitalistisen tuotannon perustalla *an sich** pääomaa (aivan kuten *työkyky* on *sinänsä* työtä), sillä ensiksikin se voidaan muuttaa tuotannonehdoiksi ja se on itse asiassa vain niiden abstrakti ilmaus, niiden olemista *arvona*, ja toiseksi rikkauden esineellisillä aineksilla on *an sich* ominaisuus olla pääomaa, koska niiden vasta-

* — *sinänsä*, »itsessään», mahdollisuutena. *Toim.*

kohta — palkkatyö, joka muuttaa ne pääomaksi — on olemassa yhteiskunnallisen tuotannon perustana.

Maankorkokin on vain nimi yhdelle lisäarvon osalle, joka kapitalistin on maksettava, aivan kuten *korko* on toinen lisäarvon osa, jonka hän tosin kerää itse (kuten maankoron), mutta joka hänen on maksettava kolmannelle henkilölle. Mutta tässä on suuri ero: maaomaisuuden avulla maanomistaja *estää* pääomaa tasoittamasta maataloustuotteiden arvoja niiden kustannushintojen mukaisesti. Tämän tekee hänelle mahdolliseksi maanomaisuuden monopoli. Se tekee hänelle mahdolliseksi pistää taskuunsa arvon ja kustannushinnan välinen ero. Toisaalta — sikäli kuin on kysymys differentiaalikorosta — se tekee hänelle mahdolliseksi pistää taskuunsa se osa, jolla markkina-arvo ylittää tietyn maan tuotteen yksilöllisen arvon, sen sijaan että tämä erotus joutuisi — niin kuin muilla aloilla — lisävoittona niiden kapitalistien taskuun, jotka toimivat niitä keskimääräisiä ehtoja suotuisammilla ehdoilla, jotka tyydyttävät kysynnän pääosan, määrittävät valtaosan tuotannosta ja sääntelevät sen vuoksi kunkin erikoisen tuotannonalan markkina-arvoa.

Maanomaisuus on *väline* siepata osa teollisuuskapitalistin tuottamasta lisäarvosta. Lainaksi annettu *pääoma* sitä vastoin on *väline* — siinä määrin kuin kapitalisti toimii lainatulla pääomalla — tuottaa itse *koko* [903] lisäarvo. Se, että raha (tavara) voidaan antaa lainaksi pääomana, tarkoittaa vain sitä, että se on *an sich* pääomaa. Maaomaisuuden poistaminen ricardolaisessa mielessä, nimittäin sen muuttaminen valtion omaisuudeksi niin, että korko maksetaan maanomistajan sijasta valtiolle, on pääoman sisimmästä olemuksesta nouseva ihanne, hartain toive. Pääoma ei voi poistaa maaomaisuutta. Mutta muuttamalla sen maankoroksi, joka maksetaan valtiolle, pääoma ottaa sen *luokkana* haltuunsa valtion menojen rahoittamiseksi, ottaa siis kiertotietä haltuunsa sen, mistä ei voi suoraan pitää kiinni. Koron ja korkoatuottavan pääoman poistaminen merkitsee sen sijaan itse pääoman ja kapitalistisen tuotannon poistamista. Niin kauan kuin raha (tavara) voi palvella pääomana, se voidaan myydä pääomana. Pikkuporvarillisille

utopisteille on sen vuoksi täysin sopivaa, että he hyväksyvät tavaran, mutta eivät rahaa, että he hyväksyvät teollisuuspääoman, mutta eivät korkoatuottavaa, voiton, mutta eivät korkoa.

Ei ole kahta eri pääomaa, korkoatuottavaa ja voittoa tuottavaa, vaan *sama*, prosessissa pääomana toimiva pääoma tuottaa voiton, joka jakautuu kahden eri kapitalistin kesken: sen, joka on tuotantoprosessin ulkopuolella ja edustaa omistajana pääomaa *an sich* {on kuitenkin olennainen ehto pääomalle, että sitä edustaa *yksityisomistaja*, muuten se ei olisi pääomaa vastakohtaksi palkkатыölle}, ja sen, joka edustaa toimivaa pääomaa, prosessissa olevaa pääomaa.

[3] Lisäarvon yksittäisten osien eriytyminen eri tulojen muodossa. Koron ja teollisuusvoiton suhde. Tulon fetissoituneiden muotojen irrationaalisuus]

Voiton *jakautumisen* »luutuminen» tai itsenäistyminen edelleen ilmenee siten, että *jokaisen* pääoman *voitto* — siis myös pääomien keskinäiseen tasoittumiseen perustuva *keskimääräinen voitto* — hajooa tai jakautuu kahteen toisistaan riippumattomaan tai suhteessa toisiinsa itsenäiseen osaan: korkoon ja teollisuusvoittoon, jota nyt sanotaan usein myös vain *voitoksi* tai joka saa uuden nimen, »*valvontatyön palkka*». Jos voiton suhdeluku (keskimääräinen voitto) on 15 % ja *koron suhdeluku* (joka on aina, kuten olemme nähneet, *yleisessä* muodossa kiinteä) on 5 % (koron yleinen suhdeluku ilmoitetaan aina rahamarkkinoilla rahan »arvona» tai »hintana»), niin kapitalisti tarkastelee — silloinkin kun hän on pääoman omistaja eikä ole lainannut osakaahan siitä, eikä voittoa siis ole jaettava kahden kapitalistin kesken — asiaa siten, että näistä 15 %:sta 5 % esittää hänen pääomansa *korkoa*, kun taas vain 10 % esittää voittoa, jonka hän on hankkinut pääomansa tuottavalla käytöllä. Nämä 5 % korkoa hän on »teollisuuskapitalistina» velkaa itselleen pääoman »omistajana»; ne kuuluvat hänen *pääomalleen an sich*, niin ollen myös hänelle *pääoman an sich* omistajana (mikä on samalla pääoman

olemista itseään varten eli pääoman olemista kapitalistina, omaisuutena, joka sulkee toiset omistamisen ulkopuolelle), pääomalle, abstrahoituna tuotantoprosessista, erotukseksi toimivasta pääomasta, tuotantoprosessissa olevasta pääomasta ja »teollisuuskapitalistista» tämän toimivan ja »työskentelevän» pääoman edustajana. »Korko» on pääoman hedelmä sikäli kuin tämä ei »työskentele», toimi, ja voitto on »työskentelevän», toimivan pääoman hedelmä. Tämä on yhdenmukaista sen kanssa, miten maataloutta harjoittava kapitalisti — joka on samalla maanomistaja, sen maan omistaja, jota hän käyttää kapitalistisesti — lukee sen osan voitostaan, joka muodostaa *maankoron*, tämän lisävoiton, ansiokseen maanomistajana eikä kapitalistina, maanomaisuuden eikä pääoman ansioksi, niin että hän, kapitalisti, on velkaa »maankoron» itselleen maanomistajana. Siten pääoma on yhdessä määrittäessään samaa, toisessa määrittäessä olevaa, pääomaa vastassa yhtä kiinteänä kuin ovat vastassa maanomaisuus ja pääoma, jotka itse asiassa muodostavat kahteen oleellisesti erilaiseen tuotantovälineeseen perustuvat vieraan työn anastamisen oikeusperusteet.

Jos toisaalta 5 osakasta harjoittaa liiketoimintaa puuvillakehräämöllä, joka edustaa 100 000 puntaa pääomaa ja tuottaa 10 % voiton, siis 10 000 puntaa, niin kukin saa tästä voitosta $\frac{1}{5}$ eli 2000 puntaa. Jos toisaalta *yksi* ainut kapitalisti on sijoittanut saman pääoman kehräämöön ja saa saman 10 000 punnan voiton, niin hän ei laske siten, että hän saa 2000 puntaa osakasvoittona ja 8000 puntaa yhtiövoittona 4 olemattoman osakkaan puolesta. *Pelkkä voiton jakautuminen* eri [904] kapitalistien kesken, joilla on erilainen juridinen omistusperuste samaan pääomaan ja jotka ovat muodossa tai toisessa toistensa kanssa *saman* pääoman omistajia, ei sen vuoksi suinkaan perusta eri kategorioita näille voiton osille. Miksi siis perustaa niitä pääoman lainaksiantajan ja pääoman lainaksiottajan välinen satunnainen jako?

Prima facie* kysymys on vain voiton jakautumisesta silloin, kun on olemassa kaksi pääomanomistajaa, joilla

* — Ensi katsomalta. *Toim.*

on eri oikeusperusteet — tämä on ensi näkemältä juridinen, eikä taloudellinen momentti. Tuottaako kapitalisti omalla vai vieraalla pääomalla, tai missä suhteessa omalla ja vieraalla, on sinänsä täysin yhdentekevää. Mistä siis johtuu, ettei tämä voiton jakautuminen [teollisuus]voitoksi ja koroksi esiinny satunnaisena jakona, siitä satunnaisesta seikasta riippuvana, onko kapitalistin todella jaettava jonkun *toisen* kanssa vai ei, toimiiko hän sattumalta omalla vai vieraalla pääomalla? Mistä johtuu, että hän pikemminkin joka tapauksessa jakautuu myös tuottaessaan yksinomaan omalla pääomalla pelkäksi pääoman omistajaksi ja pääoman käyttäjäksi, pääomaksi tuotantoprosessin ulkopuolella ja pääomaksi tuotantoprosessissa, pääomaksi, joka tuottaa *sinänsä* korkoa, ja pääomaksi, joka tuottaa voiton [tuotanto]prosessissa *ollessaan*?

Tämän perustana on todellinen syy. Raha (tavaran arvonilmauksena ylipäänsä) ottaa prosessissa haltuunsa pelkästään sen takia lisäarvoa — mitä nimiä sille annetaankin ja mihin osiin se jaetaankin —, koska se on edellytetty *pääomana* jo *ennen* tuotantoprosessia. Prosessissa se säilyttää, tuottaa ja uusintaa itsensä pääomana ja alati laajenevassa mitassa. Mutta jo *ennen* prosessia — kun kapitalistinen tuotantotapa kerran on annettu, kun työtä tehdään sen perustalla ja sitä vastaavien yhteiskunnallisten suhteiden puitteissa, kun siis ei ole puhe vain pääoman muodostumisprosessista — se on olemassa *pääomana* sinänsä, luonteeltaan, joka tosin totentuu vasta prosessissa ja joka ylipäänsä on todellinen vain itse prosessissa. Jos raha ei menisi prosessiin pääomana, niin se ei myöskään tulisi siitä pääomana, ts. voittoa tuottavana rahana, itseään lisäävänä arvona, lisäarvoa luovana arvona.

Asia on samoin kuin rahankin [sinänsä] tapauksessa. Esimerkiksi kolikko ei ole muuta kuin kappale metallia. Rahaa se on vain sen tehtävänsä nojalla, joka sillä on kiertokulkuprosessissa. Mutta kun tavaroiden kiertokulkuprosessi kerran on edellytetty, kolikko ei ainoastaan toimi rahana, vaan se on rahan ominaisuudessa jokaisessa yksittäisessä tapauksessa kiertokulkuprosessin edellytys ennen menoaan siihen.

Pääoma ei ole vain kapitalistisen tuotannon tulos. vaan myös sen edellytys. Raha ja tavara ovat sen vuoksi sinänsä latenttia pääomaa, mahdollista pääomaa; kaikki tavarat ovat pääomaa, sikäli kuin ne ovat muutettavissa rahaksi, raha, sikäli kuin se on muutettavissa sellaisiksi tavaroiksi, jotka muodostavat kapitalistisen tuotantoprosessin elementit. Raha — tavaroiden ja työnehtojen puhtaana arvonilmaisuna — on siis an sich pääomana kapitalistisen tuotannon edellytys. Mitä pääoma on, kun sitä tarkastellaan prosessin edellytyksenä, eikä tuloksena? Mikä tekee siitä pääomaa ennen sen menoa prosessiin, niin että tämä vain kehittää sen immanenttia luonnetta? Yhteiskunnallinen määrittäminen, jossa se on olemassa. Se, että elävää työtä vastassa on mennyt työ, toimintaa vastassa tuote, ihmistä vastassa esine, työtä vastassa sen omat esineelliset ehdot vieraina, itsenäisinä, itseriittoisina subjekteina, henkilöityminä, lyhyesti sanoen *vieraana omaisuutena*, ja tässä asussa itse työn »käyttäjinä» ja »komentajina», työn, jonka ne ottavat haltuunsa, sen sijaan, että se ottaisi ne haltuunsa. Se, että arvo — olkoonpa se olemassa rahana tai tavarana — pidemmälle kehiteltynä työnehdot, ovat työläistä vastassa *vieraana omaisuutena*, itseriittoisena omistajana, merkitsee vain sitä, että ne ovat häntä vastassa ei-työläisen *omaisuutena*, tai ainakin sitä, että sikäli kuin hän on kapitalisti, hän ei ole niitä vastassa työläisenä, vaan arvon jne. *omistajana, subjektina*, jossa näillä olioilla on oma tahto, jossa ne kuuluvat itselleen ja ovat henkilöityneet itsenäisinä voimina. *Pääoma* tuotannon edellytyksenä, pääoma sellaisena, kuin se on ennen menoaan tuotantoprosessiin, eikä sellaisena, kuin se tulee siitä, on vastakohtaisuus, jossa työ on sitä vastassa vieraana työnä ja jossa pääoma itse on vieraana omaisuutena työtä vastassa. Siinä on ilmaistu vastakohtainen yhteiskunnallinen määrittäminen, joka prosessista itsestään erotettuna saa ilmauksensa *kapitalistisessa omaisuudessa sellaisenaan*.

[905] Nyt tämä momentti — erotettuna itse kapitalistisesta tuotantoprosessista, jonka alituinen tulos se on ja jonka alituinen tuloksena se on sen alituinen edellytys — saa ilmauksensa siinä, että raha ja tavara sinänsä

ovat *latenttia pääomaa*, että ne voidaan *myydä pääomana* ja että ne edustavat tässä muodossa *pelkkää pääoman omistusta, kapitalistia pelkkänä omistajana*, ottamatta huomioon hänen kapitalistintehtävänsä ne, raha ja tavara, ovat sellaisenaan tarkasteltuna käskyvaltaa vieraaseen työhön, sen vuoksi itseään lisäävää arvoa, ja vieraan työn haltuunottovaade.

Tässä käy myös selvästi ilmi, että vieraan työn haltuunoton peruste ja väline on tämä *suhde*, eikä mikään työ tai vastikearvo kapitalistin puolella.

Korko ilmenee sen vuoksi pääomalle pääomana, pelkälle pääoman omistukselle kuuluvana *lisäarvona*, jonka se tuo tuotantoprosessista, koska menee siihen pääomana, joka siis kuuluu pääomalle *sellaisenaan*, tuotantoprosessista riippumatta, vaikka osoittautuukin todelliseksi vasta tuotantoprosessissa, *lisäarvona*, jonka pääoma pääomana sen vuoksi jo sisältää latentisti. *Teollisuusvoitto* sitä vastoin ilmenee *lisäarvon osana*, joka ei kuulu kapitalistille pääoman omistajana, vaan toimivana omistajana, toimivalle pääomalle. Niin kuin tässä tuotantotavassa kaikki esiintyy nurinkurisena, niin esiintyy myös lopulta viimeinen nurinkääntymä koron ja voiton suhteessa, niin että erikoisen otsakkeen [koron] alla erotettu voiton osa pikemminkin esiintyy pääomalle ominaisimmin kuuluvana tuotteena ja teollisuusvoitto pelkästään siihen ympätyynä lisäkkeenä.

Koska rahakapitalisti itse asiassa saa osansa *lisäarvosta* vain *pääoman omistajana* jääden itse tuotantoprosessin ulkopuolelle; koska pääoman — ts. pelkän pääoman omistusoikeusperusteen — hinta ilmoitetaan rahamarkkinoilla koron suhdelukuna jokaisen muun tavaran markkinahinnan tavoin; koska se osuus *lisäarvosta*, jonka *pääoma sinänsä, pelkkä* pääoman *omistus* suo, on siten *annettu* suure, kun taas voiton suhdeluku heilahtelee, on joka hetki erilainen eri tuotannon aloilla ja kullakin alalla yksittäisten kapitalistien kesken — osaksi heidän tuottaessaan suotuisuudeltaan erilaisilla ehdoilla, osaksi heidän riistäessään työtä kapitalistisesti vaihtelevalla harkitsevaisuudella ja tarmokkuudella, osaksi heidän vetäessään tavaran ostajia ja myyjiä nenästä vaihtelevalla onnella ja oveluudella (profit upon expo-

priation, alienation*),— niin heille *korke* näyttäytyy luonnollisesti, olivatpa he prosessoivan pääoman omistajia tai ei-omistajia, pääomalle sellaisenaan, pääoman omistukselle kuuluvana; pääoman omistajalle kuuluvana, olivatpa omistajana he tai kolmannet; sitä vastoin teollisuusvoitto ilmenee heille *heidän* työnsä tuotteena. Hehän ovat toimivina kapitalisteina — kapitalistisen tuotannon todellisina edustajina — itseään tai kolmansia vastassa pääoman pelkän, toimettoman olemisen ominaisuudessa, sen vuoksi *työläisinä* itseään tai muita vastassa *omistajan* ominaisuudessa. Ja koska he nyt keran ovat työläisiä, niin he ovat itse asiassa palkkatyöläisiä, erikoisen oivallisuutensa vuoksi vain paremmin palkkattuja palkkatyöläisiä, mistä heidän on osaksi kiittäminen myös sitä seikkaa, että he maksavat itse palkkansa itselleen.

Kun siis *korke* ja *pääoma korke* tuottavana ilmaisevat esineellisen rikkauden pelkän vastakohtaisuuden suhteessa työhön ja sen vuoksi rikkauden olemisen *pääomana*, tämä näyttäytyy tavallisesti aivan päinvastaisena, koska ilmiö ei ensi silmäyksellä näytä *rahakapitalistia* olevan missään suhteessa palkkatyöläiseen, vaan ainoastaan suhteessa toiseen kapitalistiin tämän toisen kapitalistin ollessa palkkatyön vastakohtaan sijasta pikemminkin itse *työläisenä* vastakohta suhteessa itseensä tai muihin kapitalisteihin pääoman pelkkänä olemisena, pelkkänä pääoman omistajana. Lisäksi yksittäinen kapitalisti voi antaa rahansa lainaksi *pääomana* tai käyttää sitä *itse* pääomana. Sikäli kuin hän saa siitä *korke*, hän saa siitä vain sen hinnan, minkä saisi myös siinä tapauksessa, että ei »toimisi» kapitalistina, ei »työskentelisi». Niin ollen on selvää, että siitä, mitä hän oikeastaan saa tuotantoprosessista, sikäli kuin se on vain *korke*, hänen on kiittäminen vain *pääomaa* eikä itse tuotantoprosessia eikä [906] itseään toimivan pääoman edustajana.

Tästä johtuu myös muutamien vulgaaritaloustieteilijöiden esittämä kaunis korulause: jos teollisuuskapitalisti ei saisi koron lisäksi lainkaan voittoa, niin hän panisi pääomansa tuottamaan *korke* ja ryhtyisi koroil-

* — luovuttamis-, vieraannuttamisvoitto. *Toim.*

laeläjäksi. Niin kaikki kapitalistit lakkaisivat tuottamasta ja kaikki pääoma lakkaisi toimimasta pääomana ja kuitenkin voitaisiin elää *sen koroilla!* Samaan tapaan päätteli jo Turgot: jos kapitalisti ei saisi korkoa, niin hän ostaisi maata (kapitalisoitu maankorko) ja eläisi maankorolla.¹⁴⁰ Mutta tässä korko on kuitenkin johdettu lisäarvosta, koska maankorko edustaa fysiokraateilla todellista lisäarvoa. Sitä vastoin tuossa vulgaarikäsityksessä asiat ovat kääntyneet nurin.

On pantava merkille toinenkin seikka: rahaa lainanneen teollisuuskapitalistin kannalta korko sisältyy *kustannuksiin*, kustannusten tarkoittaessa tällöin sijoitettua arvoa. Esimerkiksi 1000 punnan pääoma ei mene tuotantoon 1000 punnan arvoisena tavarana, vaan *pääomana*. Siis jos 1000 punnan pääoman vuotuinen korko on 10 %, niin se sisältyy 1100 punnan arvoisena vuotuisen tuotteeseen. Tässä käy siis selvästi ilmi, ettei *arvosummasta* (ja tavaroista, joissa se esiintyy) tule pääomaa vasta tuotantoprosessissa, vaan se muodostaa pääomana tuotantoprosessin edellytyksen ja niin ollen se sisältää sille pelkkänä pääomana kuuluvan lisäarvon. Lainatulla pääomalla toimivan teollisuudenharjoittajan kannalta korko tai pääoma pääomana — ja sitä se on vain sikäli kuin se tuottaa lisäarvoa (niin että se on tavarana esimerkiksi

1000 ja pääomana 1100 arvoinen, ts. $1000 + \frac{1000}{10}$, $C + \frac{C}{x}$) — sisältyy hänen kustannuksiinsa. Mikäli tuot-

teeseen sisältyvänä saataisiin vain korko, niin se kylläkin olisi yli sijoitetun pääoman *arvon* pelkkänä tavarana laskettuna, mutta ei yli tavaran arvon pääomana laskettuna; teollisuudenharjoittajan on maksettava pois tämä lisäarvo, se kuuluu hänen sijoituksiinsa, kuluihin, joita hänelle koituu tavaran tuottamisesta.

Mitä omalla pääomalla toimivaan teollisuudenharjoittajaan tulee, niin hänen on itse maksettava itselleen korkoa pääomasta ja hän pitää tätä korkoa sijoitettuna. Itse asiassa hän ei olekaan sijoittanut vain esimerkiksi 1000 punnan arvoista pääomaa, vaan 1000 punnan arvon pääomana, ja tämä arvo on 1050 puntaa, jos korko

on 5 %. Eikä tämä ole mitään joutavaa kuvittelua hänen kannaltaan. Sillä nuo 1000 punttaa tuottaisivat hänelle *pääomana* 1050, jos hän lainaisi ne sen sijaan, että käyttää niitä tuottavasti. Sikäli kuin hän siis sijoittaa itse nuo 1000 punttaa pääomana, hän sijoittaa 1050 punttaa. Onhan vaadittava korvaus menetetystä edusta, vaikka sitten itseltäkin!

1000 punnan arvoisten tavaroiden arvo on pääomana 1050 punttaa. Ts. pääoma ei ole mikään yksinkertainen luku; se ei ole yksinkertainen tavara, vaan potensoitu tavara; ei mikään yksinkertainen suure, vaan suureiden suhde. Se on pääsumman, annetun arvon suhde itseensä sellaiseen pääsummaan, joka tuotti lisäarvon. Pääoman

arvo on $C \left(1 + \frac{1}{x}\right)^1$ (1 vuodelle) eli $C + \frac{C}{x}$. Potensoitua tavaraa, potensoitua rahaa, pääomaa ei voida käsittää eikä kehitellä yksinkertaisten laskutapojen avulla sen enempiä kuin x :n arvoa yhtälössä $a^x = n$.

Aivan niin kuin *korossa* osa voitosta, pääoman tuottamasta lisäarvosta, ilmenee kapitalistin *sijoittamana*, niin ilmenee maataloustuotannossa toinen osa, *maankorko*, kapitalistin sijoittamana. Tässä asia ei esiinny yhtä silmiinpistävästi järjettömänä, koska maankorko ilmenee tässä maan vuotuisena hintana, maan, joka näin menee tavarana tuotantoon. »Maan hintaan» sisältyy tosin suurempi järjettömyys kuin pääoman hintaan, mutta se ei sisälly itse muotoon. Koska maa esiintyy tässä tavarankäyttöarvona ja maankorko sen hintana. (Järjettömyys on siinä, että sellaisella mikä ei ole työn tuote — maalla — on muka hinta, siis rahassa ilmaistu arvo, siis arvo, ja sitä olisi siis pidettävä esineellistettynä yhteiskunnallisena työnä). Ulkoisen muodon kannalta tässä on kaksinäköinen ilmaus, siis kuten jokaisen tavarankohdalla, käyttöarvo ja vaihtoarvo, ja vaihtoarvo on ilmaistu ideaalisesti hintana, jonakin sellaisena, jota tavara käyttöarvona ehdottomasti ei ole. Sitä vastoin ilmauksessa 1000 punttaa = 1050 punttaa, tai 50 punttaa on 1000 punnan vuotuinen hinta, on sama suhteutettu samaan, vaihtoarvo vaihtoarvoon, ja vaihtoarvon on määrä olla oman itsensä hinta, joka on eri kuin se itse, ts. vaihtoarvo itse rahassa ilmaistuna.

[907] Tässä siis 2 lisäarvon muotoa — korko ja maan-korko, — kapitalistisen tuotannon tulokset — menee tuohon tuotantoon edellytyksinä, *sijoituksina*, jotka kapitalisti itse tekee, jotka siis eivät lainkaan edusta hänelle lisäarvoa, tehtyjen sijoitusten arvon ylitystä. Näiden lisäarvon muotojen kohdalla *ilmenee* yksittäiselle kapitalistille itselleen, että lisäarvon tuotanto kuuluu kapitalistisen tuotannon *tuotantokustannuksiin*, että vieraan työn ja prosessissa kulutettujen tavaroiden (sisältyvätpä nämä pysyvään tahi vaihtelevaan pääomaan) arvon ylittävän lisän anastaminen on tämän tuotantotavan välttämätön ehto. Tämä tulee kyllä esiin myös sikäli kuin keskimääräinen voitto muodostaa tavaran kustannushinnan osatekijän ja siten tavaran tarjonnan, itsen tuottamisen ehdon. Mutta silti teollisuuskapitalisti pitää oikeutetusti tätä lisää, tätä lisäarvon osaa — vaikka se muodostaakin itse tuotannon elementin — sinänsä *omien* kustannustensa yli menevänä lisänä, eikä sijoituksiinsa kuuluvana, kuten korkoa ja maankorkoa. Kriisiaikoina myös voitto esiintyy tuotannehtona häntä itseään vastassa sikäli, kuin tapahtuu tuotannon supistus tai seisautus seurauksena sellaisesta hintojen laskusta, joka nielaisee voiton kokonaan tai supistaa sitä huomattavasti. Näin ollen syyllistyvät typeryyteen ne, jotka tarkastelevat lisäarvon eri muotoja vain pelkkinä jakomuotoina. Ne ovat yhtä lailla tuotantomuotoja. [907].

* *
*

[937] Saattaisi näyttää, että kolminaisuudessa »maa — maankorko, pääoma — voitto (korko), työ — työpalkka» viimeinen jäsen on vielä aivan järkevä. Siinä on ainakin ilmaistu se lähde, josta työpalkka juoksee. Mutta tämä viimeinen muoto on pikemminkin järjettömin ja kummankin muun perusta, kuten *palkkatyö* ylipäänsä edellyttää maan *maaomaisuutena* ja tuotteen pääomana. Vain silloin kun työn ehdot ovat tässä muodossa sitä vastassa, se on palkkatyötä. Mutta palkkatyönä se on ilmaistu kaavassa työ — työpalkka. Palkan ilmetessä tässä työn ominaisena tuotteena, sen ainoana tuotteena (ja se tosiaan onkin työn ainoa tuote palkkatyöläiselle) ilme-

nevät arvon muut osat — *maankorko ja voitto (korko)* — yhtä välttämättömästi muista ominaisista lähteistä juoksevina; ja aivan niin kuin se tuotearvon osa, joka eriytyy palkaksi, on käsitettävä työn *ominaiseksi* tuotteeksi, on koroksi ja voitoksi eriytyvät arvon osat käsitettävä niiden liikevoimien ominaisiksi tuloksiksi, joita varten ne ovat, joiden osalle ne lankeavat, siis vastaavasti maan ja pääoman hedelmiksi. [937]

[4] Lisäarvon muuttuneiden muotojen luutumisprosessi ja niiden enenevä eroaminen sisäisestä olemuksestaan — lisätyöstä. Korkoatuottava pääoma tämän prosessin ääritapauksena. Teollisuusvoiton apologeettinen käsittäminen »kapitalistin työpalkaksi»¹

[940] Tarkastelkaamme tietä, jonka pääoma kulkee ennen ilmenemistään korkoatuottavan pääoman muodossa.

Välittömässä tuotantoprosessissa asia on vielä yksinkertainen. Lisäarvo ei ole vielä saanut mitään *erityistä* muotoa, lukuunottamatta sitä, mikä erottaa sen lisäarvona tuotteen osan arvosta, joka muodostaa siinä uusinnetun arvon vastikkeen. Niin kuin arvo ylipäänsä pelkistyy työksi, niin lisäarvo pelkistyy lisätyöksi, maksamatomaksi työksi. Sen vuoksi lisäarvo myös mitataan sillä pääoman osalla, joka todella muuttaa omaa arvoa — vaihtelevalla pääomalla, työpalkkoihin sijoitetulla pääoman osalla. Pysyvä pääoma ilmenee vain pääoman vaihtelevan osan toimintaan laittamisen ehtona. Asia on hyvin yksinkertainen: jos 100 punnalla, 10 miehen työllä, ostetaan 20 miehen työ (ts. tavara, johon sisältyy 20:n työ), niin tuotteen arvo on 200 punttaa, ja 100 punnan suuruinen lisäarvo on 10 miehen maksamaton työ. Tai jos 20 miestä tekee työtä, kukin puoli päivää itselleen ja puoli kapitalistille, 20 puolta päivää on 10 päivää. Asia on aivan sama kuin jos olisi maksettu vain 10 miehelle ja 10 työskentelisi kapitalistille ilmaiseksi.

Nyt tässä alkiovaiheessa suhde on vielä hyvin käsitettävä tai pikemminkin sitä ei voida kieltää. Vaikeutena tässä on vain sen seikan selville saaminen, miten tämä

työn vastikkeeton anastaminen juontuu tavaravaihdon laista — siitä laista, että tavarat vaihtuvat niihin sisältyvien työaikojen suhteessa, — eikä ole sen kanssa ristiriidassa.

[911] Kiertokulkuprosessi jo hämärtää ja sumentaa todellisen yhteyden. *Pääoman kiertoajan* määrittäessä tässä samalla lisäarvon määrää, näyttää siltä, että mukaan tulee työajalle täysin vieras elementti.

Lopuksi valmiissa pääomassa, sellaisena kuin se ilmenee kokonaisuutena, kiertokulkuprosessin ja tuotantoprosessin ykseytenä, uusintamisprosessin ilmauksena — tiettyinä arvosummana, joka tuottaa tietyn voiton (lisäarvon) tiettyinä ajanjaksona, tiettyinä kiertojaksona, — tässä asussa tuotantoprosessi ja kiertokulkuprosessi ovat olemassa enää vain muistona menneestä ja momentteina, jotka *yhtäläisesti* määräävät lisäarvon. Tällöin pääoman yksinkertainen luonne peittyi. Lisäarvo ilmenee nyt voittona. Tässä on pantava merkille seuraavaa. 1. Tämä voitto on suhteutettu pääoman tiettyyn kiertojaksoon, joka on eri kuin työaika. 2. Lisäarvo laskettuna ja suhteutettuna erotuksettomasti koko pääomaan, eikä siihen pääoman osaan, josta se välittömästi juontaa juurensa. Näin sen lähde peittyi täydellisesti. 3. Vaikka tässä voiton ensimmäisessä muodossa voiton määrä on vielä kvantitatiivisesti yhtäläinen yksittäisen pääoman luoman lisäarvon määrän kanssa, on voiton suhdeluku alunperin eri kuin lisäarvon suhdeluku; sillä lisäarvon suhdeluku

on $\frac{m}{v}$ ja voiton suhdeluku on $\frac{m}{c+v}$. 4. Jos lisäarvon suhdeluku edellytetään annetuksi, voi voiton suhdeluku nousta tai laskea ja liikkua vieläpä päinvastaiseen suuntaan kuin lisäarvon suhdeluku.

Siten lisäarvolla on jo voiton asussa muoto, joka ei ainoastaan välittömästi estä havaitsemasta voiton yhtäläisyyttä lisäarvon, lisätyön kanssa, vaan näyttää olevan välittömästi ristiriidassa tuon yhtäläisyyden kanssa.

Edelleen voiton muuttuessa *keskimääräiseksi voitoksi*, yleisen voiton suhdeluvun muodostuessa ja arvojen muuttuessa siihen kytkeytyen tai sen määräämänä kustannushinnoiksi yksittäisen pääoman voitto ei eroa ainoastaan ilmaukseltaan — joka osoittaa voiton suhdeluvun *erot-*

tumisen lisäarvon suhdeluvusta — vaan substanssiltaan, ts. tässä määrältään, itse siitä lisäarvosta, jonka yksittäinen pääoma on luonut erityisellä tuotannonalallaan. Yksittäistä pääomaa ja myös erityisen tuotannonalan kokonaispääomaa tarkasteltaessa voitto ei ainoastaan näytä olevan, vaan on nyt *tosiasiallisesti* eri kuin lisäarvo. Yhtä suuret pääomat tuottavat yhtä suuret voitot eli voitto on suhteessa pääomien suuruuteen. Eli voitto määräytyy sijoitetun pääoman arvosta. Kaikissa näissa ilmauksissa voiton suhde pääoman elimelliseen kokoonpanoon on hävinnyt täydellisesti, se ei ole enää havaittavissa. Välittömästi ilmiselvää on pikemminkin se, että yhtä suuret pääomat, jotka panevat liikkeeseen hyvin erilaiset työmäärät, siis komentavat hyvin erilaisia lisätyömääriä ja luovat varsin erilaisia lisäarvon määriä, tuottavat yhtä suuret voitot. Arvojen muuttuminen kustannushinnoiksi näyttää todellakin kumonneen itse perustan — sen, että tavaroiden arvon määrää niihin sisältyvä työaika.

Ja tässä aivan vieraantuneessa voiton muodossa — ja samassa määrin kuin voiton asu peittää oman sisäisen ytimen — pääoma saa yhä enemmän esineellisen asun, se muuttuu yhä enemmän suhteesta olioksi, mutta sellaiseksi olioksi, joka on nielaissut sisäänsä ja pitää sisällään yhteiskunnallisen suhteen, olioksi, joka suhtautuu itseensä kuvitteellisesti elävänä ja itsenäisenä, aistillis-yliaistilliseksi olioksi. Tässä *pääoman ja voiton* muodossa pääoma ilmenee valmiina edellytyksenä pinnalla. Tämä on sen todellisuuden muoto tai pikemminkin sen todellinen olemassaolomuoto. Ja juuri tässä muodossa se elää edustajansa, kapitalistin tietoisuudessa ja heijastuu hänen mielteissään.

Tämän voiton kiinteän ja luutuneen (muodonmuutoksen kokeneen) muodon (ja samalla pääoman voiton tuottajana, sillä pääoma on peruste, voitto seuraus; pääoma on syy, voitto vaikutus; pääoma on substanssi, voitto aksidenssi; pääoma on pääomaa vain voittoa tuottavana, voiton, lisäarvon luovana arvona) ulkoisuus vahvistuu — ja samalla voiton perusteena olevan pääoman muodon, pääomana itsensä säilyttävän ja voitolla arvoaan lisäävän pääoman muodon ulkoisuus — vielä sen vuoksi, että

sama pääomien tasoittumisprosessi, joka antaa voitolle tämän keskimääräisen voiton muodon, erottaa siitä *maankoron* muodossa osan, joka on itsenäinen ja aivan toiselta perustalta, maasta kasvanut. Maankorko esiintyy kylläkin alunperin voiton osana, jonka viljelijä maksaa maanomistajalle. Mutta koska hän, viljelijä, ei pistä tätä lisävoittoa taskuunsa eikä hänen käyttämänsä pääoma eroa pääomana muista pääomista (koska hän ei laske lisävoittoa pääoman ansioksi pääomana, hän maksaakin sen maanomistajalle), maa itse ilmenee tavaran arvon (lisäarvon) tämän osan lähteenä ja maanomistaja vain edustaa maata [912] juridisena henkilönä.

Jos maankorko lasketaan suhteessa sijoitettuun pääomaan, niin on jäljellä vielä yksi lanka muistuttamassa sen alkuperästä, voitosta, siis lisäarvosta yleensä, erotettuna osana. (Asian laita on luonnollisesti toisin yhteiskuntajärjestelmässä, jossa maaomaisuus riistää työtä suoraan. Sellaisessa tapauksessa ei ole minkäänlaista vaikeutta havaita lisärikkauden alkuperää.) Mutta maankorko lasketaan aina tietylle maa-alalle; se kapitalisoituu maan arvossa; tämä arvo nousee ja laskee suhteessa maankoron nousuun ja laskuun; maankorko nousee ja laskee maa-alan pysyessä muuttumattomana (tällä maa-alalla toimivan pääoman sitä vastoin ollessa vaihteleva suure); maalaatujen ero käy ilmi tietyltä alalta maksettavan koron korkeudesta; kokonaiskorko lasketaan koko pinta-alalle esim. yhden neliöjalan keskimääräisen koron määrittämiseksi; maankorko ilmenee jokaisen kapitalistisen tuotannon luoman tuotannon muodon tavoin samaan aikaan kiinteänä, annettuna, joka hetki olemassaolevana, siis yksittäisestä ihmisestä riippumatta olemassaolevana edellytyksenä. Viljelijän on maksettava maankorkoa, niin ja niin paljon pinta-alayksikköä kohti, aina maan laadun mukaan. Laadun kohotessa ja laskiessa nousee ja laskee maankorko, joka hänen on maksettava niin ja niin monelta eekkeriltä; hänen on maksettava maasta maankorkoa sillä käyttämästään pääomasta riippumatta, aivan kuten hänen on maksettava korko saamastaan voitosta riippumatta.

Maankoron laskeminen suhteessa teollisuuspääomaan on vielä yksi poliittisen taloustieteen kriittinen kaava,

joka pitää kiinni maankoron sisäisestä yhteydestä voittoon sen perustana ja pohjana. Mutta todellisuudessa tämä yhteys *ei ilmene*, vaan tässä maankorko pikemminkin mittaautuu suhteessa todelliseen maahan ja maaperään — ja siten koko välitys on katkaistu ja maankoron ulkoistunut itsenäinen asu tullut valmiiksi. Itsenäinen asu se on vain tässä ulkoistuneisuudessa, täydellisessä erottuneisuudessa välityksestään. Niin ja niin monta neliöjalkaa maata tuottaa niin ja niin paljon maankorkoa. Tässä ilmauksessa, jossa yksi lisäarvon osa — maankorko — *esiintyy suhteessa erityiseen luonnonelementtiin ihmistyöstä riippumatta*, ei ainoastaan lisäarvon luonne ole täydellisesti hävinnyt — koska itse arvon luonne on hävinnyt — vaan itse voiton on nyt kiittäminen pääomaa olemassaolostaan, *pääomaa erityisenä esineellisenä tuotannonelementtinä*, niin kuin maankorkokin näyttäytyy maalle kuuluvana. Maa on olemassa luonnostaan ja tuottaa korkoa. Pääoma koostuu tuotteista ja nämä tuottavat voittoa. Siinä, että tuotettu käyttöarvo tuottaa voittoa ja toinen käyttöarvo, jota ei ole tuotettu, tuottaa maankorkoa, on vain kaksi erilaista muotoa, joissa oliot *luovat arvoa*. Molemmat ovat yhtä käsitettäviä ja käsittämättömiä.

On selvää, että niin pian kuin lisäarvo hajoaa erilaisiin, *erityisiin* osiin, jotka suhteutuvat eri tuotannonelementteihin — kuten luontoon, tuotteisiin, työhön — vain *aineelliselta puolelta* erilaisiin tuotannonelementteihin, että niin pian kuin lisäarvo ylipäänsä saa *erityisiä*, suhteessa toisiinsa yhden tekeviä, toisistaan riippumattomia ja eri lakien säätelemiä muotoja, sen yhteinen alkuperuste — lisäarvo — ja niin ollen tämän yhteisen alkuperusteen luonne tulee yhä mahdollottomammaksi tuntea eikä se tule näkyviin *ilmiössä*, vaan se on kätkeyty mysteeri, joka on vasta paljastettava. Tämä lisäarvon erityisten osien muotojen eristyminen — ja niiden astuminen toisiaan vastaan itsenäisinä asuina — tulee valmiiksi siten, että kukin näistä osista palautetaan yhteen erityiseen elementtiin sen mittana ja erityisenä lähteenä tai että kukin lisäarvon osa esiintyy erityisen syyn vaikutuksena, erityisen substanssin aksidenssina. Eli: pääoma — voitto, maa — maankorko, työ — työpalkka.

Ja juuri nämä valmiit suhteet ja muodot ilmenevät todellisen tuotannon edellytyksinä, koska kapitalistinen tuotantotapa liikkuu itse luomissaan muodoissa ja nämä sen tulosta olevat muodot astuvat yhtä lailla sitä vastaan valmiina edellytyksinä uusintamisprosessissa. Sellaisina ne käytännössä määräävät yksittäisten kapitalistien toimet, määräävät motiivit, jotka heijastuvat sellaisenaan heidän tietoisuudessaan. Vulgaaritaloustiede ei tee muuta kuin ilmaisee tämän motiivinsa ja mielteidensä puolesta kapitalistisen tuotantotavan ulkoisten ilmene-mismuotojen vankina olevan tietoisuuden doktrinaarissa muodossa. Ja mitä latteammin se pysyttelee kiinni pinnassa ja vain heijastaa sen tietyssä järjestyksessä, sitä enemmän se on tietoisesti »luonnonmukainen» ja kaikkea abstraktia järkeilyä karttava.

[913] Edellä kiertokulkuprosessin kohdalla* on huomattava lisäksi, että kiertokulkuprosessista juontuvat määritykset kiteytyvät pääoman tiettyjen lajien — kiinteän, liikkuvan jne.— ominaisuuksiksi ja ilmenevät siten annettuina, tietyille tavaroille aineellisina olioina kuuluvina ominaisuuksina.

Kun siinä lopullisessa asussa, jossa voitto annetuksi edellytettynä ilmenee kapitalistisessa tuotannossa, sen läpikäymät monet muutokset ja välitykset — ja niin ollen myös pääoman luonne — ovat hävinneet ja niitä on mahdoton tunnistaa; kun tämä muoto tulee vieläkin kiinteämmäksi sen vuoksi, että sama prosessi, joka antaa loppusilauksen tälle muodolle, asettaa voittoa vastaan sen yhden osan *maankorkona*, tekee siis voitosta lisäarvon *erityisen* muodon, joka on suhteutettu pääomaan aineelliselta puolelta erityisenä tuotantovälineenä aivan samalla tavalla kuin maankorko maahan, niin tämä lukuisten välijäsenten sisäisestä olemuksestaan erottama asu saa vieläkin *ulkoistuneemman* muodon tai pikemminkin absoluuttisen *ulkoistumisen muodon* korkoatuottavassa pääomassa, voiton ja koron jakautumisessa, korkoatuottavassa pääomassa pääoman yksinkertaisena asuna, asussa, jossa pääoma on oman uusintamisprosessinsa edellytys.

* Ks. tätä osaa, s. 499. *Toim.*

Toisaalta siinä saa ilmauksensa pääoman absoluuttinen muoto: $R-R'$, itseään lisäävä arvo. Toisaalta on pudonnut pois se keskijäsen T , joka on vielä olemassa puhtaassa kauppapääomassa $R-T-R'$. Tässä on vain R :n suhde itseensä ja R mitattuna suhteessa itseensä. Se on nimenomaisesti prosessista ulos vedetty, erotettu pääoma — edellytyksenä prosessille, jonka tulos se on ja jonka nojalla yksinomaan se on pääomaa.

{Tässä on jätetty huomioon ottamatta se, että korko voi olla pelkkä omaisuuden siirto ja että sen ei tarvitse ilmaista todellista lisäarvoa, kuten lainattaessa »tuhlarille», ts. kulutusta varten. Samoin saattaa olla lainattaessa *maksamista* varten. Kummassakin tapauksessa raha lainataan rahana eikä pääomana, mutta omistajalleen siitä tulee *pääomaa* pelkän lainaustoimen nojalla. Toisessa tapauksessa, diskontattaessa tai lainattaessa sellaisia tavaroita vastaan, jotka ovat hetkellisesti kaupaksi käymättömiä, raha voi liittyä pääoman kiertokuluprosessiin, tavarapääoman välttämättömään muuttamiseen rahapääomaksi. Sikäli kuin tämän muutosprosessin nopeuttaminen — mikä kuuluu luoton yleiseen olemuksen — nopeuttaa uusintamista, siis lisäarvon tuotantoa, lainattu raha on pääomaa. Sikäli kuin se taas palvelee vain *velkojen* maksamista — nopeuttamatta uusintamisprosessia, tehden sen mahdottomaksi tai supistaen sitä — se on pelkkä *maksuväline*, vain rahaa lainanottajalle ja *lainanantajalle itse asiassa pääoman prosessista riippumatonta pääomaa*. Tässä tapauksessa korko on vieraannuttamisvoiton tavoin kapitalistisesta tuotannosta — lisäarvon tuottamisesta — sellaisenaan riippumaton tosiasia. Näissä molemmissa rahan muodoissa — kulutukseen tarkoitettun tavaran ostovälineenä ja velkojen maksuvälineenä — korko on aivan kuten vieraannuttamisvoitto tosin kapitalistisessa tuotannossa uusintuva, mutta siitä riippumaton, aikaisempiin tuotantotapoihin kuuluva koron muoto. Kapitalistisen tuotannon luonteen kuuluu kuitenkin, että raha (tai tavara) voi olla pääomaa, voidaan myydä pääomana tuotantoprosessin ulkopuolella, ja näin voi tapahtua myös sellaisissa vanhemmissa muodoissa, joissa se ei muutu pääomaksi, vaan palvelee ainoastaan rahana.

Korkoatuottavan pääoman kolmas vanhempi muoto perustuu siihen, että kapitalistista tuotantoa *ei ole vielä olemassa*, ja voitto pistetään taskuun vielä koron muodossa, kapitalisti esiintyy pelkkänä koronkiskojana. Tämä merkitsee sitä, että 1. tuottaja työskentelee tuotantovälineillään vielä itsenäisesti, eivätkä tuotantovälineet vielä hänellä (vieläpä silloin, kun näihin tuotantovälineisiin kuuluu orjia, jotka eivät muodosta erityistä taloudellista kategoriaa sen enempää kuin työjuhdat, eli tässä [elottomien työvälineiden, työjuhtien ja orjien välillä on korkeintaan] aineellinen ero: mykät välineet, tuntevat ja puhuvat välineet); 2. tuotantovälineet kuuluvat tuottajalle vain nimellisesti, ts. että hän ei pysty joidenkin satunnaisten seikkojen vuoksi uusintamaan niitä myymällä tavaroitaan. Nämä korkoatuottavan pääoman muodot esiintyvät näin ollen kaikissa yhteiskuntamuodoissa, joissa on tavarain ja rahan kiertokulku, vallitsepa niissä orjatyö, maaorjatyö tahi vapaa työ. Viimeksi mainitussa muodossa tuottaja maksaa lisätyönsä kapitalistille koron muodossa, koron, joka niin muodoin sisältää voiton. Tässä on koko [914] kapitalistinen tuotanto ilman etujaan: työn yhteiskunnallisten muotojen kehitystä ja niistä versovia työn tuotantovoimia. Tämä muoto on laajalti vallitseva sellaisten talonpoikaiskansojen keskuudessa, joiden kuitenkin täytyy jo ostaa osa elintarvikkeistaan ja tuotantovälineistään tavaroina, joiden rinnalla on siis jo eriytyneenä olemassa kaupunkien teollisuutta, ja joiden on lisäksi maksettava veroja ja maankorkoa rahassa jne.)

Korkoatuottava pääoma osoittautuu sellaiseksi vain sikäli kuin lainattu raha todella muutetaan pääomaksi ja se tuottaa lisäarvon, josta korko on osa. Tämä ei kuitenkaan kumoa sitä, että korosta ja koron tuottamisesta on prosessista riippumatta tullut siihen kiinteästi kuuluva ominaisuus. Yhtä vähän kuin puuvillan käyttöarvon puuvillana kumoa se, että se kehrätään tai käytetään jollakin muulla tavalla sen hyödyllisten ominaisuuksien toteennäyttämiseksi. Siten pääomakin osoittaa korkoaluvan voimansa vain siirtymällä tuotantoprosessiin. Mutta niinhän työkykykin osoittaa voimansa luoda arvoa vain, kun se pannaan toimimaan, realisoi-

daan työnä prosessissa. Tämä ei sulje pois sitä, että se on *an sich*, kykynä, arvoaluvaa toimintaa eikä tule sellaiseksi vasta prosessissa, vaan on päinvastoin sen edellytys. Sellaisena työkyky ostetaan. Joku voi ostaa sen myös antamatta sen työskennellä (kuten esimerkiksi teatterinjohtaja ostaa näyttelijän estääkseen hänen näyttelemissensä kilpailevassa teatterissa eikä antaakseen hänen näytellä). Käyttääkö se, joka työkyvyn ostaa, hyväkseen sen ominaisuutta, josta hän maksaa, sen ominaisuutta luoda arvoa, ei koske lainkaan myyjää eikä myytävää tavaraa; yhtä vähän kuin se, käyttääkö pääomaa ostava sitä hyväkseen pääomana, siis paneeko hän prosessissa toimimaan sen sisäisen ominaisuuden luoda arvoa. Se, mistä hän maksaa, on kummassakin tapauksessa *an sich*, mahdollisuutena, ostetun tavaran luonteen mukaan, toisessa tapauksessa työkykyyn, toisessa pääomaan sisältyvä lisäarvo ja kyky säilyttää oma arvonsa. Sen vuoksi myös omalla pääomalla toimiva kapitalisti pitää yhtä lisäarvon osaa korkona, ts. lisäarvona, joka tulee tuotantoprosessista, koska pääoma on vienyt sen siihen siitä riippumatta.

Maankorko ja suhde maa — maankorko saattaa ilmetä vielä salaperäisempänä muotona kuin koron muoto ja suhde pääoma — korko. Mutta järjettömyys ei ole maankoron muodossa ilmaistu eikä hahmottunut siten, että se ilmaisisi *pääoman suhteen itseensä*. Koska maa itse on (käyttöarvoja) tuottava ja elävä tuotantovoima (käyttöarvoa omaava tai käyttöarvoja tuottava), niin voidaan joko taikauskoisesti sekoittaa käyttöarvo ja vaihtoarvo, olio tuotteeseen sisältyvän työn erityisesti yhteiskunnalliseen muotoon (järjettömyydellä on tällöin perustansa siinä itsessään, koska maankorolla sui generis* ei ole mitään tekemistä kapitalistisen prosessin kanssa sellaisenaan) tahi »valistunut» taloustiede voi kiistää sen, että maankorko ylipäänsä on lisäarvon muoto, koska sillä ei ole yhteyttä työhön eikä pääomaan, ja julistaa sen pelkäksi hinnanlisäksi, johon maanomistajalle suo mahdollisuuden maanomistuksen monopolii.

* — erityisenä kategoriana. *Toim.*

Korkoatuottavan pääoman laita on toisin. Tässä ei ole kysymys pääomalle vieraasta suhteesta, vaan kapitalistisesta suhteesta itsestään, kapitalistisesta tuotannosta syntyvästä ja sille ominaisesta, pääoman itsensä olemuksen ilmaisevasta suhteesta, sellaisesta pääoman asusta, jossa pääoma ilmenee *pääomana*. *Voitto* sisältää vielä suhteen prosessoivaan pääomaan, prosessiin, jossa lisäarvo, voitto itse tuotetaan. *Voitossa* lisäarvon asu on vieraantunut, tullut vieraaksi, eikä sen yksinkertainen asu, eikä siten sen substanssi eikä syntyperusta ole välittömästi havaittavissa. *Korkoatuottavassa pääomassa* asia ei ole näin; *korossa* tämä vieraantunut muoto on pikemminkin *nimenomaisesti* edellytetty, on esillä ja julistettu *olennaiseksi*. Se on itsenäistynyt, kiinteytynyt *vastakoh-taisesti* lisäarvon todellista luonnetta vastaan. Korkoatuottavassa pääomassa pääoman suhde työhön on hävinnyt. Itse asiassa korko edellyttää voittoa, josta se on vain osa, ja se, miten lisäarvo [915] jakautuu koron ja voiton kesken, eri lajin kapitalistien kesken, on itse asiassa palkkatyöläiselle aivan yhdentekevää.

Korko esiintyy nimenomaisesti pääoman hedelmänä itse kapitalistisesta prosessista erotettuna, siitä riippumatta ja sen ulkopuolella. Se kuuluu *pääomalle pääomana*. Se menee tuotantoprosessiin ja niin ollen myös tulee siitä. Pääoma on korosta raskaana. Pääoma ei tuo korkoa tuotantoprosessista, vaan vie sen siihen. Koron yli menevä voiton osa, se lisäarvoerä, josta pääoman on kiittäminen vain tuotantoprosessia ja jonka se vasta tuottaa toimivana pääomana, saa sen vuoksi suhteessa korkoon, *pääomalle an sich*, *pääomalle itseään varten*, *pääomalle pääomana* kuuluvaan arvonluomukseen, erityisen asun *teollisuusvoittona* (yrittäjävoittona, teollisena tai kaupallisena aina sen mukaan, korostetaanko tuotantoprosessia vai kiertokulkuprosessia). Näin vielä viimeinkin lisäarvon muoto, joka jossain määrin muistuttaa alkuperästään, erotetaan ja käsitetään alkuperälleen suoraan vastakkaisessa, eikä ainoastaan vieraantuneessa, muodossa. Näin pääoman ja lisäarvon luonne, kuten kapitalistisen tuotannon luonne ylipäätänsäkin, on täydellisesti mystifioitu.

Koron vastakohtana teollisuusvoitto ilmentää prosessissa olevaa pääomaa prosessin ulkopuolella olevan pääoman vastakohtana, pääomaa prosessina vastakohtaksi pääomalle omaisuutena, niin ollen kapitalistia toimivana kapitalistina, *toimivan pääoman* edustajana vastakohtaksi kapitalistille pelkkänä pääoman henkilöitymänä, pelkkänä pääoman omistajana. Siten kapitalisti ilmenee *työskentelevänä kapitalistina* suhteessa itseensä *kapitalistina*; näin ollen edelleen *työläisenä* suhteessa itseensä pelkkänä *omistajana*. Sikäli kuin niin ollen vielä säilyy jokin suhde lisäarvon ja prosessin välillä, se ilmenee juuri sellaisessa muodossa, jossa itse lisäarvon käsite on kielletty. *Teollisuusvoitto* palautetaan työhön, mutta ei vieraaseen, *maksamattomaan* työhön, vaan *palkkatyöhön*, kapitalistille maksettavaan työpalkkaan, kapitalistille, joka näin joutuu samaan kategoriaan palkkatyöläisen kanssa ollen vain paremmin palkattua palkkatyöläislajia — työpalkkathan vaihtelevat ylipäänsäkin suuresti.

Raha ei todellakaan muutu pääomaksi siten, että se vaihtuu tavaran aineellisiin tuotannonehtoihin ja että nämä ehdot — työmateriaali, työvälineet, työ — joutuvat työprosessissa käymistilaan, vaikuttavat toisiinsa, yhdistyvät, joutuvat kemialliseen prosessiin ja saostavat tavaran tämän prosessin kiteenä. Näin ei syntyisi milloinkaan pääomaa, ei syntyisi milloinkaan lisäarvoa. Tämä työprosessin abstrakti muoto on pikemminkin yhteinen kaikille tuotantotavoille, millainen niiden yhteiskunnallinen hahmo tai historiallinen määrittys sitten onkin. Tästä prosessista tulee kapitalistinen prosessi, raha muuttuu pääomaksi vain, jos 1. *tavaran tuotanto*, tuotteen tuottaminen tavarana, on tuotannon yleinen muoto; 2. jos tavara (raha) vaihtuu työvoimaan (siis tosiasiallisesti työhön) tavarana ja työ niin ollen on palkkatyötä; 3. näin on kuitenkin vain, jos objektiiviset ehdot, siis (koko tuotantoprosessia tarkastellen) tuotteet ovat työtä vastassa itsenäisinä voimina, sen ei-omaisuutena, vieraana omaisuutena ja siten muodollaan *pääomana*.

Työ palkkatyönä ja työnehdot pääomana — niin muodoin kapitalistin omaisuutena: työn ehdot ovat kapitalistissa henkilöityviä itseriittoisia omistajia ja

ilmentävät työtä vastaan kapitalistien omistusta, niiden itsერიitosta omistusta — ovat saman suhteen ilmaus, vain sen vastakkaisista kohtioista. Tämä kapitalistisen tuotannon ehto on sen pysyvä tulos. Tämä tulos on kapitalistisen tuotannon itsensä asettama *edellytys*: kapitalistinen tuotanto on itsensä edellytys, siis edellytetty ehtojensa mukana, niin pian kuin se on kehittynyt ja toimii sitä vastaavissa suhteissa. *Kapitalistinen tuotantoprosessi* ei siis ole tuotantoprosessi sinänsä; tämä sen elementtien vastakohtainen yhteiskunnallinen määrittäminen kehittyy ja realisoituu vain itse prosessissa, jota tämä määrittäminen luonnehtii läpikotaisin ja jonka se tekee juuri täksi yhteiskunnallisesti määrättyksi tuotantotavaksi, *kapitalistiseksi tuotantoprosessiksi*.

[1916] Sikäli kuin pääoma — ei tietty pääoma, vaan pääoma yleensä — vasta muodostuu, sen *muodostumisprosessi* on sitä edeltävän yhteiskunnallisen tuotantotavan *hajoamisprosessi*, *erottamistuote*. Se on siis *historiallinen prosessi* ja tiettyyn historialliseen jaksoon kuuluva prosessi. Se on pääoman *historiallinen syntymiskausi*. (Samalla tavalla ihmisen oleminen on tulos aikaisemmasta prosessista, jonka orgaaninen elämä on käynyt läpi. Vasta tiettyssä pisteessä ihmisestä tulee ihminen. Mutta kun ihminen kerran on ilmaantunut, hän on ihmishistorian pysyvä edellytys samoin kuin sen pysyvä tuote ja tulos, ja hän on *edellytys* vain omana tuotteenaan ja tuloksenaan.) Tässä työn täytyy vasta erota työnehdoista, joiden kanssa se oli identtinen aikaisemmassa muodossaan. Vasta siten siitä tulee *vapaata* työtä ja vasta siten sen ehdot muuttuvat sitä vastaan *pääomaksi*. Pääoman pääomaksi tuleminen prosessi eli sen kehitys *ennen* itse kapitalistista tuotantoprosessia ja sen realisoituminen tässä prosessissa kuuluvat näin kahteen historiallisesti erilaiseen kauteen. Jälkimmäisessä pääoma on oletettu, sen oleminen itsestään toimivana on *edellytetty*. Edellisessä se on toisen yhteiskuntamuodon hajoamisprosessin saostuma. Se on jonkin toisen muodon *tuote*, ei oman uusintamisensa niin kuin myöhemmin. Kapitalistinen tuotanto toimii palkkatyön perustalla palkkatyön ollessa sen olemassa oleva, mutta samalla myös sen alituisesti uusintama perusta. Se toimii niin muodoin myös *pääoman*

perustalla pääoman ollessa työnehtojen asu, kapitalistisen tuotannon annettu edellytys, edellytys, joka kuitenkin palkkatyön tavoin on sen alituisesti asettama, sen alituinen tuote.

Tällä perustalla esimerkiksi *raha* on sinänsä pääomaa, koska tuotannonehdot ovat sellaisenaan vieraantuneessa muodossa työtä vastassa, esiintyvät vieraana omaisuutena sitä vastassa ja sellaisena hallitsevat sitä. Pääomaa voidaan silloin myös myydä *tavarana*, jolla on tämä ominaisuus, ts. pääomaa voidaan myydä pääomana kuten tapahtuu lainattaessa pääomaa korkoa vastaan.

Mutta pääoman ja kapitalistisen tuotannon ominaisesti yhteiskunnallisen määrityksen momentin — kysymyksessä on ominaisesti yhteiskunnallinen määrittäminen, joka saa juridisen ilmauksen pääomassa omaisuutena, pääomaomaisuudessa omaisuuden erityisenä muotona — näin *kiinteytyessä* ja *koron* ilmetessä näin ollen sellaisena *lisäarvon osana*, jonka pääoma tuottaa tässä määrityksessä, erotettuna tästä määrityksestä prosessin määrityksenä ylipäänsä, täytyy ilmeisesti toisen *lisäarvon osan*, *koron* yli menevän voiton osan, *teollisuusvoiton*, esiintyä arvona, joka ei ole peräisin pääomasta pääomana, vaan tuotantoprosessista erotettuna yhteiskunnallisesta määrittämisestään, joka onkin jo saanut erityisen olemassaolotapansa ilmauksessa »pääoma — korko». Mutta pääomasta erotettuna tuotantoprosessi on *työprosessi* yleensä. Teollisuuskapitalisti eroten itsestään kapitalistina, teollisuudenharjoittaja erotukseksi itsestään kapitalistina, pääoman omistajana on siis enää vain yksinkertainen toimihenkilö työprosessissa, ei toimiva pääoma, vaan toimihenkilö pääomasta riippumatta, siis työprosessin sinänsä erityinen edustaja, *työläinen*. Tällä keinoin teollisuusvoitto muutetaan sitten onnellisesti *työpalkaksi*, se liittyy tavallisen työpalkan kategoriaan, josta se eroaa enää vain määrällisesti ja siten, että sen maksamisella on erityinen muoto, ts. että kapitalisti maksaa sen itse itselleen sen sijaan, että joku muu maksaisi sen hänelle.

Tässä voiton viimeisessä jakautumisessa *koroksi* ja *teollisuusvoitoksi* ei *lisäarvon* (ja niin ollen pääoman) luonne ole ainoastaan summentunut, vaan se on nimenomaisesti esitetty jonakin aivan erilaisena.

Korko ilmaisee yhden lisäarvon osan; pelkän erityisen nimen alla erotetun osuuden voitosta; osuuden, joka tulee pääoman pelkälle omistajalle, jonka tämä sieppaa. Mutta tämä pelkkä määrällinen jakaminen muuttuu laadulliseksi jakamiseksi, joka antaa kummallekin osalle muuttuneen asun, asun, missä ei näy enää jälkeäkään sen alkuperäisestä olemuksesta. [917] Tätä vahvistaa lähinnä se, että *korko* ei esiinny tuotannolle yhdentekevänä jakona, joka tapahtuu »satunnaisesti» vain silloin, kun teollisuudenharjoittaja toimii vieraalla pääomalla. Myös silloin, kun hän toimii omalla pääomallaan, hänen voittonsa jakautuu *koroksi* ja *teollisuusvoitoksi*. Tällöin siis pelkkä määrällinen jako määritetään jo laadulliseksi jaoksi, joka on riippumaton siitä satunnaisesta seikasta, onko teollisuudenharjoittaja pääomansa omistaja vai ei-omistaja, laadulliseksi jaoksi, joka juontuu pääoman ja kapitalistisen tuotannon itsensä luonteesta. *Korko* ja *teollisuusvoitto* eivät ole vain kaksi eri henkilöille jaettua osuutta voitosta, vaan kaksi erityistä voiton *kategoriaa*, jotka ovat eri suhteessa pääomaan, siis suhteessa pääoman eri määrittelyihin. Tämä itsenäistyminen, aikaisemmin kehitellyistä perusteista riippumatta, vahvistuu sitäkin helpommin, kun *korkoatuottava pääoma* esiintyy historiallisena muotona ennen teollisuuspääomaa ja on edelleen olemassa sen rinnalla vanhassa muodossaan ja kun teollisuuspääoma alistaa sen yhtenä *erityisenä nuotonaan* kapitalistiselle tuotannolle vasta oman kehityksensä kulussa.

Pelkästään määrällinen jakaminen muuttuu siten laadulliseksi jakautumiseksi. Pääoma itse jakautuu. Sikäli kuin pääoma on kapitalistisen tuotannon *edellytys*, sikäli kuin se siis ilmaisee *työnehtojen vieraantuneen muodon*, ominaisesti yhteiskunnallisen suhteen, se realisoituu *korossa*. Se realisoi luonteensa pääomana *korossa*. Toisaalta, sikäli kuin pääoma toimii prosessissa, tämä prosessi ilmenee ominaisesti kapitalistisesta luonteestaan, ominaisesti yhteiskunnallisesta määrittelyksestään erotettuna—pelkkänä *työprosessina* ylipäänsä. Sikäli kuin kapitalisti näin ollen puuttuu prosessiin, hän ei puutu siihen kapitalistina, sillä hänen tämä luonteensa on diskontoitu *korossa*, vaan työprosessin ylipäänsä toimihenkilönä,

työläisenä, ja hänen työpalkkansa esiintyy *teollisuusvoitossa*. Kyseessä on erityinen työn laji — johtamistyö — mutta työlajithan ovat ylipäänsä keskenään erilaisia.

Näissä kahdessa lisäarvon muodossa eivät lisäarvon luonne, pääoman olemus ja kapitalistisen tuotannon luonne siis ole ainoastaan sumentuneet täydellisesti, vaan kääntyneet vastakohtakseen. Mutta myös pääoman luonne ja asu ovat tulleet täydelliseksi samassa määrin kuin esineiden subjektivointi, subjektien esineellistyminen [Versachlichung], ja syyn ja vaikutuksen kääntymisen ylösalaisin, uskonnollinen quidproquo*, pääoman puhdas muoto $R-R'$, esitetään ja ilmaistaan järjettömänä, ilman mitään välitystä. Samoin suhteiden luutuminen, niiden esittäminen ihmisten suhteina esineisiin, joilla on tietty sosiaalinen luonne, on muovautunut aivan toisella tavalla kuin tavaran yksinkertaisessa ja rahan jo monimutkaisemmassa mystifioinnissa. Transsubstantiaatio, fetisismi on tässä viety loppuun.

Korko sinänsä ilmaisee siis juuri työnehtojen olemisen pääomana yhteiskunnallisessa vastakohtaisuudessaan ja niiden muuttumisen henkilöityneiksi voimiksi työtä vastaan ja työn yli. Se on tiivistetty ilmaus työnehtojen *vieraantuneesta* luonteesta suhteessa subjektin toimintaan. Se esittää pääoman omistuksen tai pelkän pääomaomaisuuden keinona anastaa vieraan työn tuotteita, herruutena vieraaseen työhön. Mutta se esittää tämän pääoman luonteen jonakin, mikä kuuluu pääomalle tuotantoprosessin itsensä ulkopuolella, eikä suinkaan ole itse tämän tuotantoprosessin erityisen määrittelyn tulos. Korko ei esitä pääoman vieraantunutta luonnetta työn vastakohtana, vaan päinvastoin ilman suhdetta työhön, pelkkänä yhden kapitalistin suhteena toiseen, siis itse pääoman ja työn suhteelle täysin ulkoisena ja yhdentekevänä määrittelynä. Voiton jako kapitalistien kesken on sellaisenaan työläiselle yhdentekevää. Siis *korossa*, voiton asussa, jossa pääoman *vastakohtainen luonne* saa erityisen ilmauksen, se saa ilmauksen, jossa tämä vastakohtaisuus on sumentunut kokonaan ja se on nimenomaisesti jätetty syrjään. Sikäli kuin korko ylipäänsä

* — erehdys, vaihdos (joku jonkun sijasta). *Toim.*

esittää, paitsi rahan, tavaran jne. kykyä lisätä omaa arvoaan, lisäarvon niistä kasvavana, niiden luonnollisena hedelmänä, siis on pelkkä päämystifikaation ilmaus äärimmäisessä muodossa, sikäli kuin korko ylipäänsä esittää yhteiskunnallista suhdetta *sellaisenaan*, se ilmaisee [1918] vain kapitalistien välisen suhteen, ei suinkaan pääoman ja työn välistä suhdetta.

Toisaalta tämä *koron* muoto antaa voiton toiselle osalle *teollisuusvoiton laadullisen muodon*, teollisuuskapitalistin — ei kapitalistina, vaan *työläisenä* (teollisuudenharjoittajana) — työstä maksettavan työpalkan laadullisen muodon. Ne erityiset tehtävät, jotka kapitalistin on sellaisenaan suoritettava työprosessissa ja jotka kuuluvat hänelle juuri erotukseksi työläisestä, esitetään pelkkinä työtehtävinä. Hän luo lisäarvoa, ei siksi että työskentelee *kapitalistina*, vaan siksi että hän, kapitalisti, myös *työskentelee*. Aivan kuin kuningasta, joka kuninkaana komentaa nimellisesti armeijaa, ei asetettaisi komentamaan sitä sen vuoksi, että hän *komentaa*, esittää sotapäällikön osaa kuninkaanarvon omistajana, vaan että hän on kuningas, koska komentaa, hoitaa sotapäällikön tehtävää. Jos osa lisäarvosta erotetaan siten kokonaan riistoprosessista, niin toinen osa — teollisuusvoitossa — esitetään lisäarvon suorana vastakohtana, ei vieraan työn anastamisena, vaan oman työn luomana arvona. Tämä lisäarvon osa ei siis ole enää lainkaan lisäarvoa, vaan sen vastakohta, vastike tehdystä työstä. Koska [korkoatuottavan] pääoman *vieraantunut luonne*, sen vastakohtaisuus suhteessa työhön, on riistoprosessin, tämän *vieraantumisen todellisen toiminnan* ulkopuolella, on kaikkalainen vastakohtainen luonne poistettu itse tästä prosessista. Sen vuoksi *todellinen* riisto, se missä [kapitalistisen tuotannon] vastakohtainen luonne toteutuu ja vasta todella manifestoituu, ilmenee suoranaisesti vastakohtanaan, aineellisesti erityisenä työn lajina, mutta samaan työn yhteiskunnallisen määritykseen — palkkatyöhön — samaan työn *kategoriaan* kuuluvana. Riistämistyö samastetaan tässä sen työn kanssa, jota riistetään.

Tämä voiton yhden osan muuttuminen *teollisuusvoitoksi* juontuu toisen osan muuttumisesta *koroksi*. Toiselle lankeaa pääoman yhteiskunnallinen muoto — että se on

omaisuutta; toiselle pääoman taloudellinen tehtävä, sen tehtävä työprosessissa, mutta vapautettuna, abstrahoituna siitä yhteiskunnallisesta muodosta, missä sillä on tämä tehtävä. Miten tätä perustellaan oppineesti, sitä tarkastellaan lähemmin käsiteltäessä voiton apologettista esittämistä *valvontatyön* palkkana. Kapitalisti samastetaan tällöin *johtajaansa*, kuten jo Smith pani merkille.¹⁴¹

Osa palkoista kylläkin sisältyy teollisuusvoittoon (milloin johtaja ei saa tätä palkkaa). Pääoma esiintyy tuotantoprosessissa työn johtajana, sen komentajana (captain of industry) ja esittää siten toimeliasta osaa itse työprosessissa. Mutta sikäli kuin nämä tehtävät johtuvat kapitalistisen tuotannon ominaisesta muodosta — siis pääoman herruudesta työhön sille kuuluvana työvälineenä, pääoman luonteesta, pääoman, joka esiintyy *yhteiskunnallisena yksikkönä*, työn yhteiskunnallisen muodon subjektina, muodon, joka henkilöityy pääomassa valtana työhön — tämä riistämiseen liittyvä työ (joka voidaan myös siirtää johtajalle) on työtä, joka kyllä sisältyy tuotteen arvoon yhtä hyvin kuin palkkatyöläisenkin työ, aivan kuten *orjanomistusjärjestelmässä orjien valvojan työ* on maksettava yhtä lailla kuin itse työläisenkin työ. Jos ihminen on itsenäistänyt suhteensa omaan luontoonsa, ulkoiseen luontoon ja muihin ihmisiin *uskonnollisessa muodossa* niin, että nämä mielteet hallitsevat häntä, niin hän tarvitsee *pappeja* ja *heidän* työtään. Mutta tietoisuuden uskonnollisen muodon ja sen suhteiden kadotessa lakkaa myös tämä papin työ sisältymästä yhteiskunnalliseen tuotantoprosessiin. *Papin* mukana lakkaa papin työ ja samoin kapitalistin mukana työ, jonka hän suorittaa kapitalistina tai suorittaa toisella. (Orjuutta koskeva esimerkki esitettävä lainausten avulla.¹⁴²)

Muuten tämä apologia, voiton palauttaminen työpalaksi valvontatyön palkkana, kääntyy itse apologettoja vastaan; siinä, että englantilaiset [1919] sosialistit ovat oikeutetusti vastanneet: hyvä on, teidän pitää tulevaisuudessa saaman vain tavallisen johtajan palkka; teidän teollisuusvoittonne on palautettava asiallisesti eikä vain nimellisesti valvonta- tai johtamistyön palkkoihin.

{Tässä yhteydessä ei tietenkään voida paneutua tähän narrimaisuuteen ja joutavaan löpöttelyyn kaikkinen ristiriitaisuuksiin. Esimerkiksi teollisuusvoitto nousee ja laskee käänteisessä suhteessa sekä korkoon että maankorkoon. *Työn valvonnalla*, tietyllä määrällä työtä, jonka kapitalisti todella tekee, ei kuitenkaan ole sen kanssa mitään tekemistä, sen enempää kuin *työpalkan laskunkaan* kanssa. Tämän lajin työpalkalla on näet se ominainen piirre, että se laskee ja nousee käänteisessä suhteessa todelliseen työpalkkaan (sikäli kuin voiton suhdeluku on lisäarvon suhdeluvun määräämä; ja sikäli kuin kaikki *tuotannonehdot* pysyvät muuttumattomina, se on *yksinomaisesti* tämän lisäarvon suhdeluvun määräämä). Mutta tällaiset »pikku ristiriidat» eivät kumoa noiden töiden samuutta apologeettisen vulgaaritaloustieteilijän päässä. Työ, jonka kapitalisti tekee, pysyy ehdottomasti samana, maksaapa hän työpalkkoja vähän tai paljon, ovatpa työläiset paremmin tai huonommin palkattuja. (Aivan kuten työpäivästä maksettava työpalkka ei vaikuta itse työn määrään.) Vieläkin vähemmän. Sillä työläinen työskentelee voimaperäisemmin paremalla palkalla. Sitä vastoin kapitalistin työ on täysin määrätty, sen määrää laadullisesti ja määrällisesti se työmäärä, jota hänen on johdettava, ei tämän työmäärän palkka. Kapitalisti voi voimaperäistää työtään yhtä vähän kuin työläinen voi käsitellä puuvillaa enemmän kuin sitä on hänen saatavillaan tehtaassa.)

Englantilaiset sosialistit sanovat edelleen: johtamistoimi, valvontatyö voidaan yhtä lailla ostaa markkinoilta ja se on tuotettavissa ja niin ollen myös ostettavissa suhteellisesti yhtä huokealla kuin jokainen muukin työvoima. Kapitalistinen tuotanto itse on johtanut siihen, että pääomanomistuksesta (sekä oman että vieraan pääoman) kokonaan erotettua johtamistyötä on tarjolla liikamäärin. On tullut täysin tarpeettomaksi, että *kapitalistit* tekisivät tämän johtamistyön. Se on realiter* olemassa pääomasta irrallaan, ei teollisuuskapitalistin ja rahakapitalistin luulotellussa erossa, vaan teollisuusjohtajan jne. erossa kaiken lajin kapitalisteista. Paras

* — reaalisesti. *Toim.*

todistus: *ensiksi* työläisten itsensä perustamat osuuskunnalliset tehtaat. Ne todistavat, että tuotannon toimihenkilönä kapitalisti on tullut työläiselle tarpeettomaksi yhtä suuressa määrin kuin maanomistajan tehtävä näyttää kapitalistista itsestään tarpeettomalta porvarillisen tuotannon tehtävänä. *Toiseksi*, sikäli kuin kapitalistin työ ei johdu [tuotannon] prosessista kapitalistisena prosessina, ja lakkaa siis itsestään pääoman mukana, sikäli kuin se ei ole vain nimi vieraan työn riistämistoinnille, ts. sikäli kuin se johtuu työn yhteiskunnallisesta muodosta (yhteistyöstä, työnjaosta jne.), sikäli tämä työ on aivan yhtä riippumaton pääomasta kuin tämä yhteiskunnallisen työn muotokin niin pian kuin se on riisunut kapitalistisen verhonsa. Väite, että tämä työn valvonnan työ on välttämätön *kapitalistisena työnä*, kapitalistin toimintana, merkitsee vain sitä, että vulgaaritaloustieteilijä ei voi *kuvitella* pääoman kohdussa kehittynyttä yhteiskunnallista tuotantovoimaa eikä työn yhteiskunnallista luonnetta irrallaan tästä kapitalistisesta muodosta, sen momenttien vieraantumisen, vastakohtaisuuden ja ristiriidan muodosta, irrallaan sen nurinkääntymisestä ja vaihdoksesta. Ja juuri tätä me väitämme. [XV—919]

* * *

[XVIII—1142] {Kapitalistin todellinen voitto on suurimmaksi osaksi vieraannuttamisvoittoa ja kapitalistin »yksilöllisellä työllä» on erityisen suuri pelivara tällä alueella, missä ei ole kysymys lisäarvon luomisesta, vaan koko kapitalistiluokan kokonaisvoiton jakamisesta sen yksittäisten jäsenten kesken kaupan alueella. Tämä ei liikuta meitä tällä erää. Tietyt voiton lajit, esimerkiksi keinotteluun perustuvat, liikkuvat pelkästään tuolla alueella. Niiden tarkastelu ei siis lainkaan kuulu tähän. Osoittaa pikemminkin vain vulgaaritaloustieteen nauttimaista typeryyttä, että se — nimenomaan esittääkseen voiton »palkkana» — sekoittaa vieraannuttamisvoiton yhteen voiton kanssa, sikäli kuin tämä on peräisin lisäarvosta. Katso esimerkiksi arvon Roscher. Tällaisille aaseille on siis myös aivan luonnollista, että he sekoittavat eri tuotannonalojen kapitalistien laskentaerät ja

kompensaatioperusteet koko kapitalistiluokan kokonaisvoittoa jaettaessa kapitalistien harjoittaman työläisten riistämisen perusteisiin, niin sanoaksemme voiton sellaisenaan syntyperusteisiin.) [XVIII—1142]

[5) Oleellinen ero klassisen ja vulgaaritaloustieteen välillä. Korko ja maankorko tavarain markkinahinnan perustavina osina. Vulgaaritaloustieteilijöiden yritys antaa koron ja maankoron järjettömille muodoille järkevää ulkoasu]

[XV—919] *Korkoatuottavassa pääomassa* — voiton jakautumisessa koroksi ja teollisuusvoitoksi — pääoma on siis saanut esineellisimmän muotonsa, puhtaan fetissimuotonsa, ja lisäarvon luonne esitetään sellaisena, missä siitä ei ole jäljellä mitään. Pääoma — esineenä — ilmenee tässä arvon itsenäisenä lähteenä, arvoa luovana samalla tavalla kuin maa tuottaessaan maankoron ja työ tuottaessaan työpalkan (osaksi varsinaisen työpalkan, osaksi teollisuusvoiton). Tämän näkökannan edustajat ovat vieläkin sitä mieltä, että tavarain hinnasta on kylläkin edelleen maksettava työpalkka, korko ja maankorko, mutta ne maksetaan siitä, koska siihen sisältyvä maa luo maankoron, siihen sisältyvä pääoma koron ja siihen sisältyvä työ työpalkan; koska ne luovat nämä arvonosat, jotka juoksevat niiden vastaaville omistajille tai edustajille, [920] maanomistajalle, kapitalistille ja työläiselle (palkkatyöläiselle ja teollisuudenharjoittajalle). Se, että toisaalta tavaroiden hinta määrää työpalkan, maankoron ja koron, toisaalta koron, maankoron ja työpalkan hinta määrää tavaroiden hinnan, ei siis tältä näkökannalta ole millään muotoa ristiriita teoriassa tai, jos onkin, niin se on samalla todellisen hintojen liikkeen ristiriita, kehä.

Korkokanta kylläkin heilahtelee, mutta vain niin kuin muidenkin tavaroiden markkinahinta, kysynnän ja tarjonnan suhteen mukaan. Tämä ei kumoa korkoa pääomaan sisäisesti kuuluvana sen enempää kuin tavarainhintojen heilahtelut kumoavat hintoja tavaroiden määrityksinä,

Siten maa, pääoma ja työ ilmenevät toisaalta — sikäli kuin ne ovat maankoron, koron ja työpalkan lähteet ja nämä ovat tavaranhinnan perustavat osat — elementteinä, jotka luovat arvon; toisaalta ne ilmenevät — sikäli kuin ne virtaavat kunkin arvontuotantovälineen omistajalle, tuovat niille niiden luoman tuotteen arvonosan — tulolähteinä, ja maankoron, koron ja työpalkan muodot *jakautumisen* muotoina. (Kuten myöhemmin näemme, on vain johdonmukaista typeryyttä, että vulgaaritaloustieteilijät, kriittisen taloustieteen vastakohdana, käsittävät jakautumissuhteet vain tuotantosuhteiksi sub alia specie*, kun taas kriittiset taloustieteilijät erottavat ne, eivätkä havaitse niiden samuutta.)

Korukoatuottavassa pääomassa pääoma ilmenee *arvon* tai lisäarvon *itsenäisenä lähteenä*, jonka se omistaa rahana tai tavarana. Ja se on tämä lähde sinänsä, esineellisessä asussaan. Sen täytyy tosin mennä tuotantoprosessiin realisoidakseen tämän ominaisuutensa, mutta niin täytyy maan ja työnkin.

Näin ollen on ymmärrettävää, miksi vulgaaritaloustiede pitää muotoa »maa — maankorko, pääoma — korko, työ — työpalkka» parempana kuin muotoa, jota Smith ym. käyttävät osista, joista hinta muodostuu (tai pikemminkin osista, joihin hinta jakautuu), muotoa, jossa esiintyy »*pääoma — voitto*», jota käyttäen yleensäkin kaikki klassiset taloustieteilijät ilmaisevat pääomasuhteen sellaisenaan. Voittoon sisältyy vielä [vulgaaritaloustieteelle] häiritsevä suhde [tuotanto]prosessiin, ja lisäarvon ja kapitalistisen tuotannon tosi luonne — erotukseksi sen *ulkonaisesta hahmosta* — on vielä enemmän tai vähemmän havaittavissa oleva. Tästä tulee loppu, kun korko esitetään pääoman varsinaisena tuotteena ja samalla lisäarvon toinen osa, teollisuusvoitto, katoaa kokonaan joutuen työpalkan kategoriaan.

Klassinen poliittinen taloustiede yrittää palauttaa rikkauten erilaiset kiinteät ja toisilleen vieraat muodot analyysillä sisäiseen yhteyteensä ja kuoria niiltä asun, jossa ne ovat toistensa rinnalla yhdentekevinä; se haluaa käsittää sisäisen yhteyden erotukseksi ilmenemismuoto-

* — toisesta näkökulmasta katsoen. *Toim.*

jen moninaisuudesta. Niin ollen se palauttaa maankoron lisävoittoon, jolloin maankorko lakkaa olemasta erityinen *itsenäinen* muoto, ja se erotetaan näennäisestä lähteestään, maasta. Samoin se riisuu korolta sen itsenäisen muodon ja osoittaa sen voiton osaksi. Siten se on palauttanut kaikki tulon muodot ja kaikki itsenäiset asut, nimikkeet, joiden turvin ei-työläinen ottaa osan tavaran arvosta, yhteen voiton muotoon. Mutta voitto hajoaa lisäarvoksi, koska koko tavaran arvo hajoaa työksi; tavaraan sisältyvän työn maksettu osa hajoaa työpalkaksi ja sen ylimenevä osa siis maksamattomaksi työksi, eri oikeusperusteiden turvin haltuunotetuksi, mutta pääoman aikaansaamaksi lisätyöksi. Klassinen taloustiede joutuu tässä analyysissä silloin tällöin ristiriitaan itsensä kanssa; se yrittää usein suorittaa tuon palauttamisen, osoittaa eri muotojen lähteen samuuden välittömästi, ilman väljäseniä. Tämä seuraa kuitenkin välttämättä sen analyttisestä menetelmästä, [921] josta kritiikin ja käsittämisen täytyy alkaa. Sillä ei ole intressiä kehitellä geneettisesti eri muotoja, vaan palauttaa ne analyysin tietä sisäiseen yhteyteensä, koska se lähtee niistä annettuina edellytyksinä. Analyysi on kuitenkin välttämätön edellytys geneettiselle esitykselle, todellisen muotoutumisprosessin käsittämiseksi eri vaiheissaan. Klassinen taloustiede on lopulta puutteellinen ja virheellinen sen vuoksi, että se ei käsitä *pääoman perusmuotoa*, vieraan työn anastamiseen suuntautunutta tuotantoa, *historialliseksi* muodoksi, vaan yhteiskunnallisen tuotannon *luonnonmuodoksi*; juuri tuon käsityksen syrjäyttämiseksi se kuitenkin itse raivaa tietä analyysillaan.

Aivan toisin on laita *vulgaaritaloustieteen*, joka leviää vasta, kun taloustiede itse on analyysillaan hajottanut omat edellytyksensä, pannut ne horjumaan, kun siis vastakohta taloustieteelle on jo olemassa enemmän tai vähemmän taloustieteellisessä, utopistisessa, kriittisessä ja vallankumouksellisessa muodossa. Sillä poliittisen taloustieteen ja sen itsensä synnyttämän vastakohtan kehitys seuraavat kapitalistiseen tuotantoon sisältyvien yhteiskunnallisten vastakohtien ja luokkataisteluiden *todellista* kehitystä. Vasta kun poliittinen taloustiede on saavuttanut tietyn kehitystason — siis A. Smithin jäl-

keen — ja omaksunut vakiintuneita muotoja, eroaa siinä oleva elementti — ilmiöiden pelkkä jäljentäminen niiden mieltämisenä — sen vulgaariaines siitä erityiseksi taloustieteen esitykseksi. Siten *Say* erottaa *A. Smithin* läpi juoksevat vulgaarikäsitykset ja kiteyttää ne erilleen omaksi kristallisaatioksi. *Ricardon* ja hänen aikaansaamansa taloustieteen edelleen kehittymisen myötä saa myös vulgaaritaloustieteilijä uutta ravintoa (hänhän ei tuota itse mitään), ja mitä suuremman täydellisyyden taloustiede saavuttaa, siis tunkeutuu syvälle kohteeseensa ja kehittyy ristiriitaisena järjestelmänä, sitä itsenäisempänä sen oma vulgaariaines astuu sitä vastaan rikastuneena aineistolla, jonka se on järjestänyt omalla tavallaan, kunnes se lopulta saa parhaimman ilmauksensa akateemis-synkretistisenä ja eklektis-periaatteettomana kompilaationa.

Samassa määrin kuin taloustiede etenee syvemmälle, se ei ainoastaan itse esitä vastakohtia, vaan sen oma vastakohta astuu sitä vastaan yhteiskunnan taloudellisen elämän todellisten vastakohtien kehityksen myötä. Samassa määrin vulgaaritaloustiede tulee tietoisesti *apologeettisemmaksi* ja yrittää jaarittelemalla väkisin poistaa ajatukset, joihin vastakohtat sisältyvät. *Say* ilmenee niin muodoin vielä kriitikkona ja puolueettomana — koska hän löytää *Smithiltä* vastakohtat vielä suhteellisen kehittymättöminä — verrattuna esimerkiksi *Bastiatin*, ammattimaiseen sopusoinnun julistajaan ja apologettaan, joka kyllä tapasi vastakohtat sekä *Ricardon* taloustieteessä itse taloustieteen sisällä kehittyneinä että sosialismissa ja ajan luokkataisteluissa kehittyvinä. Tähän tulee lisäksi se, että varhemmissa vaiheissaan vulgaaritaloustiede ei vielä löydä ainesta täysin muokattuna, siis sen täytyy itse olla vielä enemmän tai vähemmän osallisena taloudellisten ongelmien ratkaisussa taloustieteen näkökannalta, kuten esimerkiksi *Sayn*, kun taas *Bastiatin* tehtävänä on vain plagioida ja järkeillä klasisisen taloustieteen *epämiellyttävä* puoli olemattomiin.

Bastiat ei kuitenkaan edusta vielä viimeistä vaihetta. Hän kunnostautuu vielä oppineisuuden puutteessa ja pelkästään pinnallisessa tuttavuudessa tieteen kanssa, tieteen, jota hän kaunistelee hallitsevan luokan eduksi,

Hänellä apologetiikka on vielä intohimoista, ja se onkin hänen varsinainen työnsä, koska hän ottaa taloustieteen sisällön muilta, niin kuin hänen tarkoituksiinsa sopii. Viimeinen muoto on *professoraalimuoto*, joka käy toimeen »historiallisesti» ja kerää viisaan maltillisesti kaikkialta »parhaan», jolloin kiinnostuksen kohteena eivät ole ristiriidat joita syntyy, vaan täydellisyys. Se on hengen riistämistä [922] kaikilta järjestelmiltä, niiden kärjen katkaisemista ja niiden kokoamista sopuisaksi otekoelmaksi. Apologetiikan kiivautta hillitsee tässä oppineisuus, joka suhtautuu hyväntahtoisen alentuvasti taloudellisten ajattelijoiden liioitteluihin antaen niiden vain erikoisuuksina niskennella mauttomassa vellissään. Koska tällaisia töitä ilmaantuu vasta sitten, kun poliittinen taloustiede on tieteenä saavuttanut kaarensa päätepisteen, ne ovat samalla tämän tieteen hautapaikka. (Tarvitsee tuskin mainita, että vulgaaritaloustiede on yhtä ylevänä sosialististen kuvitelmien yläpuolella.) Jopa Smithin, Ricardon jne. todellinenkin ajatus — eikä vain sen oma vulgaariaines — ilmenee tässä ajatuksettomana ja muutetaan vulgarismiksi. Muuan tämän lajin mestari on herra professori *Roscher*, joka on vaatimattomasti julistautunut poliittisen taloustieteen Thukydideeksi.¹⁴³ Roscherin yhtäläisyys Thukydideen kanssa perustuu ehkä siihen käsitykseen, mikä hänellä on Thukydideestä, että tämä nimittäin olisi alituisesti sekoittanut syyn ja vaikutuksen toisiinsa.

Korkoatuottavan pääoman muodossa käy tosin aivan selvästi ilmi, että pääoma ottaa vieraan työn hedelmät haltuunsa *ilman* työtä. Pääomahan ilmenee tässä sellaisessa muodossa, jossa se on erotettu tuotantoprosessista prosessina. Mutta vain tässä muodossa se voi tehdä sen ilman työtä, koska se itse asiassa astuu työprosessiin itsestään, ilman työtä elementtinä, joka itsessään luo *arvoa*, on arvon lähde. Jos se ottaakin osan tuotteen arvosta haltuunsa ilman työtä, niin se on myös luonut tuon osan ilman työtä, itse itsestään, *ex proprio sinu*.*

Klassisille ja niin muodoiin kriittisille taloustieteilijöille vieraantumisen muoto tuottaa vaikeuksia, ja he

* — uumenistaan. *Toim.*

yrittävät riisua sen analyysin avulla, vulgaaritaloustiede sitä vastoin tuntee olonsa täysin kotoiseksi vasta juuri tuossa *vieraantuneisuudessa*, jossa arvon eri osat ovat toisiaan vastassa: aivan niin kuin skolastikko tuntee olonsa kotoiseksi kaavassa jumala — isä, jumala — poika ja jumala — pyhä henki, niin vulgaaritaloustieteilijäkin kaavassa maa — maankorko, pääoma — korko, työ — työpalkka. Juuri tässä muodossahan nämä suhteet näyttävät ilmiössä olevan välittömästi yhteydessä toisiinsa, tässä muodossa ne siis elävät myös kapitalistisen tuotannon vankeina olevien tuotannon edustajien mielteissä ja tietoisuudessa. Vulgaaritaloustiede tuntee itsensä sitä yksinkertaisemmaksi, *luonnonmukaisemmaksi* ja yleishyödyllisemmäksi, sitä etääntyneemmäksi kaikkinaisesta teoreettisesta hiustenhalkomisesta, mitä enemmän se pitäytyy vain kääntämään tavanomaiset mielteet doktrinaariselle kielelle. Mitä vieraantuneemmassa muodossa se niin ollen käsittää kapitalistisen tuotannon muodostumat, sitä lähempänä se on tavallisen käsityksen elementtiä, sitä enemmän se siis on luonnollisessa elementissä.

Tämä tekee sitä paitsi sängen hyvän palveluksen apologetikalle. Sillä esimerkiksi kaavassa maa — maankorko, pääoma — korko, työ — työpalkka lisäarvon eri muodot ja kapitalistisen tuotannon asut [Gestalten] eivät ole toisiaan vastassa vieraantuneina, vaan vieraina ja yhdentekevinä, pelkästään erilaisina, *ilman vastakohtaisuutta*, Eri tulot juoksevat aivan eri lähteistä, yhdet maasta, toiset pääomasta, kolmannet työstä. Niillä ei siis ole toisiinsa mitään vihamielistä yhteyttä, koska niillä ei ylipäänsä ole mitään sisäistä yhteyttä. Jos ne nyt toimivatkin tuotannossa yhdessä, niin ne toimivat *harmonisesti*, sopusointua ilmaisten, aivan kuin esim. talonpoika, härkä, aura ja maa työskentelevät erilaisuudestaan huolimatta yhdessä sopusointuisesti maanviljelyksessä, todellisessa tuotantoprosessissa. Sikäli kuin niiden välillä esiintyy vastakohtaisuutta, niin se johtuu pelkästään kilpailusta siitä, kuka tuotannon edustajista ottaa enemmän haltuunsa tuotteesta, arvosta, jonka he ovat luoneet yhdessä. Jos tämä johtaakin satunnaisesti tappeluun, osoittautuu maan, pääoman ja työn välisen kilpailun

lopputulokseksi sitten kumminkin loppujen loppuksi, että [923] riidellessään keskenään jakamisesta ne ovat lisänneet tuotteen arvoa kilpailuinnollaan niin, että jokainen saa suuremman palasen, että itse niiden kilpailu esiintyy vain niiden sopusoinnun kannustavana ilmauksena.

Herra Arnd sanoo esimerkiksi *Rauta* arvostellessaan:

»Samoin tekijä sallii eräiden edeltäjiensä johtaa hänet lisäämään kolmeen kansallisen rikkauden elementtiin (työpalkka, pääomankorko ja maankorko) neljänneksi yrittäjävoiton; tällöin tuhoutuu koko *meidän tietemme* (!) »edelleen kehittymisen perusta, jonka A. Smith niin suurta harkintaa noudattaen laskee, minkä vuoksi käsillä olevassa teoksessa ei ole ajateltavissakaan mitään sellaista kehitystä.» (*Karl Arnd. Die naturgemässe Volkswirtschaft, gegenüber dem Monopoliengeste und dem Communismus, mit einem Rückblicke auf die einschlagende Literatur, Hanau 1845, s. 477.*)

»Pääomankorolla» herra Arnd tarkoittaa nimittäin *korkoa* (mts. 123). Tämän mukaan pitäisi nyt uskoa, että A. Smith hajottaa kansallisen rikkauden pääomankoroksi, maankoroksi ja työpalkaksi, vaikka hän juuri päinvastoin nimenomaisesti esittää voiton pääoman arvonlisäyksenä ja huomauttaa toistuvasti nimenomaan, että *korko* on aina vain voitosta *johdettu* muoto, sikäli kuin se ylipäänsä esittää lisäarvoa. Näin vulgaaritaloustieteilijä lukee lähteistään sellaista, mikä on aivan vastakaista niiden sisällölle. Smithin kirjoittaessa »voitto» lukee Arnd »korko». Mitähän hän mahtoi arvella A. Smithin »koron» tarkoittavan?

»*Meidän tietemme*» sama »harkitsevainen» kehittäjä tekee seuraavan mielenkiintoisen keksinnön:

»Hyödykkeiden luomisen luonnollisessa kulussa on ainoastaan *yksi* ilmiö, joka — täysin sivistyneissä maissa — näyttää josakin määrin säätelevän korkokantaa: tämä on se suhde, missä vuotuinen jälkikasvu lisää Euroopan metsien puumäärää. Tämä jälkikasvu tapahtuu täysin *riippumatta puiden vaihtoarvosta* (kuinka hullunkurisesti puut menettelevätkään pannaan jälkikasvuunsa toimeen »vaihtoarvostaan riippumatta!») »suhteessa 3—4 sataa kohti. Tämän vuoksi» (nimittäin sen vuoksi, että puiden jälkikasvu on täysin riippumaton niiden vaihtoarvosta niin paljon kuin niiden vaihtoarvo saattaneekin riippua niiden jälkikasvusta) »ei ole odotettavissa, että se» (korkokanta) »laskee alle sen tason, millä se on tällä hetkellä rikkaimmissa maissa» (mts. 124—125).

Tämä ansaitsee nimen »metsäperäinen korkokanta» ja sen keksijä on tehnyt itsensä lainaamassamme »meidän tiedettämme» käsittelevässä teoksessa huomatuksi myös »koiraveron» filosofina.¹⁴⁴

* * *

{Voitto (myös teollisuusvoitto) on suorassa suhteessa sijoitetun pääoman suuruuteen; sitä vastoin teollisuuskapitalistin saama *palkka* on käänteisessä suhteessa pääoman suuruuteen: se on huomattava pääoman ollessa pieni (koska kapitalisti on tällöin vieraan työn riistäjän ja omalla työllä elämisen välisessä asemassa), pääoman ollessa suuri se on häviävän pieni tahi kokonaan pääomasta erotettu, kuten palkatun johtajan tapauksessa. Osa johtamistyöstä johtuu pelkästään pääoman ja työn välisestä vihamielisestä vastakohtasta, kapitalistisen tuotannon antagonistisesta luonteesta, ja kuuluu sen *faux frais de production** aivan kuten $\frac{9}{10}$ kiertokulkuprosessin aiheuttamasta »työstä». Kapellimestarin ei tarvitse lainkaan olla orkesterin soittimien omistaja. Eikä hänen tehtävänsä johtajana kuulu, että hän keinottelisi orkesterin jäsenten ylläpitokustannuksilla tai olisi ylipäänsä missään tekemisissä heidän »palkkansa» kanssa. On hyvin merkillistä, että sellaiset taloustieteilijät kuin John Stuart Mill, jotka pitävät kiinni »koron» ja »teollisuusvoiton» muodoista muuttaakseen »teollisuusvoiton» valvontatyön palkaksi, myöntävät Smithin, Ricardon ja kaikkien mainitsemisen arvoisten taloustieteilijöiden tavoin, että keskimääräisen korkokannan, keskimääräisen koron suhdeluvun määrää keskimääräinen voiton suhdelu, joka Millin mukaan on käänteisessä suhteessa palkkatasoon — voitto ei siis ole mitään muuta kuin maksamatonta työtä, lisätyötä.

Sen, että valvontatyön palkat eivät lainkaan sisälly keskimääräiseen voiton suhdeluun todistaa parhaiten kaksi tosiasiaa:

[924] 1. Se, että osuustoiminnallisissa tehtaissa, joissa maksetaan palkkaa pääjohtajalle niin kuin kaikissa muis-

* — tuottamattomiin kustannuksiin, jotka ovat kuitenkin välttämättömiä annetuissa olosuhteissa. *Toim.*

sakin tehtaissa ja tämä hoitaa koko johtamistyön — valvojat ovat itse pelkkiä työläisiä — voiton suhdeluku on keskimääräisen voiton suhdeluvun yläpuolella eikä alapuolella;

2. se, että siellä, missä voitot ovat erityisillä, monopolisoimattomilla liiketoiminnan aloilla, kuten pikkukauppiaiden ja maanviljelijöiden jne. kohdalla, jatkuvasti korkealla keskimääräisen suhdeluvun yläpuolella, taloustieteilijät selittävät aivan oikein tämän johduvan siitä, että nämä ihmiset maksavat itse itselleen omat palkkansa. Milloin tällainen henkilö työskentelee yksin, koostuu hänen voittonsa 1. hänen pienen pääomansa koroista; 2. hänen palkoistaan; 3. siitä osasta lisääika, jonka hänen pääomansa tekee hänelle mahdolliseksi työskennellä itselleen toisten sijasta; osasta, jota ei ole ilmaistu jo korossa. Mutta jos hänellä on työläisiä, niin näiden lisääika tulee vielä lisäksi.

Arvoisa Senior (Nassau) muuttaa tietenkin myös *teollisuusvoiton* valvontatyön palkaksi. Mutta hän unohtaa nämä lorut heti, kun on kysymys käytännön kappailuista työläisten ja tehtailijan välillä, eikä doktrinaarisista fraaseista. Silloin hän vastustaa esimerkiksi työajan lyhentämistä, koska työpäivän ollessa esimerkiksi $11\frac{1}{2}$ tuntia työläiset työskentelisivät kapitalistille vain tunnin, ja tämä tunnin tuote muodostaisi hänen voittonsa (ottamatta lukuun *korkea*, jonka vuoksi he Seniorin laskujen mukaan työskentelevät myös yhden tunnin). Tässä siis teollisuusvoitto ei yhtäkkiä olekaan yhtä kuin se arvo, jonka kapitalistin työ lisää tavaraan tuotantoprosessissa, vaan yhtä kuin se arvo, jonka työläisten maksamaton lisätyö lisää tavaraan. Jos teollisuusvoitto olisi kapitalistin oman työn tuote, Seniorin ei olisi pitänyt valittaa, että työläiset työskentelevät ilmaiseksi kahden tunnin sijasta vain yhden. Vielä vähemmän hänen olisi pitänyt sanoa, että voittoa *ei ole lainkaan*, jos he työskentelevät $10\frac{1}{2}$ tuntia $11\frac{1}{2}$ sijasta. Hänen olisi pitänyt sanoa, että jos työläiset työskentelevät $11\frac{1}{2}$ tunnin sijasta vain $10\frac{1}{2}$, niin kapitalisti saa $11\frac{1}{2}$ tunnin valvontatyön palkan sijasta vain $10\frac{1}{2}$ tunnin valvontatyön palkan, siis menettää yhden tunnin valvontatyön palkan. Tähän työläiset olisivat vastanneet hänelle, että jos heille riit-

tää $10\frac{1}{2}$ tunnin tavallinen palkka, niin $10\frac{1}{2}$ tunnin *korkeamman palkan* täytyy riittää kapitalistille.

On käsittämätöntä, miten John Stuart Millin kaltaiset taloustieteilijät, jotka ovat ricardolaisia ja ilmaisevat periaatteen, että voitto on pelkästään yhtä kuin lisäarvo, lisätyö, jopa siinä muodossa, että voiton suhdeluku ja työpalkat suhtautuvat toisiinsa käänteisesti ja että palkkataso määrää voiton suhdeluvun (mikä tässä muodossa on väärin), miten tällaiset taloustieteilijät yhtäkkiä muuttavat teollisuusvoiton kapitalistin omaksi työksi, työläisten lisätyön sijasta, tai sitten he nimittävät vieraan työn riistämisen tehtävää työksi, jolloin itse asiassa on lopputuloksena, että tämän työn palkka on täsmälleen yhtä suuri kuin anastettu vieraan työn määrä tai että se riippuu suoraan riiston asteesta, eikä sen vaivan asteesta, minkä tämä riistäminen maksaa kapitalistille. (Sikäli kuin tämä työn riistämisen tehtävä vaatii todellista työtä kapitalistisessa tuotannossa, se saa ilmauksensa pääjohtajien palkoissa.) Sanon olevan käsittämätöntä, että palautettuaan (ricardolaisina) voiton sen perusainekseen taloustieteilijät antavat koron ja teollisuusvoiton vastakohtaan pettää itseään, teollisuusvoiton, joka on vain *naamioitu* voiton *muoto* ja jonka käsittäminen tällä tavoin itsenäiseksi perustuu tietämättömyyteen voiton olemuksesta. Yksi osa voitostahan esiintyy vain sen vuoksi *teollisuusvoittona*, toiminnasta prosessissa versoneena (oikeastaan toimivassa prosessissa, mikä kuitenkin sisältää samalla toimivan kapitalistin toiminnan) ja *sen vuoksi* kapitalistin työn ansiona, että toinen osa, *korke*, ilmenee pääomalle oliona, itsestään toimivana, itsenäisesti luovana oliona kuuluvana prosesseista riippumatta. Koska siis pääoma ja siitä versova lisäarvo selitetään koron nimisenä *mysteriksi*. Tämä käsitys, joka on kokonaan peräisin pääoman ulkoisimpia pinnalla olevia asuja heijastavista mielteistä, on ricardolaisen käsityksen suoranainen vastakohta ja täydellisesti ristiriidassa Ricardon arvokäsityksen kanssa. Sikäli kuin pääoma on arvona, sen arvo määräytyy siihen ennen sen prosessiin menoa sisältyvästä työstä. Sikäli kuin se menee prosessiin oliona, se menee siihen käyttöarvona, ja käyttöarvona se ei voi milloinkaan luoda vaih-

toarvoa, käytettiinpä sitä miten tahansa. Tässä nähdään, miten hienosti ricardolaiset ymmärtävät omaa mestariaan. Rahakapitalistiin verrattuna teollisuuskapitalisti pistää tietysti aivan oikeutetusti taskuunsa osan lisätyöstä, koska hän, toimiva kapitalisti, todella pusertaakin tämän lisätyön esiin. Rahakapitalistiin verrattuna hän on työläinen, mutta *työläinen kapitalistina, ts. vieraan työn riistäjänä*. [925] Että työläisten työn riistäminen maksaa kapitalistille työtä ja että heidän on niin ollen maksettava hänelle tästä riistämisestä, on sitä vastoin suhteessa työläisiin *hullunkurinen puolustelu*; se on orjavoudin puolustelu suhteessa orjiin.}

* * *

Yhteiskunnallisen tuotantoprosessin jokainen edellytys on samalla sen tulos, ja sen jokainen tulos ilmenee samalla edellytyksenä. Kaikki *tuotantosuhteet*, joissa prosessi liikkuu, ovat niin muodoin sekä sen tuotteita että sen ehtoja. Mitä enemmän tutkimme sen asua sellaisena kuin se todella ilmenee, sitä paremmin näemme, että viimeisessä muodossa se kiinteytyy yhä enemmän niin, että nämä ehdot ilmenevät prosessista riippumatta sitä määräävinä ja että prosessissa kilpailevien omat suhteet ilmenevät heille esineellisinä ehtoina, esineellisinä voimina, olioiden määrityksinä — sitäkin enemmän kun kapitalistisessa tuotannossa jokainen, jopa yksinkertaisinkin elementti kuten esimerkiksi tavara, on jo nurinkääntymä, antaa henkilöiden välisten suhteiden jo ilmetä olioiden ominaisuuksina ja henkilöiden suhteina näiden olioiden ominaisuuksiin.

{»Korko on korvaus säästöjen tuottavasta käytöstä; voitto sanan varsinaisessa merkityksessä on korvaus *valvontatoimesta tämän tuottavan käytön aikana*.» (»Westminster Review»¹⁴⁶, tammi-kuu 1826, s. 107.)

Tässä korko on siis korvaus siitä, että raha jne. käytetään pääomana; se versoo siis pääomasta sellaisenaan, pääomasta, jolle maksetaan korvaus sen pääomaominaisuudesta. Teollisuusvoitto sitä vastoin on korvaus pääoman tai kapitalistin toiminnasta »tämän tuottavan käytön aikana», ts. itse tuotantoprosessissa.} [925].

[925] *Korko* on vain osa voittoa, osa, jonka teollisuuskapitalisti, toimiva kapitalisti maksaa pääoman omistajalle. Koska hän voi ottaa lisätyötä haltuunsa vain pääoman (rahan, tavarahan) jne. avulla, hän maksaa osan sille, joka hankkii hänelle tämän välineen. Ja jälkimmäinen, joka haluaa nauttia rahasta pääomana panematta sitä toimimaan pääomana, voi tehdä tämän vain tyytyesään osaan voitosta. He ovat tosiasiallisesti liikekumppaneita: toinen on pääoman juridinen omistaja, toinen taloudellinen omistaja — niin kauan kuin käyttää sitä. Mutta koska voitto ilmaantuu vasta tuotantoprosessista, on vasta sen tulos ja on vasta tuotettava, on *korko* itse asiassa vain vaade osaan lisätyöstä, joka vielä on tehtävä, oikeusperuste tulevaan työhön, vaade vielä syntymättömän tavarahan *yhteen arvo-osaan*; korko on siis vasta tulosta prosessista, jonka kulun vaatiman ajanjakson lopussa se vasta erääntyy.

[926] Pääoma ostetaan (ts. lainataan korkoa vastaan) ennen, kuin siitä maksetaan. Raha toimii tässä maksuvälineenä kuten työvoiman ym. tapauksessa. Pääoman hinta — korko — sisältyy niin ollen teollisuudenharjoittajan sijoitukseen (sijoitukseen itselleen, jos hän toimii oman pääoman avulla) yhtä lailla kuin sen puuvillankin hinta, joka myös on ostettu esimerkiksi tänään, mutta joka on maksettava ehkäpä vasta kuuden viikon kuluu. Korkokannassa — rahan markkinahinnassa — tapahtuvat heilahtelut vaikuttavat asiaan yhtä vähän kuin muidenkin tavaroiden markkinahintojen heilahtelut. Päinvastoin rahan — korkoatuottavan pääoman nimi rahapääomana — markkinahinnan määrää rahamarkkinoilla ostajien ja myyjien kilpailu, kysyntä ja tarjonta aivan kuin kaikkien muidenkin tavaroiden markkinahinnan. Tämä rahakapitalistin ja teollisuuskapitalistin välinen taistelu on vain yksi taistelu voiton jakamisesta, osuudesta, joka jaossa tulee kummankin osapuolen osalle. Suhde itse (kysyntä ja tarjonta) on molempien ääripäidensä tavoin itsekin tuotantoprosessin tulos tahi, tavanomaisesti sanoen, liiketoiminnan kulloisenkin tilan — sen kulloisenkin tilan, jossa uusintamisprosessi ja sen elementit ovat — [määräämä]. Mutta muodon ja ilmiön puolesta tämä taistelu määrää pääoman *hinnan* (koron) ennen sen

astumista uusintamisprosessiin. Tämä määrittäminen tapahtuu tosiaankin varsinaisen tuotantoprosessin ulkopuolella, siitä riippumattomien olosuhteiden määräämisenä, ja tämä hinnanmäärittäminen ilmenee pikemminkin yhtenä niistä edellytyksistä, joiden vallitessa prosessin on tapahduttava. Taistelu ei siis näytä määrittävän vain omistusoikeusperustetta tiettyyn osaan tulevasta voitosta, vaan näyttää antavan itse tämän osan pikemminkin mennä tuotantoprosessiin edellytyksenä, pääoman hintana, eikä tulla siitä tuloksena, aivan kuten tavaran hinta tai työpalkka menee edellytyksenä tuotantoprosessiin, vaikka ne itse asiassa tulevat siitä alituisesti — uusintamisprosessissa. Tavaran hinnan jokainen perusosa lakkaa esittämästä teollisuuskapitalistiin nähden lisäarvoa (*surplus value*), sikäli kuin se ilmenee sijoituksena ja sisältyy jo olemassa olevana tavaran hintana tuotantohintaan [*Produktionspreis*]. Se voiton osa, joka niin muodoin menee pääoman hintana prosessiin, lasketaan sijoituksiin, eikä se siten ilmene lisäarvona, vaan muuttuu prosessin *tuotteesta* sen yhdeksi annetuksi edellytykseksi, *tuotannonehdoksi*, joka sellaisenaan, itsenäisessä muodossa, menee prosessiin ja määrää sen tuloksen.

(Jos esimerkiksi korkokanta laskee ja markkinasuhteet vaativat tavaroiden halventamista niiden kustannushintojen alle, niin teollisuudenharjoittaja voi alentaa tavaran hintaa alentamatta teollisuusvoiton suhdelukua; hän voi jopa alentaa hintaa ja saada korkeamman teollisuusvoiton, mikä kylläkin esiintyisi pelkästään omalla pääomalla toimivalle teollisuudenharjoittajalle voiton suhdeluvun, bruttovoiton laskuna. Kaikki, mikä esiintyy *annettuna tuotannonehtona*, kuten tavaroiden, työpalkan ja pääoman hinta, ts. näiden elementtien markkinahinnat, vaikuttaa puolestaan määräävästi takaisin tavaran kulloiseenkin *markkinahintaan*, ja erityisen tavaran todellinen *kustannushinta* toteutuu vain markkinahintojen heilahtelun puitteissa, on vain näiden markkinahintojen itsestään tasoittuminen, aivan kuten tavaroiden *arvot* toteutuvat yksistään kaikkien eri tavaroiden kustannushintojen tasoittumisessa. Näin ollen vulgarin — olipa hän kapitalistin tietoisuuden teoretisoija tai käytännön kapitalisti — kehäpäättelmä: tavaroiden hin-

nat määräävät työpalkan, koron, voiton ja maankoron, ja kääntäen työn, koron, voiton ja maankoron hinnat määräävät tavaroiden hinnat, on vain *sen kehäliikkeen ilmaus*, jossa yleiset lait toteutuvat ristiriitaisesti todellisessa liikkeessä ja ilmiössä.)

Yksi lisäarvon osa, *korke*, ilmenee siis prosessiin menevän pääoman *markkinahintana*, eikä niin ollen lisäarvona, vaan tuotannonehtona. Tämä seikka, että kaksi kapitaliluokkaa, prosessissa oleva ja prosessin ulkopuolella oleva, jakaa lisäarvon, esiintyy siten, että osa lisäarvosta tulee pääomalle prosessin ulkopuolella, toinen osa prosessissa. Jakautumisen kiinnilyöminen etukäteen esiintyy yhden osan riippumattomuutena toisesta; yhden osan riippumattomuutena itse prosessista; lopuksi olion, *rahan, tavar*an, sisäisenä ominaisuutena, mutta näiden olioiden ominaisuutena *pääomana*, mikä taas ei esiinny suhteen ilmauksena, vaan siten, että tämä raha, tavara on *teknologisesti* määrätty työprosessiin; tämän määrityksen nojalla niistä tulee pääomaa; näin määritettyinä ne ovat itse työprosessin yksinkertaisia elementtejä, [927] ja siis *sellaisina työprosessin elementteinä pääomaa*.

Ei ole mitään salaperäistä siinä, että tavaran arvo hajoaa osaksi siihen sisältyvien tavaroiden arvoksi, osaksi työn arvoksi, ts. maksetuksi työksi, osaksi maksamattomaksi, mutta siitä huolimatta yhtä lailla myytävissä olevaksi työksi; eikä siinä, että maksamattomasta työstä muodostuva tavaran arvon osa, lisäarvo, hajoaa koroksi, teollisuusvoitoksi ja maankoroksi, ts. että tämän kokonaislisäarvon välittömän haltuunottajan ja »tuottajan» täytyy antaa siitä pois osia, yksi osa maanomistajalle, toinen pääoman omistajalle ja että hän saa siten itselleen jäävän kolmannen osan vain erinimisenä kuin korko ja maankorko, lisäarvo ja itse voitto — teollisuusvoittona. Lisäarvon, siis tavaran arvon yhden osan hajottaminen näihin erityisiin nimikkeisiin, kategorioihin, on hyvin ymmärrettävää eikä millään tavoin ristiriidassa itse arvon lain kanssa. Mutta koko asia mystifioituu sen vuoksi, että lisäarvon eri osat saavat itsenäisen muodon, että ne juoksevat eri henkilöille, että niihin kohdistuva oikeusperuste perustuu eri elementteihin, ja lopulta sen vuoksi, että nämä eri osat asettuvat edellytyksinä

itsenäisesti prosessia vastaan. Osista, joihin arvo voidaan hajottaa, ne muuttuvat itsenäisiksi elementeiksi, jotka *konstituovat*, siis perustavat ja muodostavat, arvon, muuttuvat *konstituoviksi elementeiksi*. Tällaisia ne ovat markkinahintaan nähden. Niistä tulee todella sen konstituovia elementtejä. Se, miten tämä niiden näennäinen riippumattomuus prosessin ehtona on sisäisen lain säätelmä, ja miten ne ovat vain *näennäisesti* riippumattomia, ei ilmene tuotantoprosessin minään hetkenä eikä myöskään vaikuta määräävänä, tietoisena motiivina. Aivan päinvastoin. Tämä tuloksen näennäisyys itsenäisenä edellytyksenä saa suurimman mahdollisen kiinteytensä niin pian kuin *lisäarvon osia* sisältyy hintaan tuotannonehtojen hintoina.

Ja näin on asia koron ja maankoron tapauksessa. Ne kuuluvat teollisuuskapitalistin ja viljelijän sijoituksiin. Ne eivät esiinny tässä enää maksamattoman lisätyön, vaan maksetun lisätyön, siis sellaisen lisätyön ilmauksena, josta on maksettu vastike tuotantoprosessissa, ei tosin työläiselle, jonka lisätyötä se on, vaan toisille henkilöille, pääoman ja maan omistajille. Korke ja maankorke ovat työläiseen nähden lisätyötä, mutta ne ovat vastikkeita [raha] kapitalistiin ja maanomistajaan nähden, joille ne on maksettava. Niin ollen ne eivät ilmene lisäarvona, vielä vähemmän lisätyönä, vaan tavaroiden »pääoma» ja »maa» *hintoina*, sillä ne maksetaan [raha] kapitalistille ja maanomistajalle vain tavaranomistajina, vain näiden tavaroiden omistajina ja myyjinä. Koroksi hajoava tavarantarvon osa ilmenee niin muodoin pääomasta maksetun *hinnan uusintamisena*, ja maankoroksi hajoava osa maasta maksetun hinnan *uusintamisena*. Nämä hinnat ovat siis kokonaishinnan *konstituovia osia*. Teollisuuskapitalistin kannalta asia ei ainoastaan *näytä olevan* näin; hänen kannaltaan korke ja maankorke todella konstituovat osan hänen sijoituksistaan ja kun ne toisaalta ovat hänen tavaransa *markkinahinnan* määräämiä — markkinahintana tämä on tavaranto määritys, jossa sosiaalinen prosessi tai sen tulos ilmenee tavaraan kuuluvana määrityksenä, ja tämän prosessin heilahtelut, sen liike tavaranto hinnan heilahteluna — niin *markkinahinta* on toisaalta niiden määräämä, aivan niin kuin

puuvillan markkinahinta määrää langan markkinahinnan, toisaalta taas langan markkinahinta puuvillan kynnän, siis sen markkinahinnan.

Mennessään tuotantoprosessiin tavaroiden — tavaran »maa» ja tavaran »pääoma»— *hintoina* lisäarvon osat »korke ja maankorke» ovat olemassa muodossa, joka ei ainoastaan peitä niiden todellista alkuperää, vaan suoraan kieltää sen.

Se, että lisätyö, *maksamaton* työ menee kapitalistiseen tuotantoprosessiin yhtä oleellisena kuin *maksettu* työ, ilmenee tässä niin, että työstä eriävistä tuotannon-elementeistä — maasta ja pääomasta — on maksettava eli että hintaan sisältyy sijoitettujen tavaroiden hinnasta ja työpalkasta eriäviä *kustannuksia*. Lisäarvon osat — korke ja maankorke — ilmenevät tässä kustannuksina, riistävän kapitalistin sijoituksina.

Keskimääräinen voitto sisältyy määräävänä tavaroiden tuotantohintoihin, siis jo tässä lisäarvo ei ole tuloksesta, vaan edellytyksenä; ei yhtenä osana, joksi tavaran arvo hajoaa, vaan tavaran *hinnan* konstituoivana osana. Mutta *keskimääräinen voitto*, kuten *tuotantohinta* itsekkin, on enemmänkin ideaalisesti määräävä ja ilmenee samalla sijoitusten yli menevänä lisänä [928] ja varsinaisesta kustannushinnasta eriävänä hintana. Sen, saadaanko keskimääräinen voitto vai ei, onko voitto suurempi tai pienempi kuin *markkinahintaa vastaava* — siis prosessin välitöntä tulosta vastaava, määrää uusintaminen tai pikemminkin uusintamisen laajuus; se määrää, kuinka paljon jollakin alalla olevasta pääomasta vedetään pois tai sijoitetaan, samoin sen, missä suhteessa vasta kasatut pääomat virtaavat näille erityisille aloille, ja lopulta sen, missä määrin nämä erityiset alat esiintyvät ostajina rahamarkkinoilla. Sitä vastoin *korossa* ja *maankorossa* lisäarvon osat esiintyvät yksittäin aivan kiinteässä muodossa edellytyksenä yksittäiseen tuotantohintaan nähden, ja ne ennakoitaan sijoituksina.

* * *

{*Kustannuksiksi* [*Kosten*] voidaan nimittää sijoituksia, sitä, minkä kapitalisti maksaa. Näin ollen voitto esiintyy näiden kustannusten yli jäävänä lisänä. Tämä koskee

yksittäisiä tuotantohintoja. Ja sijoitusten määräämiä hintoja voidaan siten nimittää kustannushinnoiksi¹⁴⁶.

Tuotantokustannuksiksi [*Produktionskosten*] voidaan nimittää keskimääräisen voiton — siis sijoitetun pääoman hinnan ynnä keskimääräisen voiton — määräämiä hintoja, koska tämä voitto on uusintamisen ehto, ehto, joka säätelee pääomien jakautumista eri aloille. Nämä hinnat ovat *tuotantohintoja* [*Produktionspreise*].

Lopuksi se todellinen työn (esineellistetyn ja välittömän) määrä, jonka tavaran tuottaminen maksaa, on sen *arvo*. Tämä arvo muodostaa itse tavaran todelliset tuotantokustannukset. Sitä vastaava hinta on vain arvo rahassa ilmaistuna.

Termiä »tuotantokustannukset» [*Produktionskosten*] käytetään vaihtelevasti kaikissa kolmessa merkityksessä.}

* * *

Jos lisäarvoa ei lainkaan usinnettaisi, niin lisäarvon mukana lakkaisi luonnollisesti sekä sen koroksi että maankoroksi nimitetty osa, samoin lakkaisi tämän lisäarvon *ennakointi* eli se, että lisäarvo sisältyy tavaroiden *hintana* tuotantokustannuksiin. Olemassa oleva arvo, joka menee tuotantoprosessiin, ei silloin ylipäätään tulisi siitä *pääomana* eikä voisi sen vuoksi myöskään mennä *pääomana* uusintamisprosessiin tahi tulla lainatuksi *pääomana*. Siis juuri samojen suhteiden — kapitalistisen tuotannon ehtoina olevien suhteiden — jatkuva uusintaminen ei ainoastaan anna niiden ilmetä tämän prosessin yhteiskunnallisina muotoina ja tuloksina, vaan samalla sen pysyvinä *edellytyksinä*. Mutta tällaisia ne ovat vain sen itsensä alituisesti *asettamina*, luomina, *tuottamina* edellytyksinä. Tämä uusintaminen ei ole kuitenkaan tietoista, ja se ilmenee pikemminkin vain näiden suhteiden jatkuvassa olemassaolossa *edellytyksinä* ja tuotantoprosessia hallitsevina *ehtoina*. Osista, joihin esimerkiksi tavaranarvo hajoaa, ne muuttuvat sen *konstituoiviksi* osiksi, jotka ovat itsenäisinä toisiaan vastassa ja niin ollen itsenäisinä osina myös *yhteyttään* vastassa, yhteyttään, joka ilmenee pikemminkin niiden *yhdistelmänä*. Porvari näkee, että tuotteesta tulee jatkuvasti tuotan-

nonehto. Mutta hän ei näe, että itse ne tuotantosuhteet, ne yhteiskunnalliset muodot, joissa hän tuottaa ja jotka ilmenevät hänelle annettuina, luonnollisina suhteina, ovat tämän ominaisesti yhteiskunnallisen tuotantotavan pysyvä tuote — ja vain sen vuoksi sen pysyvä edellytys. Eri suhteet ja momentit eivät ainoastaan itsenäisty ja omaksu näennäisesti toisista riippumatonta olemassaolotapaa, vaan ne esiintyvät esineiden välittöminä ominaisuuksina, ne omaksuvat esineellisen asun.

Siten kapitalistisen tuotannon edustajat elävät lumotussa maailmassa ja heidän omat suhteensa ilmenevät heille olioiden, tuotannon aineellisten elementtien ominaisuuksina. Mutta juuri viimeisissä, välitetyimmissä muodoissa — muodoissa, joissa välitys ei ainoastaan ole samalla tullut näkymättömäksi, vaan on ilmaistu suoranaishen vastakohtanaan — pääoman asut ilmenevät tuotannon todellisina vaikuttavina voimina ja välittöminä edustajina. Korkeatuottava pääoma on henkilöitynyt rahakapitalistissa, teollisuuspääoma teollisuuskapitalistissa, maankorkoa tuottava pääoma landlordissa maanomistajana ja lopuksi työ palkkatyöläisessä. Näinä kiinteinä asuina, henkilöityneinä itsenäisiksi persooniksi, jotka samalla esiintyvät pelkkinä henkilöityneiden esineiden edustajina, ne astuvat kilpailuun ja todelliseen tuotantoprosessiin. Kilpailu edellyttää tämän sisäisten yhteyksien ulkoistumisen. Nämä asut ovat kilpailun luontoa vastaavia luonnonhistoriallisesti olemassa olevia muotoja, ja niiden ilmiössä pinnalla kilpailu [929] itse on vain tämän nurinkääntyneen maailman liikettä. Sikäli kuin tässä liikkeessä toteutuu sisäinen yhteys, se ilmenee salaperäisenä lakina. Paras todistus tästä on itse poliittinen taloustiede, tiede, joka pyrkii löytämään kätkeyn yhteyden jälleen. Tämä kaikki astuu kilpailuun tässä ulkoisimmassa, viimeisessä muodossa. Esimerkiksi markkinahinta ilmenee tässä hallitsevana elementtinä, aivan kuten korkokanta, maankorko, työpalkka ja teollisuusvoitto arvon konstituivina elementteinä ja maan hinta ja pääoman hinta annettuina kustannuserinä, joiden pohjalla liiketoimintaa harjoitetaan.

Olemme nähneet, kuinka A. Smith ensin hajottaa arvon työpalkaksi, voitoksi (koroksi) ja maankoroksi, ja

esittää nämä sitten kääntäen tavaroiden hintojen konstituivina osina.* Ensimmäisessä muotoilussa hän ilmaisee salaisen yhteyden, toisessa ilmiön.

Jos mennään vielä lähemmäksi ilmiöpintaa, niin keskimääräisen voittosuhteen lisäksi voidaan korko ja jopa maankorkokin esittää tavaranhintojen (nimittäin *markkinahintojen*) konstituivina osina. Korko voidaan esittää konstituivana osana aivan suoraan, koska se sisältyy kustannushintaan. Joskaan maankorko — maan hintana — ei määrää tuotteen hintaa välittömästi, niin se määrää kuitenkin tuottamistavan, sen, keskitetäänkö suuri määrä pääomaa pienelle maa-alalle vai hajautetaanکو pieni määrä pääomaa suurelle maa-alalle; sen, minkä lajin tuotetta, karjaa vai viljaa tuotetaan — tuotetta, jonka markkinahinta parhaiten kattaa maankoron, sillä korko on maksettava ennen kuin sopimuskausi on kulunut umpeen. Jotta maankorko ei siis muodostaisi mitään vähennystä teollisuusvoitosta, muutetaan niittyä pelloksi, peltoa niityksi jne. Siten maankorko ei määrää yksittäisen tuotteen markkinahintaa suoraan, vaan epäsuorasti jakaessaan tuotelajien määräsuhteet siten, että kysyntä ja tarjonta aikaansaavat jokaiselle edullisimman hinnan niin, että korko voidaan maksaa. Ja jos maankorko ei määrääkään suoraan esimerkiksi viljan markkinahintaa, niin se määrää suoraan karjan jne. markkinahinnan, ts. niillä aloilla tuotettujen tuotteiden hinnan, joilla korkoa ei määrää oman tuotteen markkinahinta, vaan viljanviljelyyn käytetyn maan tuotetaman koron taso. Esimerkiksi lihasta maksetaan teollisesti kehittyneissä maissa aina liikaa, ts. ei ainoastaan paljon yli tuotantohinnan, vaan myös yli sen arvon. Sillä sen hinnasta ei ole maksettava ainoastaan sen tuotantokustannukset, vaan myös se maankorko, jonka maa tuottaisi viljan viljelyksessä. Muuten suuren karjan lihasta saataisiin vain hyvin vähän tai ei lainkaan *absoluuttista maankorkoa* — tässä tapauksessahan pääoman elimellinen kokoonpano on paljon lähempänä [teollisuuden pääoman kokoonpanoa], jollei pysyvän pääoman enemmyyks ole tässä peräti vielä suurempi. Maankorko, joka lihasta maksetaan ja joka sisältyy suoraan sen hintaan, on kuitenkin

* Ks. *Marx, Engels. Werke*, Bd. 26. 1, S. 65—69. *Toim.*

sen absoluuttisen ynnä differentiaalikoron määräämä, jonka maa tuottaisi viljelysmaana. Useimmissa tapauksissa tässä ei ole olemassa myöskään tätä differentiaalikorkoa. Paras todistus on se, että liha tuottaa maankorkoa sellaisella maalla, jolla vilja ei tuota maankorkoa.

Jos siis *voitto* sisältyy määräävänä tuotantohintaan, voidaan sanoa, että työpalkka, korko ja tietyssä määrin maankorko sisältyvät määräävinä markkinahintaan ja varmasti määräävinä tuotantohintaan. Tietenkin koko juttu palautuu lopuksi työajan määräämään arvoon; sillä koron liike on ylimalkaan voiton määräämä; toisaalta taas viljakorko on osaksi voiton suhdeluvun, osaksi maataloustuotteen arvon ja eri mailla tuotettujen eri arvojen markkina-arvoksi tasoittumisen määräämä; voiton suhdeluku taas on osaksi työpalkan, osaksi pysyvää pääomaa tuottavien tuotannonalojen työn tuottavuuden määräämä — siis loppujen lopuksi työpalkan korkeuden ja työn tuottavuuden määräämä; työpalkka taas hajoaa tavaran yhden osan vastikkeeksi (ts. työpalkka on yhtä kuin tietty tavaraan sisältyvä maksetun työn osa, *voitto* yhtä kuin siihen sisältyvä maksamattoman työn osa); lopuksi työn tuottavuus voi vaikuttaa vain kahdella tavalla tavaroiden hintaan, niiden arvoon vähentäen sitä, niiden lisäarvoon kohottaen sitä. Kustannushinta ei ole mitään muuta kuin sijoitettujen pääomien arvo ynnä niiden tuottama lisäarvo, jaettuna erityisten alojen kesken niiden kokonaispääomasta muodostamien osuuksien mukaan. Siten kustannushinta hajoaa arvoksi, joskaan ei yksittäisen alan, vaan kokonaispääoman kannalta tarkasteltuna. Toisaalta eri alojen pääomien kilpailu palauttaa markkinahinnat kullakin alalla alituisesti kustannushintaan. Kapitalistien kilpailu kullakin erityisellä alalla pyrkii palauttamaan markkinahinnan sen markkina-arvoon. Eri alojen kapitalistien kilpailu palauttaa markkina-arvot yhteisiin kustannushintoihin.

Ricardo vastustaa sitä, miten *Smith* konstituoii arvon sen itsestään määräytyvien osien avulla. Mutta ei johdonmukaisesti. Muuten hän ei voisi väitellä *Smithin* kanssa siitä, sisältyvätkö *voitto*, työpalkka ja maankorko, tai kuten hän itse sanoo, vain *voitto* ja työpalkka hintaan, ts. sisältyvätkö ne siihen *konstituoivina*. Analyyt-

tisesti katsoen ne sisältyvät siihen heti, kun ne maksetaan. Ricardon täytyisi pikemminkin sanoa: jokaisen tavaran hinta voidaan hajottaa voitoksi ja työpalkaksi, joidenkin (ja epäsuorasti hyvin monien) tavaroiden hinta voidaan hajottaa voitoksi, maankoroksi ja työpalkaksi. Mutta ne eivät konstituoi *minkään* tavaran arvoa, [930] koska ne eivät *muodosta yhteen laskettuina* tavaran arvoa itsenäisinä ja de propriis fontibus* virtaavina tietyn suuruisina voimina, vaan tavaran arvo — kun se on annettu — voidaan jakaa hyvin erilaisissa suhteissa noihin osiin. Ne — voitto, työpalkka ja maankorko — eivät ole annettuja suureita, joiden yhteenlaskeminen tai yhdistäminen määrää *arvon* suuruutta, vaan sama *arvosuure*, tietty *arvomäärä*, jakautuu työpalkkaan, voittoon ja maankorkoon, näihin kolmeen kategoriaan, ja eri olosuhteiden vallitessa hyvin eri tavoin.

Oletetaan, että tuotantoprosessi toistuu jatkuvasti samojen ehtojen vallitessa, ts. että uusintaminen tapahtuu samoilla ehdoilla kuin tuotanto, mikä edellyttää työn tuottavuuden pysymistä muuttumattomana tai ainakin sitä, että tuottavuuden vaihtelu ei muuta eri tuotannonedustajien suhteitä; jos siis itse tavaroiden arvot nousisivat tai laskisivat tuotantovoiman muutosten seurauksena, niin tavaran arvon jakautuminen tuotannonedustajien kesken pysyisi samana. Tässä tapauksessa olisi tosin teoreettisesti epätarkkaa sanoa, että arvon eri osat määräävät kokonaisuuden arvon tai hinnan, mutta olisi käytännöllistä ja oikein sanoa, että ne konstituivat sen, mikäli konstituomisella tarkoitetaan kokonaisuuden muodostamista osien yhteenlaskemisen avulla. Arvo jakautuisi jatkuvasti samassa suhteessa [sijoitetun pääoman] arvoksi ja lisäarvoksi; ja [vastaluotu] arvo jakautuisi muuttumattomassa suhteessa työpalkaksi ja voitoksi; voitto hajoaisi muuttumattomassa suhteessa koroksi, teollisuusvoitoksi ja maankoroksi. Voitaisiin siis sanoa: *H*, tavaran hinta, hajoaa työpalkaksi, voitoksi (koroksi) ja maankoroksi, ja toisaalta työpalkka, voitto (korko) ja maankorko konstituivat arvon tai pikemminkin hinnan.

* — omista lähteistään. *Toim.*

Tällaista uusintamisen pysyvyyttä tai yhtäläisyyttä — tuotannon toistumista samojen ehtojen vallitessa — ei esiinny. Tuottavuus muuttuu ja muuttaa tuotannonehdot. Ehdot muuttavat tuottavuutta. Mutta poikkeamat tulevat näkyviin osaksi pinnallisina värähtelyinä, jotka tasoittuvat lyhyen ajanjakson kuluessa, osaksi poikkeamien (divergences) vähittäisenä kasautumisena, poikkeamien, jotka johtavat kriisiin, vanhojen suhteiden väkivaltaiseen näennäiseen palauttamiseen, tai vain vähitellen tekevät itsensä tiettäväksi ja lyövät itsensä ehtojen muutoksina.

Koron ja maankoron muodossa, missä lisäarvo ennakoidaan, on edellytetty, että uusintamisen *yleinen* luonne pysyy samana. Ja näin asia on niin kauan, kuin kapitalistinen tuotantotapa jatkaa olemassaoloaan. Toiseksi on edellytetty, että tämän tuotantotavan *tietyt suhteet* pysyvät samoina tietyn ajan, miten asian laita suuremmassa tai pienemmässä määrin myös on. Siten tuotannon tulos *kiteytyy sen kiinteäksi ja niin muodoin edellytetyksi ehdoksi*, nimittäin *esineellisten tuotannonehtojen kiinteäksi ominaisuudeksi*. Juuri *kriisit* tekevät lopun tästä eri elementtien näennäisestä *itsenäisyydestä*, elementtien, joihin tuotantoprosessi jatkuvasti hajoaa ja jotka se jatkuvasti tuottaa uudelleen.

{Mitä *arvo* on todelliselle taloustieteilijälle, sitä on *markkinahinta* käytännön kapitalistille, nimittäin koko liikkeen primus.*}

Korkoatuottava pääoma saa kapitalistiselle tuotannolle luonteenomaisen ja sitä vastaavan muodon *luotossa*. Luotto on yksi kapitalistisen tuotantotavan itsensä luomista muodoista. (*Kauppapääoman* alistaminen [kapitalistiselle tuotantotavalle] ei itse asiassa vaadi mitään tuollaista uutta luomusta, koska tavara ja raha, tavarana ja rahankierto pysyvät kapitalistisen tuotannon perusedellytyksinä, niistä vain tehdään absoluuttisia edellytyksiä. Siis toisaalta kauppapääoma on pääoman yleinen muoto, toisaalta pääomaa — sikäli kuin se esittää pääomaa tietyissä tehtävässä — joka toimii yksinomaan kiertokul-

* — ensisijainen tekijä. *Toim.*

kuprossissa, millaiseksi sen määrittää tuottava pääoma, joka ei muuta lainkaan sen muotoa.)

Arvojen tasoittuminen kustannushinnoiksi tapahtuu vain siten, että yksittäinen pääoma toimii luokan kokonaispääoman jako-osana ja toisaalta luokan kokonaispääoma jakautuu erityisaloille aina tuotantotarpeiden mukaan. Tämä tapahtuu luoton välityksellä. Sen välityksellä ei ainoastaan mahdollistu ja helpotu tämä tasoittuminen, vaan osa pääomasta — rahapääoman muodossa — ilmenee itse asiassa yhteisenä aineksena, jota koko luokka käyttää. Tämä on luoton yksi merkitys. Sen toinen merkitys on pääoman jatkuva pyrkimys lyhentää niitä muodonmuutoksia, jotka sen on käytävä läpi kiertokulku-prosessissa; ennakoita kiertoaika, pääoman muuttuminen rahaksi jne., ja [931] vaikuttaa näin omaa rajoittuneisuuttaan vastaan. Lopuksi *kasaamistehtävä*, sikäli kuin se ei ole [tulon] muuttamista pääomaksi, vaan lisäarvon tuomista alalle pääoman muodossa, säilytetään erityisen luokan hartioille; osaksi kaikesta yhteiskunnassa tapahtuvasta *kasaamisesta* tulee tässä mielessä pääoman kasaamista ja se asetetaan teollisuuskapitalistin käyttöön. Näiden yhteiskunnan lukemattomissa pisteissä erillisinä tapahtuvien operaatioiden tulokset keskitetään ja kootaan tiettyihin säiliöihin. Raha, joka on joutilas tavaran metamorfoosin jähmettymänä, muutetaan siten pääomaksi.

* * *

»Maa — maankorko» ja »pääoma — korko» ovat irrationaalisia ilmauksia, sikäli kuin maankorko määrittyy maan *hinnaksi* ja korko pääoman *hinnaksi*. Korkoa tuottavan pääoman, maankorkoa tuottavan pääoman ja voittoa tuottavan pääoman muodoissa [kaikkien näiden tulojen] yhteinen alkuperä on vielä havaittavissa, sikäli kuin *pääoma* ylipäätään sisältää lisäarvon anastamisen, nämä eri muodot ilmaisevat siis vain sen, että tämä pääoman luoma lisäarvo jakautuu pääoman yleisen muodon tapauksessa kahden lajin kapitalistin kesken ja maatalouspääoman tapauksessa kapitalistin ja maanomistajan kesken.

Maankorko maan (vuotuisena) *hintana* ja korko pääoman *hintana* ovat yhtä irrationaalisia kuin $\sqrt{-3}$. Tämä jälkimmäinen muoto on ristiriidassa luvun yksinkertaisten alkeellisten muotojen kanssa aivan niin kuin edelliset ovat ristiriidassa pääoman yksinkertaisten muotojen tavarain ja rahan kanssa. Ne ovat irrationaalisia päinvas-
 taisella tavalla. »Maa — maankorko», maankorko maan hintana, ilmaisee maan tavarana, käyttöarvona, jolla on arvo, arvo, jonka rahailmaus on yhtä kuin sen hinta. Mutta käyttöarvolla, joka ei ole työn tuote, ei voi olla arvoa, ts. sitä ei voida ilmaista sosiaalisen työn tietyn määrän esineellistymänä, tietyn työmäärän sosiaalisena ilmauksena. Se ei ole sitä. Esittääkseen itsensä vaihto-
 arvona — ollakseen tavara — käyttöarvon täytyy olla konkreettisen työn tuote. Vain tällä edellytyksellä tämä konkreettinen työ voidaan puolestaan jälleen esittää *yhteiskunnallisena työnä*, arvona. Maa ja hinta ovat yhteismittomuuksia suureita, joilla kuitenkin pitäisi olla suhde keskenään. Tässä oliolla, jolla ei ole arvoa, on hinta.

Toisaalta korko pääoman hintana ilmaisee päinvas-
 taisen irrationaalisuuden. Tässä tavaralla on kaksinkertainen arvo, ensin arvo ja sitten toinen tästä arvosta eriävä hinta, ilman että tällä tavaralla on *käyttöarvoa*. Sillä pääoma ei ole lähinnä muuta kuin *rahasumma* tai *tietty tavaraerä* joka on yhtä kuin tietty *rahasumma*. Jos tavara lainataan pääomana, niin se on vain *rahasumman* naamioitu muoto. Sillä *pääomana* ei lainata niin ja niin monta naulaa puuvillaa, vaan niin ja niin paljon *rahaa*, jonka arvo on olemassa puuvillassa. Pääoman hinta suhtautuu niin ollen pääomaan vain *rahasumman* olomuotona, ts. rahassa esitettynä ja vaihtoarvon muodossa olemassa olevana arvosummana. Miten rahasummalla voi olla jokin hinta sen hinnan lisäksi, joka on ilmaistu sen omassa rahamuodossa? Hintahan on tavarain arvo *erotukseksi* sen käyttöarvosta. Hinta erotukseksi sen arvosta, hinta rahasumman arvona (koska hinta on vain arvon ilmaus rahassa) on siis *contradictio in terminis**.

Tämän ilmauksen irrationaalisuuden — (itse asian järjettömyys johtuu siitä, että korossa pääoma ilmenee

* — termien välinen ristiriita. *Toim.*

edellytyksenä erotettuna omasta prosessistaan, jossa siitä tulee pääomaa, siis itseään lisäävä arvo, ja että toisaalta maankorkoa tuottava pääoma tuottaa maankorkoa vain maatalouspääomana, vain erityisellä alalla toimivana pääomana, ts. se ilmenee vain tässä muodossa, joka siis *siirtyy* pääomasta tuohon elementtiin, mikä erottaa sen teollisuuspääomasta yleensä) — tämän järjettömyyden vulgaaritaloustieteilijä tuntee niin suuressa määrin, että hän väärentää molemmat ilmaukset tehdäkseen niistä järkeviä. Hän katsoo, että pääomalle maksetaan korko, koska pääoma on käyttöarvo, ja puhuu sen vuoksi siitä hyödyllisyydestä, mikä tuotteilla tai tuotantovälineillä on uusintamiseen nähden sellaisenaan, hyödyllisyydestä, mikä pääomalla on aineelliselta puolen työprosessin elementtinä.

Mutta pääoman hyödyllisyys, sen käyttöarvohan on jo olemassa sen tavaramuodossa, jota ilman se ei olisi tavara eikä sillä olisi arvoa. Rahana se on tavaroiden arvon ilmaus ja [932] vaihdettavissa niihin oman arvonsa suhteessa. Mutta jos muutan rahaa koneeksi, puuvillaksi jne., muutan sen samanarvoiseksi käyttöarvoksi. Muutos koskee vain *arvomuotoa*. Rahana rahalla on se käyttöarvo, että se on muutettavissa minkä tahansa, kuitenkin samanarvoisen, tavaran muotoon. Tämän muodonmuutoksen takia rahan arvo muuttuu yhtä vähän kuin tavaran arvo muutettaessa tavara rahaksi. Niiden tavaroiden käyttöarvo, joiksi voin muuttaa rahan, ei anna sille sen arvon lisäksi mitään tästä arvosta eriävää hintaa. Mutta jos edellytän muutoksen ja sanon, että hinta maksetaan tavaroiden käyttöarvosta, niin tavaroiden käyttöarvoa ei ylipäätään makseta, tai maksetaan vain sikäli kuin niiden vaihtoarvo maksetaan. Se, miten tavaran käyttöarvo käytetään, meneekö se yksilölliseen vai teolliseen kulutukseen, ei vaikuta sen vaihtoarvoon ehdottomasti ollenkaan. Se vaikuttaa vain siihen, kuka tavaran ostaa, teollisuuskapitalistiko vai välitön kuluttaja. Tavaran tuottavan hyödyllisyyden ansioksi voidaan niin ollen lukea se, että tavaralla ylipäänsä on vaihtoarvo, sillä tavaralla täytyy olla käyttöarvo, jotta siihen sisältyvä työ maksettaisiin. Muutoin ne eivät ole tavaroita, tavaroitahan ne ovat vain käyttöarvon ja vaihtoarvon

ykseytenä. Mutta tämä käyttöarvo ei voi mitenkään olla syynä siihen, että tavaralla on vaihtoarvona tai hintana vielä toinen tästä hinnasta eriävä hinta.

Nähdään, miten vulgaaritaloustieteilijä haluaa voittaa tässä vaikeuden yrittämällä muuttaa *pääoman* — ts. rahan tai tavaran, joilla on niiden raha- ja tavara-määrittämisestä *ominaisesti eriävä* määrittäminen — pelkäsi *tavaraksi*, ts. jättämällä ottamatta huomioon juuri sen erityisen eron, mikä piti selittää. Hän ei halua sanoa, että pääoma on lisätyön anastamisen väline ja sen vuoksi sisältämänsä arvoa suurempi arvo. Sen sijaan hän sanoo: pääomalla on enemmän arvoa kuin sen oma arvo, koska se on tavallinen tavara niin kuin kaikki muutkin tavarat, ts. sillä on käyttöarvo. Tässä pääoma samastetaan tavararaan, vaikka juuri pitäisi selittää, miten tavara voi esiintyä pääomana.

Maan suhteen vulgaaritaloustieteilijä menettelee päinvastoin, mikäli ei matki kuin papukaija fysiokraattien juttuja. Toisaalla hän muuttaa pääoman tavaraksi selittääkseen pääoman ja tavaran välisen *eron*, tavaran muuttumisen pääomaksi. Nyt hän muuttaa maan pääomaksi, koska pääomasuhde sinänsä sopii hänen käsityksiinsä paremmin kuin maan hinta. Maankorko voidaan ajatella pääoman koroksi. Jos maankorko on esimerkiksi 20 ja korkokanta 5, niin näiden 20 voidaan sanoa olevan 400 suuruisen pääoman koron. Ja todellakin maa käy sitten kaupaksi 400:sta, mikä on vain 20 vuoden koron myynti. Tämän ennakoidun 20 vuoden koron maksu on silloin maan hinta. Näin maa on muutettu pääomaksi. Vuotuinen 20 on vain 5 % korko pääomalle, joka maksettiin maasta. Ja niin suhde »maa — maankorko» on muutettu suhteeksi »pääoma — korko», mikä puolestaan muutetaan mielikuvituksessa maksamiseksi tavaroiden käyttöarvosta, siis suhteeksi »käyttöarvo — vaihtoarvo».

Analyttisemmät vulgaaritaloustieteilijät oivaltavat, että maan hinta ei ole mitään muuta kuin maankoron kapitalisoinnin ilmaus; itse asiassa kulloisenkin korkokannan määräämä kauppahinta, joka maksetaan tiettyjen vuosien maankorosta. He käsittävät, että maankoron kapitalisointi edellyttää maankoron, ettei korkoa siis voida päinvastoin selittää sen omasta kapitalisoinnista.

Sen vuoksi he kiistävät itse maankoron selittäessään sen maahan pannun pääoman koroksi, mikä ei estä heitä myöntämästä, että maa, johon ei ole pantu lainkaan pääomaa, tuottaa maankorkoa. Yhtä vähän se estää heitä myöntämästä, että *yhtä suuret* pääomamäärät tuottavat hedelmällisyydeltään erilaisilla mailla erisuuruiset maankorot tai että *erisuuruiset* pääomamäärät tuottavat *yhtä suuret korot* hedelmällisyydeltään erilaisilla mailla. Samoin heidän teesinsä maankorosta maahan pannun pääoman korkona ei estä heitä myöntämästä, että maahan pantu pääoma — jos sen on tosiaan selitettävä maasta maksettu maankorko — tuottaa esimerkiksi viisi kertaa suuremmat korot, ts. maankoron, joka on viisi kertaa suurempi kuin saman pääoman teollisuudessa kiinteään pääoman muodossa tuottama *korko*.

Nähdään, että vaikeudesta päästään tässä aina eroon *abstrahoimalla* siitä ja panemalla selitettävän *ominaisen eron* sijaan pikemminkin suhde, joka ilmaisee tämän eron vastakohdan, *ei* siis missään tapauksessa sitä itseään. [932]

[6] Vulgaarin sosialismin polemiikki korkoa vastaan (Proudhon). Koron ja palkkatyöjärjestelmän välisen suhteen ymmärtämättömyys]

[935] Proudhonin väittely Bastiatin kanssa korosta on luonteenomainen sekä sille tavalle, millä vulgaaritaloustieteilijä puolustaa poliittisen taloustieteen kategorioita, että sille tavalle, millä pinnallinen sosialismi (Proudhonin polemiikki tuskin ansaitsee tätä nimeä) hyökkää niitä vastaan. Palaamme tähän vulgaaritaloustieteilijöitä koskevassa jaksossa. Tässä vain muutamia alustavia huomautuksia.

[Rahan] takaisinvirtausliikkeen ei olisi pitänyt tyrmistyttää Proudhonia [korkoatuottavan pääoman] erityisenä ominaisuutena, jos hän olisi ymmärtänyt tästä liikkeestä ylipäätään yhtään mitään. Ei myöskään takaisin virranneeseen rahaan sisältyvän lisän. Se on kapitalistisen tuotannon luonteenomainen piirre.

{Mutta Proudhonille tämä lisä, ylijäämä on hinnankorotus, kuten tulemme näkemään. Hän on yleensäkin kritiikissään koulupoikamainen, eikä ole omaksunut sen

lieteen ensimmäisiäkään alkeita, jota haluaa arvostella. Niinpä hän ei ole esimerkiksi koskaan käsittänyt, että raha on tavarahan välttämätön muoto. (Katso ensimmäistä osaa¹⁴⁷.) Tässä hän sekoittaa toisiinsa jopa rahan ja pääoman, koska lainattavissa oleva pääoma ilmenee rahapääomana rahan muodossa.)

Korkoatuottavassa pääomassa lisän, josta ei makseta vastiketta, ei suinkaan olisi pitänyt hämmästyttää Proudhonia, sillä lisäarvo — ja siihen kapitalistinen tuotanto perustuu — on arvo, joka ei ole maksanut mitään vastiketta. Tämä ei ole mitenkään luonteenomaista korkoatuottavalle pääomalle. Sen luonteenomainen piirre — sikäli kuin tarkastelemme liikkeen muotoa — on vain ensimmäinen momentti, joka on täysin päinvastainen kuin Proudhonin tarkoittama; nimittäin se, että lainanantaja luovuttaa rahan saamatta siitä heti vastiketta ja että pääoman palaaminen korkoineen — sikäli kuin liiketoimi lainanantajan ja lainanottajan välillä tapahtuu — [ei siten ole missään yhteydessä] niihin muodonmuutoksiin, jotka pääoma käy läpi ja jotka tulevat näkyviin — sikäli kuin ne ovat pelkkiä taloudellisen muodon muutoksia — sarjana vaihtoja, tavarahan muuttumisia rahaksi, rahan muuttumisia tavaraksi; sikäli kuin ne ovat todellisia muodonmuutoksia eli tuotantoprosessi, ne ovat yhtä kuin teollinen kulutus. Itse kulutus muodostaa tässä taloudellisen muotoliikkeen momentin).

Mutta sen, mitä raha ei tee lainanantajan kädessä, se tekee lainanottajan kädessä, lainanottajan, joka todella käyttää sitä pääomana. Todellisen liikkeensä pääomana raha tekee lainanottajan kädessä. Se palaa rahana plus voittona, rahana plus $\frac{1}{x}$ rahana takaisin hänelle. Lainanantajan ja lainanottajan välinen liike ilmaisee vain pääoman lähtöpisteen ja päätepisteen. Rahana pääoma siirtyy A:n kädestä B:n käteen. B:n kädessä siitä tulee pääomaa ja sellaisena se palaa tietyn kierroksen jälkeen voiton kanssa. Tämä välinäytös, todellinen prosessi, joka sisältää sekä kiertokulkuprosessin että tuotantoprosessin, ei ole missään yhteydessä lainanottajan ja lainanantajan välisen liiketoimen kanssa. Tämä välinäytös, todellinen prosessi, joka sisältää sekä kiertokulku-

prosessin että tuotantoprosessin, ei ole missään yhteydessä lainanottajan ja lainanantajan välisen liiketoimen kanssa. Tämä alkaa uudelleen vasta, kun raha on jo realisoitunut pääomana. Nyt raha siirtyy takaisin lainanantajan käteen, mukanaan lisä, mutta vain osa lainanottajan realisoimasta lisästä. Hänen saamansa vastike on teollisuusvoitto, hänelle jäävä osa lisästä, jonka hän on ottanut haltuunsa yksinomaan lainatun rahan avulla. Tämä kaikki ei kuitenkaan ole näkyvässä lainanottajan ja lainanantajan välisessä liiketoimessa. Tämä liiketoimi rajoittuu kahteen aktiin: siirtyminen $A:n$ kädestä $B:n$ käteen; väliaika, jolloin raha on $B:n$ kädessä; rahan palaaminen koron kera väliajan jälkeen $A:n$ käteen.

Jos siis tarkastellaan pelkästään tätä muotoa — tätä $A:n$ ja $B:n$ välistä liiketointia — niin käsillä on pääoman pelkkä muoto ilman välitystään: raha, joka luovutetaan summana a ja joka palaa summana $a + \frac{1}{x} a$ takaisin tietyn ajanjakson kuluessa ilman että tapahtuu mitään välitystä sen ajanjakson lisäksi, joka kuuluu summan a poisvirtaamisen ja sen takaisinvirtaamisen summana $a + \frac{1}{x} a$ välillä.

Ja tässä irrationaalisessa muodossa, tässä muodossa, joka kyllä on olemassa itsenäisenä liikkeenä pääoman todellisen liikkeen rinnalla, aloittaa sen ja lopettaa sen, herra Proudhon tarkastelee oliota, jolloin kaiken täytyy olla hänelle käsittämätöntä. Jos tämä lainaamisen — ostamisen ja myymisen sijasta — muoto lakkaisi, niin ylijäämä jäisi hänen mielestään pois. Todellisuudessa tällöin jäisi pois vain lisän jakaminen kahden lajin kapitalistien kesken. Mutta tämä jako voi ja sen täytyy syntyä uudestaan aina kun vain tavara tai raha voi muuttua pääomaksi, ja tämä voi tapahtua palkkatyön perustalla aina. Jos tavara ja raha ei voisi tulla pääomaksi ja niin ollen lainatuksi *in posse** pääomana, niin ne eivät saisi olla palkkatyötä vastassa. Se, että niiden ei pitäisi olla *tavarana* ja *rahana* työtä vastassa eikä siis työn itse tulla tavaraksi, merkitsee vain [936] palaamista kapitalistista

* — mahdollisena. *Toim.*

tuotantoa edeltäviin tuotantotapoihin, joissa työ ei muutu tavaraksi, vaan joissa valtaosa työtä on vielä maaorja- tai orjatyötä. Se, että raha ja tavara eivät ole työtä vastassa, on vapaan työn ollessa perustana mahdollista vain, jos työläiset ovat tuotannonehtojensa omistajia. Vapaa työ kehittyy kapitalistisen tuotannon sisällä *yhteiskunnallisena* työnä. Se, että työläiset ovat tuotannonehtojensa omistajia, merkitsee siis, että nämä ehdot kuuluvat yhteiskunnallistuneille ja yhdistyneille työläisille ja että he tuottavat sellaisina, alistavat oman tuotantonsa itselleen yhteiskunnallistuneena. Mutta se, että haluaa säilyttää palkkatyön ja siis pääoman perustan, kuten Proudhon, ja samanaikaisesti kumota »epäkohdat» kieltämällä yksi pääoman johdetuista muodoista, on kouluoikamaista.

»*Gratuité du Crédit. Discussion entre M. Fr. Bastiat et M. Proudhon*», Paris 1850.

Lainaaminen näyttää Proudhonin mielestä olevan pahasta siksi, että se ei ole myymistä.

Lainaaminen korkoa vastaan merkitsee »kykyä myydä sama esine aina uudestaan ja saada siitä aina uudestaan *hinta* luovuttamatta milloinkaan myytävän esineen omistusta» (mts. 9). (Chevén, erään »*La Voix du Peuple*»¹⁴⁸ toimittajan, *ensimmäinen kirje*.)

Tämän kirjeen kirjoittajaa hämmentää se, että »esine» (esimerkiksi raha tai talo) ei vaihda omistajaa kuten ostossa ja myynnissä. Mutta hän ei näe, että kun rahan luovuttamisen yhteydessä lainanantaja ei saa vastiketta, niin sitä vastoin todellisessa prosessissa, vaihtojen muodossa ja perustalla, ei saada ainoastaan vastiketta, vaan myös maksamaton lisä. Sikäli kuin tapahtuu esineiden vaihto, ei tapahdu arvojen muuttumista, kukin on sekä ennen että jälkeen saman arvon omistaja. Sikäli kuin ilmestyy lisäarvo, ei tapahdu vaihtoa. Niin pian kuin tavaran ja rahan vaihdot jälleen alkavat, on lisäarvo jo imeytynyt tavarahan. Proudhon ei käsitä, miten voitto, eikä siis myöskään, miten korko johtuu arvojen vaihdon laista. »Taloa», »rahaa», jne. ei niin ollen tule vaihtaa pääomana, vaan »tavarana... kustannushintaan» (»*Gratuité du Crédit*», s. 43, 44).

»Itse asiassa hatuntekijä, joka myy hattuja... saa niistä arvon,

ei enempää eikä vähempää. Mutta rahaa lainaksi antava kapitalisti... ei saa ainoastaan pääomaansa vähentymättömänä takaisin, hän saa enemmän kuin pääomansa, enemmän kuin oli heittänyt vaihtoon, hän saa pääoman lisäksi myös koron» (mts. 69).

Herra Proudhonin hatuntekijät eivät näytä olevan *kapitalisteja*, vaan käsityöläiskisällejä.

»Koska kaupassa *pääoman korko* liittyy työläisen *palkkaan muodostaakseen* yhdessä viimeksi mainitun kanssa *tavaran hinnan*, työläisen on mahdotonta ostaa takaisin oman työnsä tuotetta. Elää työllään on periaate, joka koron vallan alaisuudessa sisältää ristiriidan» (s. 105).

IX kirjeessä (s. 144—152) kunnan Proudhon sekoittaa rahan kiertokulkuvälineenä rahaan pääomana ja päätelee niin ollen, että Ranskassa olemassa oleva »pääoma» tuottaa 160 % (1600 miljoonan vuotuisen koron valtionvelkana, kuoletuksina jne. yhden miljardin pääomalle, »rahasummalle, joka kiertää Ranskassa»).

Edelleen:

»Siitä, että *rahapääoma* suoritettuaan useita vaihtoja palaa korkojen kasautumisen vaikutuksesta aina lähteeseensä, seuraa, että uudelleen lainaaminen, jonka sama henkilö aina toteuttaa, tuo aina voittoa samalle henkilölle» (s. 154).

Koska pääoma annetaan lainaksi rahan muodossa, niin Proudhon uskoo, että rahapääomalla, siis pelkällä rahalla on tämä erityinen ominaisuus. Kaikki pitää *myydä, lainata* ei mitään. Toisin sanoin: niin kuin Proudhon tahtoi säilyttää tavaran, mutta ei halunnut sen muuttuvan »rahaksi», hän haluaa nyt säilyttää tavaran ja rahan, mutta niiden ei pidä kehittymän pääomaksi. Kun tästä on riisuttu kaikki mielikuvitukselliset muodot, niin tämä tarkoittaa vain, että pikkuporvarillis-talonpoikaisesta ja käsityömäisestä tuotannosta ei saa edetä suurteollisuuteen.

»Koska arvo ei ole muuta kuin *suhde* ja kaikki tuotteet ovat välttämättä *suhteessa toisiinsa*, niin seuraa, että yhteiskunnalliselta kannalta katsoen tuotteet ovat aina arvoja ja pysyviä arvoja. Pääoman ja tuotteen välillä ei ole eroa yhteiskunnan kannalta. Tämä ero on täysin subjektiivinen, se on olemassa vain yksilöihin nähden» (s. 250).

Millainen onnettomuus tapahtuukaan sellaisten sakalais-filosofisten fraasien kuin »subjektiivinen» eksyessä

jonkun Proudhonin käsiin. Porvarilliset yhteiskunnalliset muodot ovat hänelle »subjektiivisia». Ja subjektiivinen ja samalla väärä abstraktio, että — koska tavarain vaihtoarvo ilmaisee tavaroiden välisen *määräsuhteen*, se ilmaisee minkä tahansa tavaroiden välisen määräsuhteen, eikä kolmatta, johon kaikki tavarat ovat määräsuhteessa — tämä väärä »subjektiivinen» abstraktio on se [937] »yhteiskunnallinen näkökanta», jolta katsoen identtisiä ovat niin ollen tavara, raha ja pääoma, eivät ainoastaan tavara ja raha. Siten tältä »yhteiskunnalliselta näkökannalta» kaikki kissat todellakin ovat harmaita.

Lopuksi lisäarvo esiintyy vielä moraalin muodossa:

»Kaiken työn pitää tuottaa *ylijäämä*» (s. 200).

Tällä moraalikäskyllä *ylijäämä* onkin määriteltä sängen sievästi. [937]

**[7) Koron ongelman historiaa. Lutherin etevämyyys Proudhoniin nähden koronvastaisessa väittelyssä.
Korkoa koskevien näkemysten muuttuminen kapitalististen suhteiden kehityksen myötä]**

[937] Luther eli aikana, jolloin keskiajan kansalaisyhteiskunta hajosi nykyaikaisen yhteiskunnan elementeiksi — prosessi, jota nopeuttivat maailmankauppa ja kulta löydöt; niinpä hän tuntee pääoman tietenkin vain noissa kahdessa vedenpaisumusta edeltävässä [muodossa], korkoatuottavan pääoman ja kauppapääoman muodossa. Kun jo vahvistunut kapitalistinen tuotanto yrittää lapsuusvaiheessaan alistaa korkoatuottavan pääoman väkivaltaisesti teollisuuspääomalle — tämä tapahtui tosiasiallisesti ensimmäiseksi Hollannissa (missä kapitalistinen tuotanto puhkesi kukoistukseen manufaktuurin ja laajamittaisen kaupan muodossa aiemmin kuin muissa maissa), Englannissa se julistettiin 17. vuosisadalla kapitalistisen tuotannon ensimmäiseksi ehdoksi (osaksi hyvin naiiveissa muodoissa) — niin siirryttäessä kapitalistiseen tuotantoon ensimmäinen askel on päinvastoin »koronkiskonnan», korkoatuottavan pääoman vanhanaikaisen muodon *tunnustaminen* tuotannonehdoksi, välttämät-

tömäksi tuotantosuhteeksi; kuten myöhemmin heti alistettuaan korkoatuottavan pääoman (18. vuosisata, *Bentham*¹⁴⁹) teollisuuspääoma tunnustaa itse sen oikeutuksen, huomaa sen lihaksi omasta lihastaan.

Luther on Proudhonin *yläpuolella*. Häntä ei hämmennä *lainaamisen* ja *ostamisen* välinen ero; hän huomaa koronkiskonnan molemmissa yhtäläisesti. Hätkähdyttävintä hänen polemiikissaan muuten on se, että hän ottaa hyökkäyksensä pääkohteeksi *koron kasvaneisuuden kiinni pääomaan*.

I. »Von Kauffshandlung und Wucher» (1524). Lutherin teosten VI osa, Wittenberg 1589.

(Tämä on kirjoitettu talonpoikaissodan aikana tai aattona.)

Kaupankäynti (kauppapääoma):

»Nykyään kauppiat valittelevat kovin aatelisista tai rosvoista», {nähdään miksi kauppiat ovat ruhtinain puolella talonpoikia ja ritareita vastaan} »kun heidän täytyy tehdä kauppaa suuressa vaarassa ja kun heitä vangitaan, piestään, määrätään maksamaan veroa, ryöstetään jne. Jos kauppiat kärsisivät tällaista oikeudenmukaisuuden vuoksi, he olisivat totisesti pyhiä ihmisiä... Mutta koskapa kauppiat harjoittavat tällaista suurta vääryyttä ja epäkristillistä varkautta ja rosvoutta kautta maailman, myös toisiaankin kohtaan, niin ei ole mikään ihme, että Jumala tekee niin, että tällainen suuri omaisuus, vääryydellä hankittu, taas menetetään ja ryöstetään, ja heitä itseään lisäksi hakataan ja heidät vangitaan... Ja ruhtinain kuuluu rangaista tällaisesta vääristä kaupankäynnistä kiivaasti ja pitää huolta siitä, että kauppiat eivät niin hävyttömästi nylje heidän alamaisiaan. Mutta koska he eivät näin tee, Jumala käyttää ritareja ja rosvoja ja rankaisee heidän kauttaan kauppiaita vääryydestä, ja näiden täytyy olla hänen perkeleinään, niin kuin hän vaivaa Egyptin maata ja koko maailmaa perkeleillä eli hävittää vihollisilla. Niinpä hän lyö yhtä lurjusta toisella antaen siten ymmärtää, että kauppiat eivät ole pienempiä rosvoja kuin ritarit, koskapa he joka päivä rosvoavat koko maailmaa, kun taas yksi ritari ryöstää vuodessa kerran tai kaksi yhden tai kaksi ihmistä» (s. 296).

»...Jesajan sana toteutuu: sinun ruhtinaasi ovat tulleet varkaiden tovereiksi. Sillä he hirttävät varkaita, jotka ovat varastaneet yhden tai puoli guldenia ja toimivat yhdessä niiden kanssa, jotka ryöstävät koko maailmaa ja varastavat turvallisemmin kuin kaikki muut, niin että pysyy totena sananlasku: suuret varkaat hirttävät [938] pieniä, ja kuten roomalainen senaattori Cato sanoi, pienet varkaat ovat vankitorneissa ja jalkapuissa, mutta suuret varkaat kulkevat kullassa ja silkissä. Mutta mitä Jumala tästä viimein sanoo? Hän tekee niin kuin hän sanoo Hesekielin kautta;

hän sulattaa ruhtinaat ja kauppiaat toisiinsa, yhden varkaan toiseen, kuten lyijyn ja vasken, niin kuin käy kun kaupunki palaa, että ei ole enää ruhtinaita eikä kauppiaita. Ja minä pelkään että tämä on jo ovella» (s. 297).

Koronkiskonnasta, korkoatuottavasta pääomasta:

»Olen kuullut sanottavan, että tätä nykyä otetaan vuodessa kaikilla Leipzigin markkinoilla 10 guldenia, ts. 30 sadalta,¹⁵⁰ muutamat lisäävät tähän Neuenburgin markkinat ja näin saadaan 40 sadalta; mahtaako asia olla näin, että jossakin otetaan vieläkin enemmän, sitä minä en tiedä. Hyi olkoon, mihin hiiteen tämä lopulta mahtaakaan johtaa!.. Kenellä nyt on Leipzigin 100 floriinia, hän ottaa vuodessa 40, ts. syö yhdessä vuodessa talonpojan tai kaupunkiporvarin. Jos hänellä on 1000 floriinia, hän ottaa vuodessa 400, ts. syö vuodessa ritarin tai rikkaan aatelismiehen. Jos hänellä on 10 000, hän ottaa vuodessa 4000, ts. syö rikkaan kreivin yhdessä vuodessa. Jos hänellä on 100 000, niin kuin suurilla kauppiailta täytyy olla, hän ottaa vuodessa 40 000, ts. syö suuren rikkaan ruhtinaan yhdessä vuodessa. Jos hänellä on 1 000 000, hän ottaa vuodessa 400 000, ts. syö suuren kuninkaan yhdessä vuodessa. Eikä hänellä ole mitään vaaraa, ei ruumiin eikä tavaran kohdalla, hän ei tee työtä, istuu uunin takana omenoita paistamassa; siispä tuolirosvo voi istua kotona ja syödä kymmenessä vuodessa kokonaisen maailman» (s. 312—313).¹⁵¹

{II. »Eyn Sermon auf das Evangelion von dem reichen Mann und armen Lazaro», Wittenberg 1555.

»Meidän ei pidä suhtautua rikkaaseen mieheen hänen ulkonaisen käytöksensä mukaan, sillä hänellä on lampaan vaatteet ja hänen elämänsä loistaa ja näyttää somalta ja kätkee suden mestarillisesti. Sillä evankeliumi ei syytä häntä siitä, että hän on tehnyt aviorikoksen, murhan, ryöstön, pyhäinhäväistyksen tai jotakin muuta, minkä ihmiset ja järki tuomitsisivat. Hänhän on ollut elämässään yhtä kunniallinen kuin tuo fariseus, joka paastosi kahdesti viikossa eikä ollut niin kuin muut ihmiset.»}

Tässä Luther sanoo meille, miten koronkiskuripääoma syntyy: porvarien (pikkuporvarien ja talonpoikien), ritarien, aatelin ja ruhtinaiden häviön kautta. Toiselta puolen koronkiskuripääomalle virtaa pikkuporvarien, talonpoikien, ammattikuntakäsityöläisten, lyhyesti sanottuna pienen tavarantuottajan lisätyö ja *sen lisäksi työehdot*, pienen tavarantuottajan, joka tarvitsee rahaa esimerkiksi maksuja varten ennen kuin muuttaa tavaransa rahaksi, ja joka jo ostaa itse jotkin työnehdoistaan

jne. Toisaalta koronkiskuripääoma anastaa maankoron omistajilta, tuhlailevilta, nauttivilta rikkailta. Koronkiskonta on mahtava väline teollisuuspääoman edellytysten muodostamisessa, mahtava voima tuotannonehtojen erottamisessa tuottajista, sikäli kuin sillä on kaksinainen vaikutus, ensinnäkin ylipäättään itsenäisen rahaomaisuuden muodostuminen, toiseksi työnehtojen anastaminen, ts. vanhojen työnehtojen omistajien saattaminen häviöön. Tässä koronkiskonnan vaikutus on aivan sama kuin kauppiaan. Ja molemmilla on se yhteinen piirre, että ne muodostavat itsenäisen rahaomaisuuden, ts. kasaavat käsiinsä osan sekä vuotuisesta lisäarvosta että työnehdoista ja kasatusta vuotuisesta työstä. Niiden käsissä todella oleva raha muodostaa vain pienen osan sekä vuotuisesta ja vuosittain kasatusta aarteenmuodostuksesta että kiertävästä pääomasta. Se, että ne muodostavat *rahaomaisuuksia*, merkitsee, että niille tulee huomattava osa sekä vuotuisesta tuotannosta että vuotuisista tuloista, eikä niitä ole maksettava in natura*, vaan muutetussa muodossa, rahassa. Sikäli kuin raha ei niin ollen kierrä aktiivisesti käteisenä rahana, ei ole liikkeessä, se kasataan koronkiskojan ja kauppiaan käsiin. Osaksi niiden käsissä ovat myös kiertävän rahan varastot ja vielä suuressa määrin niissä on ja niihin kasautuvat tuotantoon kohdistuvat omistusperusteet, mutta rahaksi muutettuun tavaraan, rahaan kohdistuvina omistusperusteina. [939] Koronkiskonta saattaa häviöön toisaalta feodaalisen rikkauden ja omaisuuden, toisaalta pikkuporvarillisen, talonpoikaisen tuotannon, lyhyesti sanottuna kaikki muodot, joissa tuottaja esiintyy vielä tuotantovälineidensä omistajana.

Kapitalistisessa tuotannossa työläinen *ei ole* tuotantovälineiden *omistaja*, ei viljelemänsä pellon eikä käyttämiensä työkalujen. Tämä tuotannonehtojen vieraantuminen vastaa kuitenkin tässä itse tuotantotavan todellista muutosta. Työkalusta tulee kone; työläinen työskentelee tehtaassa jne. Itse tuotantotapa ei salli enää tuota pieneen omaisuuteen liittyvää tuotantovälineiden

* — luonnossa. *Toim.*

ja itse työläisten hajallisuutta. Kapitalistisessa tuotannossa koronkiskonta ei voi enää *erottaa* tuotannonehtoja työläisistä, tuottajista, koska ne on jo erotettu.

Koronkiskonta *keskittää* omaisuutta, erityisesti rahaomaisuuden muodossa, vain siellä, missä tuotantovälineet ovat hajallaan, missä siis työläinen tuottaa suuremmassa tai pienemmässä määrin itsenäisesti, pientalonpoikana, ammattikunnan jäsenenä (pikkukauppiaana) jne.; talonpoikana tai käsityöläisenä, olipa tämä talonpoika maaorja tai ei, olipa tämä käsityöläinen ammattikunnan jäsen tai ei. Koronkiskuri ei ota tässä haltuunsa ainoastaan maaorjan itsensä hallitsemaa lisätyön osaa tai vapaan talonpojan jne. tapauksessa ainoastaan koko lisätyötä, vaan myös tuotantovälineet, joiden nimellisenä omistajana talonpoika jne. pysyy, ja joihin hän suhtautuu omistajana itse tuotantoprosessissa. Tällaisen koronkiskonnan perustana on tämä *tuotantotapa*, jota se ei muuta, vaan johon se kiinnittyy loisena ja jota se kurjistaa. Se imee tämän tuotantotavan kuiviin, lamauttaa sen ja pakottaa uusintamisen tapahtumaan aina yhä kauheammilla ehdoilla. Tästä johtuu kansan viha koronkiskontaa kohtaan, erityisesti antiikin ajan suhteissa, joissa tämä tuotannonmääritys — että tuottaja omistaa tuotannonehtonsa — on samalla poliittisten suhteiden, kansalaisen itsenäisyyden perusta. Tästä tulee loppu heti kun työläisellä ei enää ole tuotannonehtoja. Samalla loppuu koronkiskonnan mahti. Toisaalta, sikäli kuin vallitsee orjuus tai lisätyön kuluttaa feodaaliherra palvelijoihin ja nämä joutuvat koronkiskojan uhriksi, pysyy tuotantotapa samaten muuttumattomana, se tulee vain ankarammaksi. Velkaantunut orjanomistaja tai feodaaliherra imee enemmän, koska häntä itseään imetään, tai hän tekee lopulta tilaa koronkiskojalle, josta itsestään tulee maanomistaja, kuten ritari jne. muinaisessa Roomassa. Vanhan riistäjän, jonka riisto oli vielä suuremmassa tai pienemmässä määrin poliittisen vallan väline, sijaan astuu karkea rahaa metsästävä nousukas. Mutta tuotantotapa itse jää entiselleen.

Vallankumouksellisesti koronkiskonta vaikuttaa kaikissa esikapitalistisissa tuotantotavoissa vain *poliittisessa* mielessä saattaessaan perikatoon ja häviöön ne omaisuus-

muodot, joiden vakaalla perustalla, ts. jatkuvasti samassa muodossa tapahtuvan uusintamisen perustalla, poliittinen rakenne lepää. Koronkiskuri vaikuttaa myös keskittävästi, mutta vain vanhan tuotantotavan perustalla, jolloin yhteiskunta — orjia, maaorjia jne. ja heidän uusia herrojaan lukuunottamatta — hajoaa roska-väeksi. Aasialaisissa [yhteiskunnan] muodoissa saattaa koronkiskonta jatkua pitkään aiheuttamatta muuta kuin taloudellista rappeutumista ja poliittista turmeltumista, aiheuttamatta todellista [olemassaolevan tuotantotavan] hajoamista. Vasta sellaisella kehityskaudella, jolloin muut edellytykset kapitalistiselle tuotannolle ovat olemassa — vapaa työ, maailmanmarkkinat, vanhan yhteiskunnallisen yhteyden hajoaminen, työn kehittyminen tietylle asteelle, tieteiden kehitys jne. — koronkiskonta esiintyy eräänä uuden tuotantotavan muodostumisen välineenä; samalla se saattaa perikatoon feodaaliherrat, porvarisvastaisen aineksen tukipylväät, sekä pienen teollisuuden, maanviljelyksen jne., lyhyesti sanottuna se on väline työnehtojen keskittämiseksi pääomana.

Se, että koronkiskojat, kauppiat jne. omistavat »rahaomaisuuden», tarkoittaa vain, että kansakunnan omaisuus on keskittynyt heidän käsiinsä, sikäli kuin se esiintyy tavarana ja rahana.

Kapitalistisen tuotannon on alunperin taisteltava koronkiskontaa vastaan, sikäli kuin koronkiskojasta itsestään ei tule tuottajaa. Silloin kun kapitalistinen tuotanto on jo vakiintunut, on vanhan tuotantotavan olemassaolon jatkumiseen kytkeytynyt koronkiskonnan heruus lisätyöhön jo lakannut. Teollisuuskapitalisti kokaa lisätyön välittömästi voittona; hän on jo vallannut osaksi myös tuotannonehdot, ja hän anastaa suoraan osan vuosittain kasatusta rikkaudesta. Tästä hetkestä lähtien, nimittäin siitä lähtien, kun teollinen ja kaupallinen omaisuus kehittyy, koronkiskojasta, ts. korkoa vastaan lainaavasta, tulee pelkästään työnjaon teollisuuskapitalistista erottama, mutta teollisuuspääomalle alistettu henkilö.

[1940] III. »An die Pfarrherrn wider den Wucher zu predigen. Vermanung», Wittemberg 1540 (ilman sivunumerointia).

Kauppa (ostaminen, myyminen) ja lainaaminen. (Luther ei anna tämän muotoeron pettää itseään kuten Proudhon.)

»Minä kirjoitin koronkiskontaa vastaan 15 vuotta sitten, jolloin se oli jo levinnyt niin valtavasti, että minä en osannut toivoa mitään parannusta. Sen jälkeen koronkiskonta on ylentynyt niin, että se *ei suostu enää lainkaan olemaan pahetta, syntiä tai turmelusta*, vaan ylistää itseänsä pelkäksi hyveeksi ja kunniallisuudeksi, ikään kuin se osoittaisi ihmisille suurta rakkautta ja tekisi kristillisiä palveluksia. Mikä nyt avuksi ja neuvoksi, kun turmeluksesta on tullut kunniallisuutta ja paheesta hyve? Seneca sanoo luonnollisen järjen perusteella: Deest remedii locus, ubi, quae vitia fuerunt, mores fiunt.* Saksasta on tullut, mitä siitä tuleman piti, inhottava ahneus ja koronkiskonta ovat turmelleet sen perin juurin...

Ensiksikin *lainaksi antamisesta* ja *ottamisesta*. Kun rahaa annetaan lainaksi ja siitä vaaditaan tai otetaan enemmän tai parempaa, se on koronkiskontaa, kaiken oikeuden kiroamaa. Sen vuoksi kaikki ne, jotka ottavat viisi, kuusi tai enemmän sadalta lainaksi antamastaan rahasta, ovat koronkiskokijia, minkä mukaan he tietävät toimivansa, ja heitä sanotaan ahneuden ja mammonan epäjumalan palvelijoiksi... Aivan samoin on sanottava rukiista, ohrasta ja muusta tavarasta, että kun siitä vaaditaan enemmän tai parempaa, se on koronkiskontaa, omaisuuden hankkimista varastamalla ja ryöväämällä. Sillä lainaksi antaminen tarkoittaa, että kun annan jollekulle rahani, tavarani tai kaluni hänen käyttöönsä niin pitkäksi aikaa kuin hän tarvitsee tai minä voin tai tahdon antaa, niin hän antaa aikanaan minulle saman takaisin yhtä hyvänä kuin minä lainasin sen hänelle.»

»Tekevät siis *myös ostamisesta koronkiskontaa*. Mutta tämä on nyt liikaa yhtenä palana. Nyt on käsiteltävä yksi asia, koronkiskonta lainaamisen yhteydessä, saatuumme tämän päätökseen (niin kuin tuomiopäivänä) haluamme lukea lakia myös *ostamisen yhteydessä tapahtuvalle koronkiskonnalle*.»

»Jalo herra koronkiskonta sanoo siis: Hyvä ystävä, kun asiat ovat nykyisellään, teen lähimmäiselleni suuren *palveluksen* lainatessani hänelle sata viittä, kuutta, kymmentä vastaan. Ja hän kiittää minua sellaisesta lainasta kuin erityisestä hyvästä työstä. Hän rukoilee minua kolmasti luvaten omasta tahdostaan pakottamatta antaa minulle viisi, kuusi, kymmenen guldenia sadalta. Eikö minun pitäisi voida ottaa tämän verran hyvällä omalla tunnolla ilman koronkiskontaa...

Kerskaile, kaunistele ja koristele sinä vain itseäsi... Mutta jos joku ottaa enemmän tai parempaa, se on koronkiskontaa, *eikä* se ole *palveluksen*, vaan *vahingon* tekemistä lähimmäiselle, niin kuin varastamista ja rosvoamista. Kaikki, mitä sanotaan palve-

* — Ei ole mitään parannuskeinoa silloin kun paheena pidetystä on tullut tapa. *Toim.*

lukseksi ja hyväntekemiseksi, ei ole palvelus eikä hyvänteko lähimmäiselle. Sillä avionrikkoja ja avionrikkojatar tekevät toisilleen suuren palveluksen, suovat toisilleen suuren mielihyvän. Ritari tekee murhapolttajalle suuren ritaripalveluksen auttaessaan häntä rosvoamaan maanteillä, hyökkäämään ihmisten ja maan kimppuun. Paavilaiset tekevät meille suuren palveluksen, kun eivät hukuta, polta, murhaa eivätkä heitä vankiloihin mätänemään kaikkia, vaan antavat toki muutamien elää ja karkottavat heidät tai ottavat, mitä heillä on. Perkele itse tekee palvelijoilleen suuren, mittaamattoman palveluksen... Lopputulos on, että maailma on täynnään suuria, oivallisia jokapäiväisiä palveluksia ja hyviä tekoja... Runoilijat kirjoittavat kyklooppi Polyfemoksesta, että tämä sanoi Odysseukselle tekevänsä hänelle sen ystävänpalveluksen, että syö ensin hänen toverinsa ja sen jälkeen viimeiseksi hänet. Olisihan sekini ollut palvelus ja erinomainen hyvä työ.

Tällaisten palvelusten ja hyvien tekojen harjoituksessa ahkeoivat nykyään ylhäiset ja alhaiset, talonpojat ja porvarit, he ostavat ja pitävät takanaan aiheuttaen kalliit ajat, [941] nostavat rukiin, ohran ja kaiken muun tarpeellisen hintaa, pyyhkivät siten suutaan ja sanovat: täytyyhän ihmisellä olla, mitä hänellä täytyy olla, minä lasken tavarani palvelemaan ihmisiä, vaikka voisin ja kykenisin pitämään ne itselläni. Sillä tavalla on hienosti petkutettu ja narrattu Jumalaa... Peräti pyhiä on ihmislapsista tullut... Nyt ei siis kukaan voi enää kiskoa, ahnehtia eikä olla paha, maailmasta on tullut tosi pyhä, *jokainen palvelee toista*, kukaan ei tee toiselle vahinkoa...

Mutta jos koronkiskoja tällä tekee palveluksen, hän tekee sen itse perkeleelle, vaikka köyhä, puutetta kärsivä mies tarvitsee tällaista palvelusta ja hänen on otettava palveluksena ja hyvänä tekona vastaan se, ettei häntä nielaista kokonaan...

Hän* tekee sinulle** ja hänen täytyy tehdä sinulle sellainen palvelus {maksaa kiskurikorko}, »jos hän haluaa saada rahaa.»

{Ylläolevasta nähdään, että koronkiskonta oli suuresti lisääntynyt Lutherin aikoihin ja että sitä jo samalla puolusteltiin »*palveluksena*» (Say — Bastiat***). Jopa kilpailukäsitys tai sopusointukäsitys: »jokainen palvelee toista» on jo olemassa.

Antiikin maailmassa koronkiskonta oli parhaana aikana kielletty (ts. korkoa ei sallittu). Myöhemmin se oli lakisääteinen ja varsin vallitseva. Teoreettisesti oli aina vallalla (kuten *Aristoteleella*) näkemys, että koronkiskonta on sinänsä pahasta.

Kristillisellä keskiajalla koronkiskonta oli »synti» ja »kanonisesti» kielletty.

* — Rahan puutteessa oleva. *Toim.*

** — koronkiskoja. *Toim.*

*** Ks. tätä osaa, s. 457. *Toim.*

Uusi aika. Luther. Katolis-pakanallinen käsitys oli vielä vallitseva. Koronkiskonta oli hyvin laajamittaista (osaksi hallituksen rahantarpeen, kaupan ja manufaktuurin kehityksen, tuotteen rahaksi muuttamisen välttämättömyyden vuoksi). Mutta myös sen kansalaisyhteiskunta esitetään jo.

Hollanti. Koronkiskonnan ensimmäinen puolustelu. Täällä koronkiskonta myös ensimmäisenä uudenaikaisesti, alistetaan tuottavalle ja kaupalliselle pääomalle.

Englanti. 17. vuosisata. Polemiikki ei enää kohdistu koron ottamista vastaan sinänsä, vaan koron suuruutta vastaan. Sen luottoa hallitseva asema. Esiintyy pyrkimys luoda luottomuoto. Väkivaltaisia määräyksiä.

18. vuosisata. Bentham. Vapaa koronkiskonta tunnustetaan kapitalistisen tuotannon elementiksi.)

[Vielä muutamia otteita Lutherin kirjoituksesta »An die Pfarrherrn wider den Wucher zu predigen».]

Korko vahingonkorvauksena:

»[Voi käydä ja usein käykin niin, että minä Hans lainaan sinulle Baltzerille sata guldenia, jotka minun täytyy saada takaisin mikkelinpäivään mennessä; jos sinä myöhästy, niin minä joudun siitä kärsimään. Mikkelinpäivä koittaa, mutta sinä et palauta minulle noita sataa guldenia. Silloin tuomari tarttuu minua kurkuun tai antaa sulkea minut torniin tai vankilaan, tai minua kohtaa jokin onnettomuus, ja tätä kestää niin kauan kunnes minä maksan. Istun vankilassa ja kärsin kovasti aliravitsemuksesta ja terveysvaivoista. Siihen sinä saatat minut myöhästymiselläsi, niin sinä maksat pahalla hyväntyöni. Mitä minä silloin teen? Kärsin edelleen, sillä sinä viivyt ja aikaillet, ja jokainen päivä, minkä sinä viivyt ja aikaillet, tuottaa minulle haittaa ja vahinkoa. Kenen on korvattava vahinko tai vastattava siitä? Sillä lopulta vahingosta tulee sietämätön vieras talossani, kunnes menehdyn kokonaan.]

Tässä on siis puhuttava asiasta maallisesti ja lainopillisesti (jumaluusoppi meidän täytyy säästää tuonnemmaksi). Sinä Baltzer olet siis velvollinen antamaan minulle sadan guldenin lisäksi korvauksen kaikesta vahingosta ja kuluista, mitä on tullut lisäksi.» {Kuluilla Luther tarkoittaa tässä oikeudenkäyntikuluja jne., joita on koitunut lainanantajalle sen vuoksi, ettei hän ole itse voinut maksaa.} »...Sen vuoksi on kohtuullista ja myös järjen ja luonnollisen oikeuden mukaista, että sinä korvaat minulle kaiken, sekä pääsumman että vahingon... Sellainen vahinko on lainopillisissa kirjoissa latinaksi *interesse**...

* — kirjaimellisesti: välillä oleminen, erotus (jonkun henkilön varallisuusasemassa ennen hänelle vahinkoa aiheuttanutta tapahtumaa ja tämän tapahtuman jälkeen). *Toim.*

Tähän vahinkoon voi liittyä toinenkin seikka. Jos sinä Baltzer et anna minulle mikkelinpäivään mennessä takaisin sataa guldenia, ja minun on tehtävä kauppa, voisin ostaa puutarhan, pellon, talon tai jotakin, josta voisin saada suuren hyödyn tai ylläpidon itselleni ja lapsilleni, niin minun täytyy päästää kauppa ohitseni ja sinä aiheutat nukkumisellasi ja vitkastelullasi minulle sen vahingon ja esteen, etten enää ikinä saa sellaista kauppaa» jne. »Nyt kun minä olen lainannut ne sinulle, sinä aiheutat minulle kaksinkertaisen tappion, koska *toisaalla en voi maksaa, toisaalla en ostaa*, ja minun siis täytyy kärsiä kummallakin taholla vahinkoa. Tämä on *duplex interesse, damni emergentis et lucri cessantis**...

Kun he ** ovat kuulleet, että Hans on kärsinyt tappiota lainattuaan sata guldenia ja vaatii kohtuullista korvausta vahingostaan, he kiiruhtavat käyttämään hyväksi tätä tapausta ja lisäävät jokaiseen sataan guldeniin korvauksen kaksinkertaisesta vahingosta, nimittäin maksamiseen liittyvistä kuluista ja tekemättä jääneestä puutarhakaupasta, ikään kuin sataan guldeniin olisi luonnostaan kasvanut kiinni tällainen kaksinkertainen vahingonkorvaus, niin että milloin heillä vain onkin sata guldenia, he lainaavat ne ja laskevat niille tällaisen kaksinkertaisen tappion, jota eivät kuitenkaan ole kärsineet...

Sen vuoksi sinä olet koronkiskuri, että otat lähimmäisesi rahasta korvauksen kuvitellulle vahingollesi, jota kukaan ei kuitenkaan ole sinulle aiheuttanut ja jota sinä et voi myöskään todistaa etkä laskea. Sellaista vahinkoa sanovat lainoppineet *non verum, sed phantasticum interesse****. Se on tappio, jonka jokainen kuvittelee itselleen...

Ei siis auta [942] sanoa, että olisi voinut tapahtua sellainen vahinko, etten olisi voinut maksaa enkä ostaa. Se on *ex contingente necessarium*****: siitä mitä ei ole, tehdään se minkä täytyy olla; siitä mikä on epävarma, tehdään täysin varma asia. Eikö tällainen koronkiskonta nielaise maailmaa muutamassa vuodessa?

Sellainen onnettomuus, josta on saatava hyvitys, saattaa tapahtua lainanantajalle *sattumalta*, hänen tahtomattaan. Asia on kuitenkin aivan toisin ja juuri päinvastoin koronkiskonnassa. Siinä etsitään ja keksitään vahinkoja hädänalaisen lähimmäisen korvattavaksi, tahdotaan elää ja rikastua sillä, tahdotaan *mäsäillä* laiskana ja joutilaana, *komeilla muiden ihmisten työn, huolen, vaaran ja vahingon kustannuksella*. Hyvä ystävä, kukapa ei haluaisi istua uunin takana ja antaa *sadan guldeninsa ansaita puolestaan* ympäri maata ja kuitenkin pitää ne varmassa tallessa *kukkarossa*, ilman vaaraa ja huolta, koska ne ovat lainaksi annettua rahaa?

* — kaksinkertainen vahinko, syntyneestä tappiosta ja menetetyistä voitosta. *Toim.*

** — rahanahneet ihmiset. *Toim.*

*** — ei todellinen, vaan kuviteltu vahinko. *Toim.*

**** — tehdä mahdollisesta välttämätön. *Toim.*

Ja mitä on sanottu lainatusta rahasta, koskee myös lainattua viljaa, viiniä ja muuta samankaltaista tavaraa, että siis niidenkin kohdalla voi sattua tuollainen kaksinainen vahinko. Mutta *tällaiset vahingot eivät ole luonnostaan kasvaneet kiinni tavarahan, vaan ne voivat tapahtua sattumalta ja sen vuoksi niitä ei ole laskettava vahingoksi, jos ne eivät ole todella tapahtuneet ja jos niitä ei ole todistettu»* jne.

»Koronkiskontaa täytyy tässä maailmassa olla, mutta voi koronkiskojia...

Myös kaikki viisaat, järkevät pakanat ovat tuominneet koronkiskonnan ylen pahana. Siten Aristoteles sanoo Poliitiikassaan, että koronkiskonta on luonnonvastaista siitä syystä, että se ottaa aina enemmän kuin antaa. Siten kumoutuu kaikkien hyveiden neuvo ja mitta, jota nimitetään: yhtäläinen yhtäläisestä, *aequalitas arithmetica**» jne.

»Mutta on häpeällistä itsensä elättämistä, että ottaa, varastaa tai ryöstää toisilta ihmisiltä, ja niin tekeviä nimitetään, luvalla sanoen, varkaiksi ja ryöväreiksi, jotka on tapana ripustaa hirsipuuhun, mutta koronkiskuri on kaunis varas ja ryöväri ja hän istuu tuolilla, minkä vuoksi häntä nimitetään *tuolirosvoksi...*

Pakanat ovat voineet päätellä järjen avulla, että koronkiskuri on moninkertainen varas ja murhamies. Mutta me kristityt pidämme heitä sellaisessa kunniaassa, että miltei rukoillen palvelemme heitä heidän rahansa tähden... Joka imee, ryöstää ja varastaa toiselta hänen omaisuutensa, tekee yhtä suuren murhan (sikäli kuin se hänestä riippuu) kuin se, joka tappaa jonkun nälkään ja syöksee turmioon. Mutta sellaista tekee koronkiskuri istuen samaan aikaan turvassa tuolillaan, vaikka hänen pikemmin pitäisi riippua hirsipuussa, ja häntä pitäisi olla syömässä niin monta korppia kuin hän oli varastanut kultarahoja, jos hänessä nyt olisi lihaa niin paljon, että niin monta korppia voisi mahtua jaolle osaansa saamaan...

Kauppiaat ja koronkiskurit rupeavat huutamaan, että kirjat ja sinetit on pidettävä voimassa. Siihen ovat lainoppineet vastanneet nopeasti ja yllin kyllin. In malis promissis**, sanovat jumaluusoppineet, kirjat ja sinetit, jollaisia jotkut antavat perkeleelle, ovat mitättömiä, vaikka ovat sitten verellä sinetöityjä ja kirjoitettuja. Sillä mikä on vastoin Jumalaa, oikeutta ja luontoa, on mitätön. Sen vuoksi käyköön vain ruhtinas, joka voi, riuskasti käsiksi, repiköön kaikki sinetit ja kirjat, älköönkä välittäkö siitä» jne.

»Niinpä maan päällä ei ole perkeleen jälkeen suurempaa *ihmisen vihollista* kuin saituri ja koronkiskuri, sillä *hän tahtoo olla Jumala kaikkien ihmisten yläpuolella*. Turkkilaiset, sodankävijät ja tyrannit ovat hekin häijyä väkeä, mutta heidän täytyy toki antaa ihmisten elää, ja he myöntävät, että ovat pahoja ihmisiä ja vihollisia, ja he voivat, heidän jopa täytyykin joskus armahtaa muutamia. Mutta koronkiskuri ja kitupiikki, se tahtoisi, että koko

* — aritmeettinen yhtäläisyys. *Toim.*

** — »huonoissa lupauksissa». Tarkoitetaan: nolla obligatio, »v elkasuhde mitätön». *Toim.*

maailna menehtyisi nälkään ja janoon, hätään ja kurjuuteen (mikäli hänestä riippuu), jotta hän voisi yksin saada kaikki, ja jotta jokainen *ottaisi häneltä kuin Jumalalta ja [943] olisi iankaikkisesti hänen palvelijansa*. Siitä hänen sydämensä iloitsee, se virvoittaa hänen vertansa. Samaan aikaan ja varmaan juuri sen vuoksi hän astelee puettuna nädännahkaviittaaan, kultaisiin käätyihin, sormuksiin ja vaatteisiin, pyyhkii suutaan, antaa pitää ja ylistää itseään arvokkaana ja hurskaana miehenä, joka myös on paljon armeliaampi kuin itse Jumala, paljon ystävällisempi kuin Jumalan äiti ja kaikki pyhimykset...

Ja mitä ne kirjoittavat Herkuleen urotöistä, miten hän lanesti niin monta hirviötä, kauheata petoa pelastaakseen maan ja kansan. Sillä koronkiskuri on suuri kauhea hirviö, niin kuin ihmisusi, joka hävittää kaiken, enemmän kuin mikään Cacus, Geryon tai Antaeus jne. Ja vielä kaunistelee itseään ja on olevinaan hurskas, jottei nähtäisi mihin härät joutuvat, *kun hän vetää ne takaperin luolaansa.*»

{Tämä mitä herttaisain kuva sopii kapitalistiin ylipäänsä, joka on olevinaan niin kuin se, minkä hän ottaa muilta ja tuo luolaansa, *olisi lähtöisin häneltä; marssitamalla ottamansa takaperin* hän saa sen näyttämään siltä, että se *on lähtenyt hänen luolastaan.*}

»Mutta Herkules on kuuleva härkien ja vangittujen huudon ja etsivä Cacusen louhikoiden ja kallioidenkin keskeltä sekä päästävähärät jälleen vapaaksi tuosta konnasta. Sillä Cacus merkitsee konnaa, joka on *hurskas koronkiskuri*, joka varastaa, ryöstää ja syö kaiken. Ja kuitenkin hän on olevinaan niin kuin ei olisi tehnyt noin, eikä kenenkään pitäisi päästä hänestä selville, koska takaperin luolaan vedetyt härät jättävät sellaiset jäljet kuin ne *olisi laskettu ulos*. Myös koronkiskuri tahtoo vetää maailmaa nenästä niin, että hän muka hyödyttää maailmaa ja *antaa sille härkiä, vaikka hän pelkäästään raastaa niitä luokseen ja syö suihin...*

Sen tähden koronkiskuri ja saituri ei totisesti ole kunnan ihminen, eikä tee syntiäkään ihmisen tavoin; hänen täytyy olla ihmisusi, kaikkia tyranneja, murhamiehiä ja ryöväreitä pahempi, miltei yhtä paha kuin perkele itse... Hän ei esiinny vihollisena, vaan istuu ystävänä ja kansalaisena yhteisessä suojeluksessa ja rauhassa, ja kumminkin hän ryöstää ja murhaa julmemmin kuin yksikään vihollinen tai murhapolttaja. Ja niin kuin maantierosvoja, murhaajia tai sotijoita teilataan ja mestataan, niin pitäisi kaikki koronkiskurit teilata ja tappaa, ja kaikki saiturit karkottaa, kirotta ja mestata...»

Mitä maalauksellisin ja osuvin kuvaus samalla sekä vanhanaikaisen koronkiskonnan luonteesta että pääomas- ta yleensä »interesse phantasticumeineen»*, tavaraan ja

* — »kuviteltuine vahinkoineen». *Toim.*

rahaan luonnostaan »kiinnikasvaneine vahingonkorvauksineen», yleisine korulauseineen koronkiskonnan hyödyllisyydestä, »hurskaine» koronkiskojan ulkomuotoineen, koronkiskojan, joka ei ole »niin kuin muut ihmiset», pettävine ulkonäköineen, että annetaan, vaikka otetaan, että päästetään ulos, vaikka vedetään sisään jne.!

* * *

»Se kullan ja hopean omistukseen liittyvä suuri etu, että se antaa mahdollisuuden valita edulliset ostohetket, synnytti vähitellen pankkitirin toimen... Pankkiiri eroaa vanhasta koronkiskojoista siten, että hän lainaa rikkaille, köyhille harvoin tai ei koskaan. Niin ollen hän lainaa pienemmällä riskillä ja hänellä on varaa lainata halvemmilla ehdoilla, ja näistä molemmista syistä hän välttää kansan koronkiskojaan kohdistaman vihan» (F. W. Newman. Lectures on Political Economy, London 1851, s. 44).

Feodaalisen maaomaisuuden pakkoluovutus kehittyi koronkiskonnan ja rahan myötä.

»Rahan käyttöönotto, rahan, joka ostaa kaikkia olioita ja joka on niin ollen maanomistajalle rahaa lainaavan velkojan suosiossa, tuo mukanaan välttämättömyyden lakisääteiseen luovutukseen lainatun maksamiseksi» (John Dalrymple. An Essay Towards a General History of Feudal Property in Great Britain, 4. edition, London 1759, s. 124).

[944] »Thomas Culpeperin (1641), Josiah Childin (1670) ja Patersonin (1694) mukaan rikkaus riippuu kullan ja hopean korkotason jopa väkivaltaisesti säädetystä alentamisesta. Tätä sääntöä on noudatettu Englannissa melkein kahden vuosisadan ajan» (Ganilh [Des systèmes d'économie politique, seconde édition, tome premier, Paris 1821, s. 58—59]).

Kun Hume Locken vastakohtaksi kehitti käsityksen, että korkokannan määrää voiton suhdeluksi*, hänellä oli mielessään paljon korkeampi kapitalismin kehitysvaihe. Tämä pitää vielä enemmän paikkansa Benthamista, kun hän kirjoitti puolustuksensa koronkiskonnalle 18. vuosisadan lopulla.¹⁵²

Henrik VIII:n ajasta kuningatar Annan aikaan asti korkokantaa alennettiin lailla.

»Keskiajalla ei missään maassa ollut yletstä korkokantaa. Papit vastustivat ankarasti koron ottamista. Oikeusistuinten lainanan-

* Ks. Marx, Engels. Werke, Bd. 26. 1, S. 349—353. Toim.

tamiselle suoma turva oli epävarma. Sitä korkeampi oli korkokanta yksittäisissä tapauksissa. *Rahan kierto oli vähäistä, useimmat maksetut oli välttämätöntä suorittaa käteisellä eikä vekseliliike ollut vielä kehittynyt. Vaihtelevuutta ilmeni siksi sekä itse korossa, että koronkiskonnan käsittämisessä.*

Kaarle Suuren aikana pidettiin koronkiskontana 100 % ottamista, Lindau am Bodenseessa paikalliset porvarit ottivat vuonna 1344 216 $\frac{2}{3}$ %. Zürichissa raati määräsi lakisääteiseksi koroksi 43 $\frac{1}{3}$ %. Italiassa täytyi toisinaan maksaa 40 %, vaikka tavallinen korkokanta ei 1100—1300-luvulta lähtien ylittänyt 20 prosenttia. Verona määräsi lakisääteiseksi koroksi 12 $\frac{1}{2}$ %, Fredrik II asetti 10 %, mutta vain juutalaisille; kristityistä hän ei halunnut puhua. 10 % oli Reinin Saksassa tavallinen jo 1200-luvulla.» (*Hüllmann. Städtewesen des Mittelalters, zweiter Theil, Bonn 1827, s. 55—57.*)

Keskiajan tavattoman korkeat korot (sikäli kuin niitä ei peritty feodaaliaatelilta jne.) perustuivat kaupungeissa suurimmaksi osaksi valtaviin vieraannuttamisvoittoihin, joita kauppiaat ja kaupunkien käsityöläiset saivat maaseudulta, jota ne petkuttivat.

Roomassa, kuten koko antiikin maailmassa — paitsi teollisesti ja kaupallisesti erityisen kehittyneissä kaupunkikaupungeissa, kuten Ateenassa jne.— korkea korko ei ollut suurmaanomistajille ainoastaan väline pakkoluovutusta pienet maanomistajat, plebeijit, vaan myös väline tehdä heistä henkilöinä omaisuutta.

Koronkiskonta oli alunperin vapaata Roomassa. 12 taulun laki (vuonna 303 Rooman perustamisen jälkeen) määräsi koron yhdeksi prosentiksi vuodessa (Niebuhr sanoo 10 %)... Lakia rikottiin heti. Duilius (vuonna 398 Rooman perustamisen jälkeen) alensi koron uudestaan yhteen prosenttiin (unciarium foenus*). Vuonna 408 korko rajoitettiin puoleen prosenttiin; vuonna 413 lainaaminen korkoa vastaan kiellettiin kokonaan kansanäänestyksellä tribuuni Genuciuksen aloitteesta... Ei ole yllättävää, että tasavallassa, jossa sekä teollisuus että tukku- ja vähittäiskauppa olivat kiellettyjä, *kiellettiin myös rahakauppa*. Tätä kesti 300 vuotta Karthagon kukistumiseen asti. Sitten lailliseksi koroksi tuli 12 %. 6 % oli vuotuisen koron tavallinen taso. Justinianus määräsi koroksi 4 %. Usura quincunx** Trajanuksen aikana on lakisääteinen viiden prosentin korko. 12 % oli laillinen kauppakorko Egyptissä vuonna 146 eKr.» (*Dureau de La Malle. Economie politique des Romains, t. II, Paris 1840, s. 259—263.*) [944]

* — kirjaimellisesti: unssin lisäys. *Toim.*

** — kirjaimellisesti: viiden unssin korko. *Toim.*

* * *

[1950a] *J. W. Gilbert* sanoo *korosta* kirjassaan »The History and Principles of Banking» (London 1834) seuraavaa:

»Miehen, joka lainaa rahaa tarkoituksenaan *hankkia sillä voittoa*, pitää antaa osa voitosta lainanantajalle, mikä on luonnollisen oikeudenmukaisuuden itsestään selvä periaate. Mies hankkii voittoa tavallisesti kauppaliikkeen avulla. Mutta keskiajalla väestö oli kokonaan maatalousväestöä. Ja silloin, kuten feodaalihallinnon alaisuudessa, voi olla vain vähän kauppaliikettä ja niin muodoin vähän voittoa. Niin ollen koronkiskontalait olivat keskiajalla oikeutettuja. Sitä paitsi maatalousmaassa ihmisen tarvitsee harvoin lainata rahaa, jollei joudu onnettomuuden vuoksi hätään» (s. 163).

»Henrik VIII rajoitti koron 10 prosenttiin, Jaakko I 8, Kaarle II 6, Anna 5 prosenttiin» (s. 164—165). »Noihin aikoihin lainanantajilla oli tosiasiallinen joskaan ei laillista monopolia, ja sen vuoksi oli tarpeen asettaa heidät rajoitusten alaisiksi, kuten muutkin monopolistit. Moidän aikanamme säätelee voiton suhdeluku korkokantaa: noihin aikoihin sääteli korkokanta voiton suhdelukua. Jos rahanlainaaja rasitti kauppiasta korkealla korkokannalla, kauppiaan täytyi rasittaa tavarointensa hintoja korkeammalla voiton suhdeluvulla. Niin muodoin otettiin suuri rahasumma ostajan taskusta rahanlainaajan taskuun pantavaksi. Tämä *tavaroiden hinnan lisä* vähensi yleisön kykyä ja halua ostaa tavaroita» (s. 165).

17. vuosisadalla hyökkää *Josiah Child* teoksessaan »*Traité sur le commerce et sur les avantages qui résultent de la réduction de l'interest de l'argent*» (traduits de l'anglois, Amsterdam et Berlin 1754. Samoin *Thomas Culpeper* tähän kirjaan sisältyvässä teoksessaan »*Traité contre l'usure*») *Thomas Manley*'ä (tämän tutkielmaa »*Interest of Money Mistaken*» vastaan, jota hän nimittää »*koronkiskojien esitaistelijaksi*». Lähtökohta on luonnollisesti, kuten kaikkien 17. vuosisadan englantilaisten taloustieteilijöiden ajatuksenkulussa, Hollannin rikkaus, Hollannin, jossa oli alhainen korkokanta. Child tekee tästä alhaisesta korkokannasta rikkauden perustan, Manley sanoo, että se on vain seuraus maan rikkaudesta.

»Sen selville saamiseksi, onko maa köyhä vai rikas, on vain kysyttävä: mikä on rahan korkokanta» (s. 74).

»Aran ja vapisevan koronkiskurijoukon esitaistelijana hän suuntaa tärkeimmän patterinsa tulen siihen kohtaan, jonka minä

olen esittänyt heikoimmaksi... Hän suorastaan kieltää, että alhainen korkokanta olisi rikkauten syy ja vakuuttaa sen olevan vain rikkauten seuraus» (s. 120).

»Kun korkoa alennetaan, on niiden, jotka vaativat rahansa takaisin, pakko ostaa maata (jonka hinta nousee ostajien lukumäärän vuoksi) tai sijoittaa se kauppaan» (s. 133).

»Niin kauan kun korko on 6 % ei kukaan asetu alttiiksi merikaupan riskeille saadakse vain 8—9 %, — voiton, johon hollantilaiset, joilla on raha neljän ja kolmen prosentin korolla, ovat hyvin tyytyväisiä» (s. 134).

»Alhainen korko ja maan korkea hinta pakottavat kauppiaan pysymään jatkuvasti kaupassa» (s. 140).

»Koron alentaminen johdattaa kansakunnan säästäväisyyteen» (s. 144).

»Jos juuri kauppa rikastuttaa maata ja jos koron alentaminen lisää kauppaa, on koron alentaminen tai koronkiskonnan rajoittaminen epäilyksittä hedelmällinen pääsyy kansakunnan rikkautsiin. Ei ole lainkaan järjetöntä sanoa, että sama seikka voi samaan [950b] aikaan olla tietyissä oloissa *syy* ja toisissa *seuraus*.» (s. 155).

»Muna on kanan syy ja kana on munan syy. Koron alentaminen voi aiheuttaa rikkauten lisääntymisen ja rikkauten lisääntyminen vielä suuremman koron alenemisen. Koron alentaminen voi tapahtua lain avulla» (s. 156).

»Minä olen ahkeruuden puolustaja, mutta minun vastustajani puolustaa laiskuutta ja joutilaisuutta» (s. 179).

Tässä Child on suoraan teollisuus- ja kauppapääoman esitaistelija. [XV—950b]

Werke, Bd. 26.3, S. 445—528